

IV. DIN JURISPRUDENTA ICCJ

RIL

• ABSTRACT

As a result of the activity conducted by the High Court of Cassation and Justice (Panel of the recourse in the interest of the law), the following documents were published in November: **Decision of the High Court of Cassation and Justice no. 20/2017** regarding art. 235 para. (1), art. 269 para. (2) and (4) and art. 271 of the Code of criminal procedure, **Decision of the High Court of Cassation and Justice no. 14/2017** regarding the fact that the surveillance judge of the deprivation of freedom within the penitentiary remains competent, even if subsequently, the convicted was finally or temporarily transferred, **Decision of the High Court of Cassation and Justice no. 16/2017** regarding the procedural jurisdiction for the settlement of complaints against the decisions of the electoral constituency offices for the admission or rejection of candidatures, **Decision of the High Court of Cassation and Justice no. 17/2017** regarding the means of appeal in the administrative matter and **Decision of the High Court of Cassation and Justice no. 15/2017** regarding the fact that the acquittal court order, by itself, may not represent the basis for the determination of the unlawful nature of the custodial measure.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 20/2017
(M. OF. NR. 904/17.11.2017): ART. 235 ALIN. (1), ART. 269
ALIN. (2) ȘI (4) ȘI ART. ART. 271
DIN CODUL DE PROCEDURĂ PENALĂ**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 20/2017	Complet RIL	NCPP	Art. 235 alin. (1), art. 269 alin. (2) și (4) și art. art. 271	În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor

				art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală, termenul de 5 zile prevăzut de art 235 alin. (1) din Codul de procedură penală se calculează potrivit art. 269 alin. (1), (2) și (4) din Codul de procedură penală.
--	--	--	--	---

În M. Of. nr. 904 din 17 noiembrie 2017, a fost publicată **Decizia ÎCCJ nr. 20/2017** din 16 octombrie 2017 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: *„modalitatea de calcul al termenului de 5 zile în care propunerea de prelungire a arestării preventive se depune la judecătorul de drepturi și libertăți [art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală], respectiv aceasta este cea prevăzută de dispozițiile art. 269 alin. (2) și (4) din Codul de procedură penală sau cea prevăzută de dispozițiile art. 271 din Codul de procedură penală”.*

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Codul de procedură penală

„Art. 235 („Procedura prelungirii arestării preventive în cursul urmăririi penale”)

(1) Propunerea de prelungire a arestării preventive împreună cu dosarul cauzei se depun la judecătorul de drepturi și libertăți cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive”.

„Art. 268

(1) Când pentru exercitarea unui drept procesual legea prevede un anumit termen, nerespectarea acestuia atrage decăderea din exercițiul dreptului și nulitatea actului făcut peste termen”.

„Art. 269

(...)

(2) La calcularea termenelor pe ore sau pe zile nu se socotește ora sau ziua de la care începe să curgă termenul, nici ora sau ziua în care acesta se împlinește.

(...)

(4) Când ultima zi a unui termen cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră la sfârșitul primei zile lucrătoare care urmează”.

„Art. 271

În calculul termenelor privind măsurile preventive sau orice măsuri restrictive de drepturi, ora sau ziua de la care începe și cea la care se sfârșește termenul intră în durata acestuia”.

1. Problema de drept care a generat practica neunitară

Prin recursul în interesul legii formulat de către Colegiul de conducere al Curții de Apel Târgu Mureș s-a arătat că în practica judiciară națională nu există un punct de vedere unitar privind „modalitatea de calcul al termenului de 5 zile în care propunerea de prelungire a arestării preventive se depune la judecătorul de drepturi și libertăți [art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală], respectiv aceasta este cea prevăzută de dispozițiile art. 269 alin. (2) și (4) din Codul de procedură penală sau cea prevăzută de dispozițiile art. 271 din Codul de procedură penală”.

6. Înalta Curte de Casație și Justiție, examinând sesizarea cu recurs în interesul legii, raportul întocmit de judecătorul-raportor și dispozițiile legale ce se solicită a fi interpretate în mod unitar, reține următoarele:

6.1. Admisibilitatea recursului în interesul legii Înalta Curte de Casație și Justiție a fost legal sesizată, fiind îndeplinite cerințele impuse de dispozițiile art. 471 din Codul de procedură penală, referitoare la titularul sesizării și la depunerea hotărârilor definitive ce atestă existența unei jurisprudențe neunitare relativ la problema de drept ce se cere a fi interpretată.

Astfel, cu privire la condiția de admisibilitate, potrivit dispozițiilor cuprinse în art. 472 din Codul de procedură penală, rezultă faptul că legiuitorul a stabilit drept criteriu pentru aprecierea admisibilității existența unor probleme de drept soluționate în mod diferit prin hotărâri judecătorești definitive, condiție îndeplinită în cauză. Evaluarea interesului sesizării se analizează de către titularul acțiunii, iar Înalta Curte de Casație și Justiție verifică doar existența jurisprudenței divergente ca o condiție de admisibilitate.

Practica neunitară ce formează obiectul recursului în interesul legii a fost generată de interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală, în practica instanțelor de judecată fiind conturate două orientări: într-o primă orientare, instanțele au considerat că termenul de 5 zile prevăzut de art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală este un termen privind măsurile preventive sau restrictive de drepturi și se calculează potrivit art. 271 din Codul de procedură penală, respectiv pe zile pline (ziua de la care începe și cea în care se sfârșește termenul intră în durata acestuia).

Într-o a doua orientare, instanțele au considerat că termenul de 5 zile prevăzut de art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală se calculează potrivit art. 269 alin. (1) și (2) din Codul de procedură penală, acest mod de calcul fiind de natură a garanta exigențele și garanțiile pentru care a fost instituit termenul.

**Dispozițiile legale supuse interpretării și aplicării unitare:
Codul de procedură penală**

Procedura prelungirii arestării preventive în cursul urmăririi penale

„Art. 235

(1) Propunerea de prelungire a arestării preventive împreună cu dosarul cauzei se depun la judecătorul de drepturi și libertăți cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive.

(2) Judecătorul de drepturi și libertăți fixează termen pentru soluționarea propunerii de prelungire a arestării preventive înainte de expirarea măsurii. Ziua și ora stabilite se comunică procurorului, care are obligația de a asigura prezența în fața judecătorului de drepturi și libertăți a inculpatului arestat preventiv. Avocatul inculpatului este încunoștințat și i se acordă, la cerere, posibilitatea de a studia dosarul cauzei.

(3) Inculpatul este ascultat de judecătorul de drepturi și libertăți asupra tuturor motivelor pe care se întemeiază propunerea de prelungire a arestării preventive, în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu.

(3) Inculpatul este ascultat de judecătorul de drepturi și libertăți asupra tuturor motivelor pe care se întemeiază propunerea de prelungire a arestării preventive, în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu. Ascultarea inculpatului se poate face cu acordul acestuia și în prezența unui apărător ales sau numit din oficiu și, după caz, și a unui interpret, și prin videoconferință, la locul de deținere.

(4) în cazul în care inculpatul arestat preventiv se află internat în spital și din cauza stării sănătății nu poate fi adus în fața judecătorului de drepturi și libertăți sau când, din cauză de forță majoră ori stare de necesitate, deplasarea sa nu este posibilă, propunerea va fi examinată în lipsa inculpatului, dar numai în prezența avocatului acestuia, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii. Dispozițiile art. 204 alin. (7) teza finală se aplică în mod corespunzător.

(5) Participarea procurorului este obligatorie.

(6) Judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță asupra propunerii de prelungire a arestării preventive înainte de expirarea duratei acesteia”.

„Art. 268

(1) Când pentru exercitarea unui drept procesual legea prevede un anumit termen, nerespectarea acestuia atrage decăderea din exercițiul dreptului și nulitatea actului făcut peste termen.

(2) Când o măsură procesuală nu poate fi luată decât pe un anumit termen, expirarea acestuia atrage de drept încetarea efectului măsurii.

(3) Pentru celelalte termene procedurale se aplică, în caz de nerespectare, dispozițiile privitoare la nulități.

Art. 269

(1) La calcularea termenelor procedurale se pornește de la ora, ziua, luna sau anul prevăzut în actul care a provocat curgerea termenului, în afară de cazul când legea dispune altfel.

(2) La calcularea termenelor pe ore sau pe zile nu se socotește ora sau ziua de la care începe să curgă termenul, nici ora sau ziua în care acesta se împlinește.

(3) *Termenele socotite pe luni sau pe ani expiră, după caz, la sfârșitul zilei corespunzătoare a ultimei luni ori la sfârșitul zilei și lunii corespunzătoare din ultimul an. Dacă această zi cade într-o lună care nu are zi corespunzătoare, termenul expiră în ultima zi a acelei luni.*

(4) *Când ultima zi a unui termen cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră la sfârșitul primei zile lucrătoare care urmează.*

Art. 271

În calculul termenelor privind măsurile preventive sau orice măsuri restrictive de drepturi, ora sau ziua de la care începe și cea la care se sfârșește termenul intră în durata acestuia.

6.2. Pe fondul recursului în interesul legii

Procesul penal implică desfășurarea în timp a unei activități compuse dintr-o succesiune de acte reglementate de legea de procedură penală. Această desfășurare în timp impune ca, în disciplinarea actelor procesuale și procedurale componente, să se țină seama de elementul timp.

Aceasta este rațiunea pentru care printre condițiile cerute de lege pentru ca un act procesual sau procedural să fie valabil se înscrie și condiția privitoare la timpul în care trebuie să se înlătuască un astfel de act.

Reglementarea în legea procesual penală a elementului timp se face cu ajutorul instituției procedurale a termenelor.

Termenul este o limitare de ordin cronologic în îndeplinirea unor acte procesuale sau în efectuarea unor acte procedurale. Limitarea se realizează prin fixarea de către lege a unui interval de timp înăuntru cărui sau după atingerea cărui să se poată îndeplini un act procesual sau înlătu un act procedural.

Termenul operează asupra drepturilor, facultăților sau îndatoririlor subiecților procesuali pe care aceștia le au în desfășurarea procesului penal.

În funcție de natura drepturilor și intereselor în considerarea cărora sunt instituite, termenele se clasifică în termene procedurale și termene substanțiale.

Termenele procedurale sunt instituite în considerarea unor drepturi sau interese procesuale, reglementarea lor disciplinând activitățile ce se includ în sfera procesului penal.

Termenele substanțiale, spre deosebire de cele procedurale, sunt reglementate în considerarea unor drepturi sau interese extraprocesuale.

În funcție de sensul în care sunt calculate, termenele procedurale pot fi de succesiune, calculându-se în sensul curgerii timpului, și de regresivitate, acestea din urmă calculându-se în sensul invers al curgerii timpului.

În raport cu efectele pe care le produc, termenele se împart în dilatorii, peremptorii și orânduitorii (de recomandare). Această clasificare este specifică termenelor procedurale și se face în raport cu sancțiunea care intervine în cazul nerespectării termenului. În considerentele Deciziei nr. 336 din 30 aprilie 2015 a Curții Constituționale a României, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 342 din 19 mai 2015, prin care a fost soluționată excepția de neconsti-

tuționalitate a dispozițiilor art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală, Curtea Constituțională a reținut că „Sancțiunile privind nerespectarea termenelor procedurale derivă din principiul legalității procesului penal, enunțat de art. 2 din Codul de procedură penală și consfințit prin dispozițiile art. 23 alin. (12) din Legea fundamentală, și sunt reglementate în cuprinsul normelor procesual penale ale art. 268 alin. (1) – (3), și anume: decăderea din exercițiul unui drept, nulitatea actului făcut peste termen și încetarea unei măsuri procesuale temporare”(paragraful 26).

În conținutul aceleiași decizii a Curții Constituționale s-a statuat că acest termen are natura juridică a unui termen peremptoriu, iar nerespectarea termenului de depunere a propunerii de prelungire a arestării preventive la judecătorul de drepturi și libertăți cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive este de natură să cauzeze o vătămare procesuală, devenind incidente normele procesual penale ale art. 268 alin. (1) din Codul de procedură penală, sancțiunea pentru nerespectarea acestui termen fiind decăderea procurorului din exercițiul dreptului de a depune propunerea de prelungire a duratei arestului preventiv și nulitatea absolută a actului făcut peste termen.

Or, cele două sancțiuni, decăderea (ca sancțiune procedurală proprie) și nulitatea (ca sancțiune procedurală derivată ce decurge din decădere), sunt specifice doar termenelor procedurale, astfel cum a reținut și Curtea Constituțională a României la paragraful 26 din Decizia nr. 336 din 30 aprilie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 342 din 19 mai 2015.

În partea finală a art. 269 alin. (1) din Codul de procedură penală legiuitorul a prevăzut o excepție (în afară de cazul când legea dispune altfel), însă această excepție vizează momentul de la care începe să curgă termenul, iar nu modalitatea de calculare a termenelor procedurale ce a fost stabilită expres în alin. (2) – (4) ale aceluiași articol.

Decizia ÎCCJ (Complet RIL) nr. 20/2017

Prin Decizia nr. 20/2017, ÎCCJ (Complet RIL) a *admis* recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Târgu Mureș și, în consecință:

ÎCCJ a stabilit că **în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală, termenul de 5 zile prevăzut de art 235 alin. (1) din Codul de procedură penală se calculează potrivit art. 269 alin. (1), (2) și (4) din Codul de procedură penală.**

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 14/2017
(M. OF. NR. 908/20.11.2017): JUDECĂTORUL
DE SUPRAVEGHERE A PRIVĂRII DE LIBERTATE
DIN CADRUL PENITENCIARULUI RĂMÂNE COMPETENT,
CHIAI DACĂ ULTERIOR CONDAMNATUL A FOST
TRANSFERAT DEFINITIV SAU TEMPORAR**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 14/2017	Complet RIL	Legea nr. 254/2013	Art. 56	În interpretarea dispozițiilor art. 56 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, cu modificările și completările ulterioare, judecătorul de supraveghere a privării de libertate din cadrul

				penitenciarului a cărui administrație a dispus măsuri pretins a fi îngădit exercitarea drepturilor persoanei condamnate este competent să soluționeze pe fond plângerea formulată, chiar dacă ulterior aceasta a fost transferată definitiv sau temporar.
--	--	--	--	---

În M. Of. nr. 908 din 20 noiembrie 2017, a fost publicată **Decizia ÎCCJ nr. 14/2017** din 18 septembrie 2017 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 56 din Legea nr. 254/2013, fiind pronunțate soluții diferite asupra plângerilor formulate de persoanele condamnate împotriva măsurilor privitoare la exercitarea drepturilor prevăzute de Legea nr. 254/2013, luate de către administrația penitenciarului, respectiv asupra contestațiilor, în ipoteza în care aceste persoane au fost transferate din penitenciar înainte de pronunțarea judecătorului de supraveghere a privării de libertate asupra cererii cu care a fost sesizat”.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Legea nr. 254/2013

„Art. 56

(1) Exercițarea drepturilor persoanelor condamnate nu poate fi îngădită decât în limitele și în condițiile prevăzute de Constituție și lege.

(2) Împotriva măsurilor privitoare la exercitarea drepturilor prevăzute de prezenta lege, luate de către administrația penitenciarului, persoanele condamnate pot face plângere la judecătorul de supraveghere a privării de libertate, în termen de 10 zile de la data când au luat cunoștință de măsura luată.

(3) Persoana condamnată este ascultată, în mod obligatoriu, la locul de deținere, de judecătorul de supraveghere a privării de libertate.

(4) În cazul în care persoana condamnată este transferată la un alt penitenciar, judecătorul de supraveghere a privării de libertate poate asculta persoana în cauză, în condițiile art. 29, sau poate solicita ascultarea acesteia de către judecătorul de supraveghere a privării de libertate de la noul loc de deținere, care înaintează declarația luată.

(5) Judecătorul de supraveghere a privării de libertate poate proceda la ascultarea oricărei altei persoane din sistemul penitenciar, în vederea aflării adevărului.

(6) Judecătorul de supraveghere a privării de libertate soluționează plângerea, prin încheiere motivată, în termen de 15 zile de la primirea acesteia și pronunță una dintre următoarele soluții:

a) admite plângerea, în tot sau în parte, și dispune anularea sau modificarea măsurii luate de către administrația penitenciarului ori obligă administrația penitenciarului să ia măsurile legale care se impun;

b) respinge plângerea, dacă aceasta este nefondată, rămasă fără obiect, tardivă sau inadmisibilă, după caz;

c) ia act de retragerea plângerii.

(7) Încheierea judecătorului de supraveghere a privării de libertate se comunică persoanei condamnate și administrației penitenciarului, în termen de 3 zile de la data pronunțării acesteia.

(8) Competența de soluționare a plângerii aparține judecătorului de supraveghere a privării de libertate de la penitenciarul care a dispus măsurile cu privire la exercitarea drepturilor.

(9) Împotriva încheierii judecătorului de supraveghere a privării de libertate, persoana condamnată și administrația penitenciarului pot formula contestație la judecătoria în a cărei circumscripție se află penitenciarul, în termen de 5 zile de la comunicarea încheierii.

(10) Contestațiile se depun la judecătorul de supraveghere a privării de libertate care a pronunțat încheierea.

(11) Contestațiile se înaintează judecătoriei, împreună cu dosarul cauzei, în termen de două zile de la primirea acestora.

(12) Dispozițiile art. 39 alin. (14) – (19) se aplică în mod corespunzător”.

1. Problema de drept care a generat practica neunitară

Prin recursul în interesul legii formulat de către Colegiul de conducere al Curții de Apel București s-a arătat că nu există un punct de vedere unitar în practica judiciară națională cu referire la interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 56 din Legea nr. 254/2013, fiind pronunțate soluții diferite asupra plângerilor formulate de persoanele condamnate împotriva măsurilor privitoare la exercitarea drepturilor prevăzute de Legea nr. 254/2013, luate de către administrația penitenciarului, respectiv asupra contestațiilor, în ipoteza în care aceste persoane au fost transferate din penitenciar înainte de pronunțarea judecătorului de supraveghere a privării de libertate asupra cererii cu care a fost sesizat.

6. Înalta Curte de Casație și Justiție, examinând sesizarea cu recurs în interesul legii, raportul întocmit de judecătorul-raportor și dispozițiile legale ce se solicită a fi interpretate în mod unitar, reține următoarele:

6.1. Analiza condițiilor de admisibilitate

Verificând regularitatea investirii, în raport cu prevederile art. 471 alin. (1) din Codul de procedură penală, care enumeră, în categoria subiecților de drept care pot promova recurs în interesul legii, colegiile de conducere ale curților de apel, se constată că această primă condiție referitoare la calitatea procesuală activă a titularului sesizării este îndeplinită.

De asemenea, verificând jurisprudența atașată actului de sesizare, care relevă soluționarea, în mod diferit, prin hotărâri judecătorești definitive, a problemei de drept care face obiectul judecății, se constată îndeplinită și cea de-a doua condiție de admisibilitate prevăzută de art. 471 alin. (3) și art. 472 din Codul de procedură penală.

Practica neunitară ce formează obiectul recursului în interesul legii a fost generată de interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 56 din Legea nr. 254/2013.

6.2. Dispoziții legale incidente:

Art. 56 din Legea nr. 254/2013

„Art. 56

(1) Exercițarea drepturilor persoanelor condamnate nu poate fi îngădită decât în limitele și în condițiile prevăzute de Constituție și lege.

(2) Împotriva măsurilor privitoare la exercitarea drepturilor prevăzute de prezenta lege, luate de către administrația penitenciarului, persoanele condamnate pot face plângere la judecătorul de supraveghere a privării de libertate, în termen de 10 zile de la data când au luat cunoștință de măsura luată.

(3) Persoana condamnată este ascultată, în mod obligatoriu, la locul de deținere, de judecătorul de supraveghere a privării de libertate.

(4) În cazul în care persoana condamnată este transferată la un alt penitenciar, judecătorul de supraveghere a privării de libertate poate asculta persoana în cauză, în condițiile art. 29, sau poate solicita ascultarea acesteia de către judecătorul de supraveghere a privării de libertate de la noul loc de deținere, care înaintează declarația luată.

(5) Judecătorul de supraveghere a privării de libertate poate proceda la ascultarea oricărei altei persoane din sistemul penitenciar, în vederea aflării adevărului.

(6) Judecătorul de supraveghere a privării de libertate soluționează plângerea, prin încheiere motivată, în termen de 15 zile de la primirea acesteia și pronunță una dintre următoarele soluții:

a) admite plângerea, în tot sau în parte, și dispune anularea sau modificarea măsurii luate de către administrația penitenciarului ori obligă administrația penitenciarului să ia măsurile legale care se impun;

b) respinge plângerea, dacă aceasta este nefondată, rămasă fără obiect, tardivă sau inadmisibilă, după caz;

c) ia act de retragerea plângerii.

(7) Încheierea judecătorului de supraveghere a privării de libertate se comunică persoanei condamnate și administrației penitenciarului, în termen de 3 zile de la data pronunțării acesteia.

(8) Competența de soluționare a plângerii aparține judecătorului de supraveghere a privării de libertate de la penitenciarul care a dispus măsurile cu privire la exercitarea drepturilor.

(9) Împotriva încheierii judecătorului de supraveghere a privării de libertate, persoana condamnată și administrația penitenciarului pot formula contestație la judecătoria în a cărei circumscripție se află penitenciarul, în termen de 5 zile de la comunicarea încheierii.

(10) Contestațiile se depun la judecătorul de supraveghere a privării de libertate care a pronunțat încheierea.

(11) Contestațiile se înaintează judecătoriei, împreună cu dosarul cauzei, în termen de două zile de la primirea acestora.

(12) Dispozițiile art. 39 alin. (14) – (19) se aplică în mod corespunzător”.

6.3. Cu privire la dezlegarea problemei de drept sesizate, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii reține următoarele:

Dezlegarea problemei de drept care a creat divergența de practică judiciară, sesizată prin recursul în interesul legii, presupune mai multe paliere de analiză juridică.

Prima chestiune ce trebuie clarificată este aceea dacă judecătorul de supraveghere a privării de libertate din cadrul penitenciarului a cărui administrație a dispus măsurile pretins a fi îngrădit exercitarea drepturilor condamnatului este competent să soluționeze pe fond plângerea formulată de acesta, ulterior transferării definitive sau temporare.

Sub acest aspect, cu privire la competența judecătorului de supraveghere a privării de libertate în materia plângerii menționate, se reține că dispozițiile art. 56 alin. (8) din Legea nr. 254/2013 înlătură orice opinie contrară, stabilind: „Competența de soluționare a plângerii aparține judecătorului de supraveghere a privării de libertate de la penitenciarul care a dispus măsurile cu privire la exercitarea drepturilor”.

A doua chestiune ce trebuie dezlegată este aceea dacă simplul fapt al transferării definitive sau temporare a condamnatului poate justifica soluția respingerii plângerii ca rămasă fără obiect sau soluția respingerii plângerii ca inadmisibilă.

În acest context prezintă relevanță dispozițiile art. 56 alin. (1) din Legea nr. 254/2013, potrivit cărora: „Exercitarea drepturilor persoanelor condamnate nu poate fi îngrădită decât în limitele și în condițiile prevăzute de Constituție și lege”.

În același sens se rețin și dispozițiile art. 7 din Legea nr. 254/2013, potrivit cărora „Deținuții își exercită toate drepturile civile și politice, cu excepția celor care

au fost interzise, potrivit legii, prin hotărârea definitivă de condamnare, precum și a celor a căror neexercitare sau exercitare restrânsă rezultă inerent din privarea de libertate ori din rațiuni de menținere a siguranței deținerii”.

Așadar, limitările și restricțiile drepturilor persoanei condamnate sunt prevăzute în mandatul de executare a pedepsei, în conținutul pedepsei accesorii și în stabilirea regimului de executare a pedepsei.

În jurisprudența sa constantă, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a amintit principiile care rezultă din jurisprudența sa privind evaluarea condițiilor de detenție în temeiul art. 3 din Convenție, reținând: „măsurile de libertate implică, de obicei, anumite dezavantaje pentru un deținut. Totuși (...) închisoarea nu înseamnă că un deținut își pierde drepturile garantate de Convenție. Dimpotrivă, în unele cazuri, persoana încarcerată poate avea nevoie de o protecție sporită din cauza vulnerabilității situației sale deoarece este în totalitate sub responsabilitatea statului”.*1)

— — — —

*1) Hotărârea Vasilescu împotriva Belgiei, nr. 64.682/12, §§ 88, 25 noiembrie 2014.

De asemenea, standarde relevante în materie sunt prevăzute și în documentele Organizației Națiunilor Unite [Ansamblu de reguli minime pentru tratamentul deținuților, Geneva, 1955; Rezoluția 663 C (XXIV) din 31 iulie 1957; Rezoluția 2.076 (LXII) din 13 mai 1977].

Totodată, doctrina caracterizează procedura plângerii pentru încălcarea drepturilor persoanelor condamnate ca fiind un drept de sine stătător/realizabil prin judecătorul de supraveghere a privării de libertate, persoană din afara sistemului administrației penitenciareului căreia i s-a conferit puterea de a rezolva plângerile prin încheieri obligatorii de executat pentru locul de deținere.*2)

— — — —

*2) Ion Chiș, Alexandru Bogdan Chiș, Executarea sancțiunilor penale, Editura Universul Juridic, 2015, pag. 371.

Procedura prevăzută de art. 56 din Legea nr. 254/2013 este expresia conformării dreptului național cu reglementările europene în materie de reguli penitenciare: recomandarea Comitetului de Miniștri ai Statelor Membre ale Consiliului European cu privire la regulile penitenciare europene [Rec (2006)2], în care se menționează, printre altele, că deținuții trebuie să aibă posibilitatea să formuleze cereri și plângeri individuale sau colective la directorul închisorii sau la oricare altă autoritate competentă (pct. 70.1 al anexei).

Caracterul de garanție al acestei proceduri constă în punerea în practică a unor mecanisme jurisdicționale (plângere la judecătorul de supraveghere a privării de libertate, contestație la judecătorie) prin care să se asigure respectarea drepturilor persoanelor condamnate, remedierea adecvată a încălcărilor acestora.

Astfel, în procedura de soluționare a plângerii formulate împotriva măsurilor privitoare la exercitarea drepturilor prevăzute de Legea nr. 254/2013, potrivit

art. 56 alin. (3) din lege, persoana condamnată este ascultată, în mod obligatoriu, la locul de deținere, de către judecătorul de supraveghere a privării de libertate; alin. (4) al aceluiași articol prevede că, în cazul în care persoana condamnată este transferată la un alt penitenciar, judecătorul de supraveghere a privării de libertate poate asculta persoana în cauză, audiere care va avea loc prin videoconferință, sau poate solicita ascultarea acesteia de către judecătorul de supraveghere a privării de libertate de la noul loc de deținere, care înaintează declarația luată.

O asemenea reglementare nu lasă niciun dubiu cu privire la faptul că soluționarea plângerii urmează procedura comună a oricărei acțiuni în justiție, nepierzându-și, prin aspectul factual al transferului titularului său, niciunul din atributele care o caracterizează în drept.

Totodată, în procedura de soluționare a contestației formulate împotriva încheierii judecătorului de supraveghere a privării de libertate, pronunțată în soluționarea plângerii, persoana condamnată are posibilitatea de a-și formula apărările prin intermediul memoriilor și concluziilor scrise, în temeiul art. 39 alin. (15) din lege, indiferent dacă este adusă sau nu la judecată.

În consecință, chiar și în cazul persoanelor condamnate transferate la alt un penitenciar decât cel care a dispus măsurile pretins a fi îngrădit exercitarea drepturilor condamnatului, soluționarea pe fond a plângerilor acestora este obligatorie, deoarece transferul (o situate de fapt) nu lasă plângerea fără obiect și nici nu atribuie contestației caracter inadmisibil.

Interpretând dispozițiile art. 56 alin. (6) din Legea nr. 254/2013 în sensul că transferul persoanei condamnate din penitenciarul a cărui administrație a dispus măsurile contestate determină respingerea plângerii ca rămasă fără obiect, se restrânge nejustificat și artificial sfera de aplicare a dispoziției legale enunțate, fapt ce nu corespunde finalității actului normativ în ansamblul său.

Prin urmare, judecătorul de supraveghere a privării de libertate din cadrul penitenciarului a cărui administrație a dispus măsurile contestate rămâne investit cu soluționarea pe fond a plângerii persoanei condamnate, indiferent dacă petentul a fost sau nu transferat la un alt penitenciar.

În caz contrar s-ar ajunge la situația ca, prin acțiuni ale organelor administrative (indiferent dacă acestea au fost motivate obiectiv sau subiectiv), să poată fi înlăturat un drept prevăzut de lege pentru persoana privată de libertate.

Argumente suplimentare din perspectiva analizată, care consolidează opinia exprimată, rezultă din examinarea jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului în Cauza Bamouhammad împotriva Belgiei din 17 noiembrie 2015, cauză în care s-a constatat o încălcare a art. 13 combinat cu art. 3 al Convenției, reținându-se că, din cauza transferurilor repetate între penitenciare - circumstanțe create în mod voluntar de către autorități - protecția dată din partea judecătorului ca urmare a cererilor urgente nu s-a dovedit a fi eficace. Transferurile repetate au făcut ca, în două situații, acțiunile introduse în instanță de către reclamant să fie

respinse ca fiind rămase fără obiect, acestuia nefiindu-i permis să dovedească urgența subiectului în cauză de natură să justifice competența judecătorului respectiv.

În același sens se reține și Hotărârea-pilot din 25 aprilie 2017, pronunțată în Cauza Rezmiveș s.a. împotriva României, în care s-a constatat că a avut loc o violare a art. 3 al Convenției. În contextul principiilor și exigențelor convenționale menționate mai sus, așa cum s-au configurat în jurisprudența instanței de contencios al drepturilor omului, statul român, în cauza sus-arătată, a susținut în fața instanței europene că Legea nr. 254/2013 oferă o cale de atac preventivă și efectivă (paragraful 96 din hotărârea menționată).

Prin urmare, în considerarea celor expuse, în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 56 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, cu modificările și completările ulterioare, Completul pentru judecarea recursului în interesul legii stabilește că: „judecătorul de supraveghere a privării de libertate din cadrul penitenciarului a căruia administrație a dispus măsuri pretins a fi îngădit exercitarea drepturilor persoanei condamnate este competent să soluționeze pe fond plângerea formulată, chiar dacă ulterior aceasta a fost transferată definitiv sau temporar”.

Decizia ÎCCJ (Complet RIL) nr. 14/2017

Prin Decizia nr. 14/2017, ÎCCJ (Complet RIL) a admis recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel București și, în consecință, stabilește că:

În interpretarea dispozițiilor art. 56 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, cu modificările și completările ulterioare, judecătorul de supraveghere a privării de libertate din cadrul penitenciarului a căruia administrație a dispus măsuri pretins a fi îngădit exercitarea drepturilor persoanei condamnate este competent să soluționeze pe fond plângerea formulată, chiar dacă ulterior aceasta a fost transferată definitiv sau temporar.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 16/2017
(M. OF. NR. 924/24.11.2017): COMPETENȚA MATERIALĂ
PROCESUALĂ DE SOLUȚIONARE A CONTESTAȚIILOR
ÎMPOTRIVA DECIZIILOR BIROURILOR ELECTORALE
DE CIRCUMSCRIPȚIE DE ADMITERE SAU RESPINGERE
A CANDIDATURILOR**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 16/2017	Complet RIL	Legea nr. 115/2015 Legea nr. 208/2015	Art. 54 alin. (5) Art. 59 alin. (7)	În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 54 alin. (5) din Legea nr. 115/2015 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, pentru modificarea Legii administrației publice locale nr. 215/2001, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali și art. 59 alin. (7) din Legea nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente, cu modificările și completările ulterioare, competența materială procesuală de soluționare a contestațiilor împotriva deciziilor birourilor electorale de circumscripție de admitere sau respingere a candidaturilor revine instanțelor civile.

În M. Of. nr. 924 din 24 noiembrie 2017, a fost publicată Decizia ÎCCJ nr. 16/2017 din 18 septembrie 2017 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 54 alin. (5) din Legea nr. 115/2015 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, pentru modificarea Legii administrației publice locale nr. 215/2001, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali și art. 59 alin. (7) din Legea nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente, cu modificările și completările ulterioare”.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Legea nr. 115/2015

„Art. 54

(5) Contestațiile privind admiterea sau respingerea candidaturilor se soluționează în termen de 48 de ore de la înregistrare, de către judecătoria, respectiv tribunalul în a cărui rază teritorială se află circumscripția electorală. Hotărârea nu se comunică”.

Legea nr. 208/2015

„Art. 59

(7) Contestațiile privind deciziile de admitere sau respingere a candidaturilor adoptate de către birourile electorale de circumscripție se soluționează în termen de 48 de ore de la înregistrare, de către tribunalul în a cărui rază teritorială se află circumscripția electorală. Contestațiile privind deciziile de admitere sau respingere a candidaturilor de către Biroul Electoral Central ori de către biroul electoral de circumscripție pentru cetățenii români cu domiciliul sau reședința în afara României se soluționează de către Tribunalul București. Hotărârea dată se afișează, în mod vizibil, la sediul instanței care a emis-o”.

II. Obiectul recursului în interesul legii

3. Din cuprinsul recursului în interesul legii, declarat potrivit prevederilor art. 514 din Codul de procedură civilă de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov, rezultă că în practica instanțelor nu există un punct de vedere unitar cu privire la interpretarea și aplicarea dispozițiilor legale privind competența materială de soluționare a contestațiilor în materia electorală în cazurile reglementate de prevederile art. 54 alin. (5) din Legea nr. 115/2015 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, pentru modificarea Legii administrației publice locale nr. 215/2001, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali (Legea nr. 115/2015) și art. 59 alin. (7) din Legea nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente, cu modificările și completările ulterioare (Legea nr. 208/2015).

X. Înalta Curte de Casație și Justiție

Examinând sesizarea cu recurs în interesul legii, raportul întocmit de judecătorii-raportori și dispozițiile legale ce se solicită a fi interpretate în mod unitar, reține următoarele:

Asupra admisibilității recursului în interesul legii

25. Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii constată că în cauză sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate prevăzute de art. 414-415 din Codul de procedură civilă, în ceea ce privește titularul sesizării, precum și dovada că problema de drept ce face obiectul sesizării a fost soluționată diferit prin hotărâri judecătorești definitive, anexându-se la sesizare hotărâri judecătorești din întreaga țară în materia respectivă. Se constată, astfel, că practica neunitară există la nivelul întregii țări.

Asupra fondului sesizării

26. În ceea ce privește obiectul recursului în interesul legii, din adresa Colegiului de conducere al Curții de Apel Brașov rezultă expres că obiectul sesizării îl reprezintă „interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor legale privind competența materială de soluționare a contestațiilor în materie electorală, privind admiterea sau respingerea candidaturilor de către biroul electoral de circumscripție”, indicându-se ca texte incidente dispozițiile art. 54 din Legea nr. 115/2015 și art. 59 din Legea nr. 208/2015.

27. În concret, normele legale ce se cer a fi interpretate sunt:

- Art. 54 alin. (5) din Legea nr. 115/2015, potrivit căruia: „Contestațiile privind admiterea sau respingerea candidaturilor se soluționează în termen de 48 de ore de la înregistrare, de către judecătoria, respectiv tribunalul în a cărui rază teritorială se află circumscripția electorală. Hotărârea nu se comunică”;

- Art. 59 alin. (7) din Legea nr. 208/2015, conform căruia: „Contestațiile privind deciziile de admitere sau respingere a candidaturilor adoptate de către birourile electorale de circumscripție se soluționează în termen de 48 de ore de la înregistrare, de către tribunalul în a cărui rază teritorială se află circumscripția electorală. Contestațiile privind deciziile de admitere sau respingere a candidaturilor de către Biroul Electoral Central ori de către biroul electoral de circumscripție pentru cetățenii români cu domiciliul sau reședința în afara României se soluționează de către Tribunalul București. Hotărârea dată se afișează, în mod vizibil, la sediul instanței care a emis-o”.

28. Observând textele legale menționate, care stabilesc expres competența materială a judecătoriilor, respectiv a tribunalelor în soluționarea în primă instanță a contestațiilor împotriva deciziilor birourilor electorale de circumscripție, prin care se admit sau se resping candidaturile, dar și argumentele invocate de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov în susținerea celor două curente jurisprudențiale prezentate, precum și jurisprudența astfel cum reiese din hotărârile atașate, se constată că problema de drept care trebuie lămurită este cea a competenței materiale procesuale a instanțelor civile/secțiilor civile sau a instanțelor de contencios administrativ/secțiilor de contencios administrativ în soluționarea acestor contestații.

29. Deși sesizarea cu recurs în interesul legii face referire la competența materială, în realitate este vizată competența materială procesuală, întrucât, potrivit doctrinei de specialitate, în cadrul competenței jurisdicționale trebuie distins între competența materială (de atribuție) și competența teritorială, iar în cadrul competenței materiale, între competența materială funcțională (după felul atribuțiilor jurisdicționale ce revin fiecărei categorii de instanțe – judecata în prima instanță, în apel, în recurs) și competența materială procesuală (ce se stabilește în raport cu obiectul, natura sau valoarea litigiului și care determină, de fapt, competența secțiilor sau completurilor specializate)[1].

30. Chiar dacă actul de sesizare nu excelează prin rigoare în determinarea obiectului său, Înalta Curte de Casație și Justiție are obligația[2] de a analiza întregul conținut al actului de investire și jurisprudența atașată și de a stabili, în raport cu acestea, limitele investiției sale și necesitatea aplicării mecanismului de unificare a jurisprudenței.

31. Prin urmare, în raport cu cele expuse, se impune a fi redefinit obiectul sesizării, în sensul: În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 54 alin. (5) din Legea nr. 115/2015 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, pentru modificarea Legii administrației publice locale nr. 215/2001, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali și art. 59 alin. (7) din Legea nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente, cu modificările și completările ulterioare, competența materială procesuală de soluționare a contestațiilor împotriva deciziilor birourilor electorale de circumscripție de admitere sau respingere a candidaturilor revine instanțelor civile sau instanțelor de contencios administrativ?

32. În jurisprudență, în opinia majoritară, s-a decis că natura contestațiilor împotriva deciziilor birourilor electorale de circumscripție prin care se admit sau se resping candidaturile este civilă și, în consecință, competența de soluționare aparține instanțelor civile. S-a argumentat că aceste contestații privesc drepturi electorale, care sunt drepturi civile, neavând relevanță natura actelor emise de birourile electorale.

33. Un alt argument a fost faptul că hotărârile pronunțate de prima instanță sunt supuse numai apelului la instanța ierarhic superioară, cale de atac specifică materiei civile, iar nu materiei contenciosului administrativ, în care calea de atac este recursul.

34. Pe de altă parte, s-a considerat că aceste contestații sunt, după caz, de competența judecătoriei sau a tribunalului, după emitentul deciziei, iar judecătoriile nu sunt instanțe de contencios administrativ.

35. În acest sens s-au pronunțat următoarele instanțe: Tribunalul Brașov – Secția I civilă (sentințele nr. 201/S din 31.10.2016 și nr. 204/S din 31.10.2016), Curtea de Apel Alba Iulia – Secția I civilă (deciziile nr. 685 din 1.05.2016, nr. 686 din

1.05.2016, nr. 120 din 19.05.2016, nr. 1.561 din 4.11.2016 și nr. 1.563 din 5.11.2016), Tribunalul București (sentințele nr. 11/AGP din 15.10.2016, pronunțată de Secția a III-a civilă, și nr. 24/AGP din 30.10.2016, pronunțată de Secția a IV-a civilă), Tribunalul Giurgiu - Secția civilă (sentințele nr. 210 din 2.11.2011, nr. 211 din 2.11.2016 și nr. 187 din 29.04.2016), Judecătoria Bolintin-Vale (Sentința nr. 619 din 28.04.2016), Judecătoria Turnu Măgurele (sentințele nr. 386 din 29.04.2016 și nr. 384 din 29.04.2016), Tribunalul Bistrița-Năsăud - Secția I civilă (Sentința nr. 496/F din 2.11.2016), Tribunalul Maramureș - Secția I civilă (sentințele nr. 580 din 29.04.2016, nr. 1.125 din 1.11.2016 și nr. 1.124 din 1.11.2016), Tribunalul Sălaj - Secția I civilă (sentințele nr. 1.345 din 28.10.2016 și nr. 1.371 din 1.11.2016), Curtea de Apel Cluj - Secția I civilă (deciziile nr. 2.327/A din 1.11.2014, nr. 2.394/A din 4.11.2016, nr. 2.399/A din 5.11.2016 și nr. 2.400/A din 7.11.2016), Curtea de Apel Constanța - Secția I civilă (deciziile nr. 57/C din 4.05.2016, nr. 131/C din 4.11.2016, nr. 133/C din 4.11.2016 și nr. 132/C din 4.11.2016), Curtea de Apel Iași - Secția civilă (deciziile nr. 805 din 9.11.2016, nr. 785 din 4.11.2016 și nr. 788 din 4.11.2016), Curtea de Apel Oradea - Secția I civilă (deciziile nr. 976/A din 1.11.2016, nr. 994/A din 4.11.2016 și nr. 986/A din 3.11.2016), Tribunalul Satu Mare - Secția I civilă (sentințele nr. 115/D din 30.04.2016 și nr. 325/D din 31.10.2016), Tribunalul Călărași - Secția I civilă (sentințele nr. 946 din 2.11.2016 și nr. 937 din 1.11.2016), Tribunalul Brăila - Secția I civilă (sentințele nr. 649 din 31.10.2016 și nr. 671 din 3.11.2016), Tribunalul Dâmbovița - Secția I civilă (sentințele nr. 1.887 din 29.10.2016, nr. 431 din 1.05.2016 și Decizia nr. 410 din 26.04.2016), Tribunalul Suceava - Secția I civilă (sentințele nr. 547 din 28.04.2016 și nr. 548 din 28.04.2016), Curtea de Apel Târgu Mureș - Secția I civilă (Decizia nr. 617/A din 3.11.2016), Curtea de Apel Timișoara - Secția I civilă (deciziile nr. 319 din 4.11.2016, nr. 320 din 4.11.2016 și nr. 314 din 2.11.2016).

36. Curtea de Apel București - Secția a VIII-a de contencios administrativ și fiscal, investită cu o contestație, a declinat-o în favoarea Tribunalului București - Secția a V-a civilă, invocând dispozițiile art. 59 alin. (7) din Legea nr. 208/2015 (Sentința nr. 3.601 din 17.11.2016) și, constatând ivit conflictul negativ de competență, a sesizat instanța supremă. Prin Decizia nr. 2.920 din 2.11.2016, Înalta Curte de Casație și Justiție - Secția de contencios administrativ și fiscal a stabilit competența în favoarea Tribunalului București - Secția a V-a civilă, reținând aceleași dispoziții legale.

37. Se reține că în majoritatea hotărârilor se menționează simplu că instanța își verifică competența în raport cu dispozițiile legale incidente, constatând că este competentă general, material și teritorial, fără argumente în ce privește competența materială procesuală a instanței civile. Doar în câteva hotărâri s-au găsit considerente specifice, și anume textele de lege aplicabile care stabilesc exclusiv competența materială, fără a fi prezentate criterii în favoarea instanței civile. Din practicalele hotărârilor reiese însă secția care s-a pronunțat în respectiva contestație.

38. Alte instanțe au apreciat că soluționarea contestațiilor împotriva deciziilor birourilor electorale de circumscripție de admitere sau respingere a candidaturilor este de competența secțiilor de contencios administrativ. Aceste instanțe sunt: Curtea de Apel Brașov [3] – Secția contencios administrativ și fiscal (deciziile nr. 16/Ap din 4.11.2016 și nr. 17/Ap din 4.11.2016), Tribunalul Teleorman – Secția conflicte de muncă, asigurări sociale, contencios administrativ și fiscal (sentințele nr. 598 din 31.10.2016, nr. 600 din 31.10.2016, nr. 614 din 1.11.2016, nr. 604 din 31.10.2016, nr. 594 din 30.10.2016, nr. 592 din 30.10.2016 și Decizia nr. 308 din 23.04.2016, pronunțată în apel), Tribunalul Galați – Secția contencios administrativ și fiscal (Sentința nr. 823 din 31.10.2016), Tribunalul Vrancea – Secția a II-a civilă și de contencios administrativ și fiscal (sentințele nr. 3 din 1.11.2016 și nr. 8 din 1.11.2016 – în sentințe se menționează complet specializat în contencios administrativ).

39. Există și o categorie de instanțe unde, deși s-a constatat că natura acestor litigii este civilă, din considerente obiective, și anume numărul redus de judecători la secțiile civile, s-a decis ca aceste cauze să se repartizeze la Secția de contencios administrativ și fiscal: Curtea de Apel Galați (Decizia nr. 25 din 3.11.2016 și Decizia nr. 26 din 3.11.2016).

40. O altă soluție adoptată a fost înființarea de completuri specializate pe perioada alegerilor, în componența cărora au intrat atât judecători de la secția civilă, cât și judecători de la secția de contencios administrativ (Tribunalul Bihor – Secția I civilă: Sentința nr. 184/E din 29.10.2016 și Sentința nr. 318/E din 1.11.2016, Decizia nr. 937/CA din 2.05.2016 – Secția a III-a contencios administrativ). Reiese că aceste cauze au fost repartizate la ambele secții.

41. Se constată că în unele instanțe nu se respectă competența materială procesuală pe verticală. De exemplu, la Tribunalul Brăila, ca primă instanță, contestațiile se soluționează de secția civilă, iar apelul împotriva acestora este în competența Secției de contencios administrativ și fiscal a Curții de Apel Galați (Sentința nr. 647 din 31.10.2016 a Tribunalului Brăila – Secția I civilă, Decizia nr. 25 din 3.11.2016 a Curții de Apel Galați – Secția de contencios administrativ și fiscal). Curtea de Apel Brașov – Secția de contencios administrativ și fiscal, prin deciziile nr. 16/Ap din 4.11.2016 și nr. 17/Ap din 4.11.2016, a soluționat apelurile împotriva sentințelor Tribunalului Brașov – Secția I civilă, invocând în practică Hotărârea Colegiului de conducere nr. 121 din data de 17 octombrie 2016, prin care s-a hotărât repartizarea contestațiilor în materie electorală la această secție.

42. Ca atare, se apreciază că pentru a se determina competența secțiilor civile sau de contencios administrativ și fiscal în soluționarea contestațiilor împotriva deciziilor birourilor electorale de circumscripție prin care se admit sau se resping candidaturile, trebuie să se stabilească dacă birourile electorale în cauză sunt autorități administrative în sensul legii contenciosului administrativ, natura actelor emise de aceste organisme electorale, natura raporturilor ce se nasc în procesul electoral și natura drepturilor apărate.

43. Or, nici Legea nr. 115/2015, nici Legea nr. 208/2015 nu definesc statutul birourilor electorale de circumscripție.

44. Potrivit art. 25 din Legea nr. 115/2015: „(1) Pentru organizarea și desfășurarea operațiunilor electorale se înființează, în condițiile prezentei legi: Biroul Electoral Central, birouri electorale județene, birouri electorale de circumscripție și birouri electorale ale secțiilor de votare. (2) Birourile electorale sunt alcătuite numai din cetățeni cu drept de vot. Candidatul, soțul, soția, rudele sau afinii până la gradul al doilea inclusiv nu pot fi membri ai birourilor electorale. (3) În realizarea atribuțiilor ce revin birourilor electorale, membrii acestora exercită o funcție ce implică autoritatea de stat. Exercitarea corectă și imparțială a acestei funcții este obligatorie. (4) Prin excepție de la prevederile Legii nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici, republicată, cu modificările și completările ulterioare, persoanele care ocupă funcții publice pot face parte din birourile electorale”.

45. De asemenea, conform art. 26 alin. (5) din Legea nr. 115/2015, în componența birourilor electorale intră și magistrați.

46. Astfel cum rezultă din cuprinsul Legii nr. 115/2015, birourile electorale de circumscripție înregistrează listele de candidați și candidaturile independente pentru consiliile locale, precum și candidaturile pentru primar și constată rămânerea definitivă a acestora.

47. Art. 7 din Legea nr. 208/2015 stipulează că: „(1) Pentru organizarea procesului electoral funcționează în mod permanent Autoritatea Electorală Permanentă, care emite hotărâri, decizii și instrucțiuni. În perioada organizării alegerilor se formează Biroul Electoral Central, birouri electorale de circumscripție la nivel județean, al municipiului București, oficii electorale de sector, în cazul municipiului București, și un birou electoral de circumscripție pentru cetățenii români cu domiciliul sau reședința în afara țării, precum și birouri electorale ale secțiilor de votare. (2) Birourile electorale sunt alcătuite numai din cetățeni cu drept de vot. Candidații în alegeri, soțul/soția, rudele și afinii acestora până la gradul al doilea inclusiv nu pot fi membri ai birourilor electorale. (3) În îndeplinirea atribuțiilor ce le revin, membrii birourilor electorale exercită o funcție ce implică autoritatea de stat. Exercitarea corectă și imparțială a funcției de membru al biroului electoral este obligatorie. Nerespectarea acestei obligații atrage răspunderea contravențională sau penală, după caz. (4) Prin derogare de la prevederile Legii nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici, republicată, cu modificările și completările ulterioare, persoanele care ocupă funcții publice pot face parte din birourile electorale (...)”.

48. Potrivit art. 13 din Legea nr. 208/2015, în componența birourilor electorale de circumscripție intră și magistrați.

49. Birourile electorale de circumscripție au, între atribuții, și înregistrarea candidaturilor depuse la nivelul circumscripției.

50. Din interpretarea dispozițiilor legale enumerate reiese că birourile electorale de circumscripție sunt entități fără personalitate juridică, cu activitate limitată în timp, pe perioada alegerilor. Aceste birouri electorale de circumscripție, alături de Biroul Electoral Central, birourile electorale ale secțiilor de votare și oficiile electorale, sunt constituite pentru organizarea și desfășurarea alegerilor în condiții de legalitate și corectitudine, iar membrii ce le alcătuiesc exercită activități care implică manifestarea puterii de stat, prin aceea că operațiunile electorale desfășurate de aceste persoane sunt cele prin care are loc delegarea suveranității naționale de către popor unor autorități alese după principiile democratice, după cum se arată și în art. 2 din Constituția României, republicată.

51. În înțelesul Legii nr. 554/2004 [art. 2 alin. (1) lit. b)], expresia „autoritate publică” are următoarea semnificație: orice organ de stat sau al unităților administrativ-teritoriale care acționează, în regim de putere publică, pentru satisfacerea unui interes legitim public; sunt asimilate autorităților publice, în sensul legii, persoanele juridice de drept privat care, potrivit legii, au obținut statut de utilitate publică sau sunt autorizate să presteze un serviciu public, în regim de putere publică.

52. În teoria dreptului administrativ, din categoria autorităților publice fac parte organele administrației publice centrale și locale, instituțiile publice și persoanele juridice de drept privat care au obținut statut de utilitate publică sau sunt autorizate să presteze un serviciu public, în regim de putere publică. În doctrină și jurisprudență s-a reținut că în materia contenciosului administrativ nu este relevantă personalitatea juridică a autorității publice, ci capacitatea ei administrativă, constând în aptitudinea prevăzută de lege de a realiza prerogative de putere publică asigurând organizarea executării și executarea în concret a legii.

53. Astfel, pornind de la considerentele expuse anterior, reiese că, deși personalitatea juridică sau, mai concret, lipsa personalității juridice a birourilor electorale de circumscripție nu este definitorie în aprecierea acestor entități ca fiind sau nu autorități publice, componența, structura, precum și atribuțiile birourilor electorale de circumscripție, astfel cum sunt enumerate de lege, respectiv aptitudinea acestor birouri de a realiza prerogative de putere publică în organizarea executării și executarea în concret a legii conduce la concluzia că aceste entități sunt autorități administrative, dar nu în sensul strict al legii contenciosului administrativ.

54. În doctrină, birourile electorale, inclusiv cele de circumscripție, au fost catalogate ca structuri sau organisme electorale, fără însă a se nega caracterul lor de autorități publice. S-a afirmat că raporturile juridice ce se nasc în cadrul organizării și desfășurării alegerilor sunt raporturi juridice de contencios electoral, diferit de contenciosul administrativ, între cele două existând asemănări și deosebiri.

55. Or, statutul juridic al birourilor electorale de circumscripție este acela de autorități administrative temporare cu atribuții inclusiv jurisdicționale, așa cum rezultă din componența lor, din natura actelor pe care le adoptă și a atribuțiilor legale ce le revin. De altfel, Curtea Constituțională a confirmat acest statut, câtă vreme a reținut că „hotărârile birourilor electorale (...) fiind acte cu caracter jurisdicțional ale organelor administrative (...)” [4].

56. Trebuie subliniată și împrejurarea potrivit căreia contenciosul electoral a fost considerat o instituție juridică de drept constituțional cu conținut propriu. Noțiunea de contencios electoral a fost consacrată și în jurisprudența Curții Constituționale, prin Decizia nr. 360 din 24 mai 2016. În cadrul contenciosului electoral, competențe în soluționarea plângerilor, întâmpinărilor, contestațiilor revin atât structurilor sau organismelor electorale constituite în vederea desfășurării procesului electoral, cât și instanțelor judecătorești sau chiar Curții Constituționale – ca instanță de contencios constituțional electoral, în cazul alegerii Președintelui Statului.

57. Cât privește natura actelor emise de birourile electorale, se remarcă trei categorii de acte, determinate de competențele legale. Astfel, birourile electorale: soluționează conflictele apărute în perioada electorală (atribuții de contencios electoral – acte administrativ-jurisdicționale); hotărăsc în legătură cu unele operațiuni electorale (acte administrative); emit acte de legiferare și interpretare unitară a dispozițiilor electorale cu obligativitate pentru toate celelalte structuri electorale (atribuții care intră doar în competența Biroului Electoral Central).

58. În concluzie, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii reține că birourile electorale sunt organisme administrativ-electorale cu prerogative temporare de putere publică, iar actele lor sunt acte administrative sau administrativ-jurisdicționale, însă ele aparțin materiei contenciosului electoral. În legile care reglementează alegerile sunt reglementate competențe specifice și proceduri specifice desfășurării alegerilor, atât pentru structurile sau organismele electorale, cât și pentru instanțele judecătorești competente să cenzureze actele emise.

59. Se mai reține că, potrivit Legii nr. 554/2004, orice persoană care se consideră vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, se poate adresa instanței de contencios administrativ competente pentru anularea actului, recunoașterea dreptului pretins sau a interesului legitim și pentru repararea pagubei ce i-a fost cauzată. Pot face obiectul acțiunii în contencios administrativ actele administrative, de autoritate propriu-zise sau tipice, actele asimilate (prin care se exprimă refuzul de rezolvare a unei cereri), dar și actele administrativ-jurisdicționale. Drepturile persoanelor vătămate de o autoritate publică sunt reglementate și prin art. 52 alin. (1) din Constituția României, republicată; în continuare, în alin. (2) se prevede: „Condițiile și limitele exercitării acestui drept se stabilesc prin lege organică”.

60. Nu trebuie ignorată împrejurarea că autoritățile publice nu sunt angrenate numai în raporturi de drept administrativ, ci și în raporturi juridice aparținând altor ramuri de drept (dreptul constituțional, dreptul civil, dreptul muncii, dreptul familiei etc.). Actele juridice care dau naștere, modifică sau sting un astfel de raport juridic nu sunt acte administrative – de exemplu, dispoziția primarului de desfacere a contractului de muncă al unei persoane angajate în cadrul aparatului propriu de specialitate, fără a avea calitatea de funcționar public, poate fi contestată pe calea procedurală proprie litigiilor de muncă; dispoziția prin care primarul, în calitate de reprezentant al municipiului, dispune restituirea unui imobil în baza unei hotărâri judecătorești prin care a fost admisă o acțiune civilă în revendicarea unui imobil inclus în domeniul privat al municipiului, care a avut calitatea de pârât, este un act de executare de bunăvoie a hotărârii judecătorești.

61. Art. 5 alin. (2) din Legea nr. 554/2004 prevede că nu pot fi atacate pe calea contenciosului administrativ actele administrative pentru modificarea sau desființarea cărora se prevede, prin lege organică, o altă procedură judiciară.

62. Este și cazul soluțiilor legislative la care s-a oprit legiuitorul atunci când a adoptat legile electorale (Legea nr. 115/2015 și Legea nr. 208/2015).

63. În mai multe ipoteze, cele două legi electorale au prevăzut că anumite acte emise de organisme sau structurile electorale pot fi atacate în instanță la tribunalul sau la judecătoria în a căror rază de activitate funcționează biroul electoral emitent al actului.

64. Printre ipotezele vizate se află și situația prevăzută de art. 54 alin. (5) din Legea nr. 115/2015, respectiv cea reglementată de art. 59 alin. (7) din Legea nr. 208/2015 – contestația împotriva deciziei biroului electoral de circumscripție de admitere sau respingere a unei candidaturi^[5].

65. Astfel, verificarea candidaturilor pentru alegerile locale, respectiv cele parlamentare a fost reglementată așa încât să permită eficienta desfășurare a procesului electoral în ansamblul său. De această dată, competența soluționării contestațiilor împotriva deciziilor birourilor electorale de circumscripție de admitere sau respingere a unei candidaturi a fost stabilită de legiuitor în favoarea instanțelor judecătorești de drept comun, mai precis a judecătoriilor/tribunalelor în a căror rază teritorială se află circumscripția electorală respectivă.

66. Procesul electoral presupune termene scurte, de aceea legiuitorul a ales instanța cea mai apropiată de biroul electoral, pentru a asigura celeritatea soluționării acestor litigii, precum și accesul facil al oricărui cetățean care înțelege să conteste actele nelegale sau procedurile desfășurate cu încălcarea legii. Și Curtea Constituțională a reținut, prin deciziile nr. 360 din 24 mai 2016 și nr. 1.128 din 16 octombrie 2008^[6], că obiectul reglementării – valorificarea drepturilor electorale – a impus adoptarea unei proceduri de judecată prin care să fie soluționate cu celeritate toate cererile adresate instanței și că, în absența ei, aplicarea regulilor de drept comun ar fi de natură să împiedice desfășurarea procedurilor electorale

aflăte în curs și ar genera o stare de incertitudine cât privește raporturile juridice stabilite printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă, afectând pentru un timp îndelungat rezultatul alegerilor.

67. Pentru aceasta, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii observă că, atunci când a stabilit o astfel de competență specială, legiuitorul în materie electorală a făcut o derogare de la cenzura actelor administrative respective conform dispozițiilor legii contenciosului administrativ, derogare permisă de art. 5 alin. (2) din Legea nr. 554/2004, având în vedere natura specifică a acestor acte și faptul că ele aparțin materiei contenciosului electoral, desprinsă din materia contenciosului general.

68. Atunci când legea organică stabilește o procedură specială de cenzură a actelor administrative se aplică această procedură, iar ori de câte ori în legile electorale nu se prevede o procedură specială de contestare a actelor emise de structurile electorale, în jurisprudență s-a recunoscut dreptul de acces la justiție potrivit legii contenciosului administrativ, ca jurisdicție cu caracter general în materia actelor administrative.

69. În jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secția de contencios administrativ și fiscal s-a statuat că hotărârile emise de biroul electoral județean și de Biroul Electoral Central au caracterul unor acte administrative care sunt supuse controlului judecătoresc. A exclude aceste acte de la controlul judecătoresc ar echivala cu o denegare de dreptate, cu o încălcare a prevederilor constituționale ale art. 21 alin. (2), care dispun că nicio lege nu poate îngreuna dreptul persoanelor fizice sau juridice de a se adresa justiției. Totodată, Curtea Constituțională, în Decizia nr. 325 din 14 septembrie 2004^[7], a reținut că nereglementarea unor căi de atac specifice împotriva tuturor actelor emise de structurile electorale nu înseamnă excluderea accesului la justiție. Aceste hotărâri, pronunțate în cadrul jurisdicțiilor specifice activității electorale, pentru care nu se prevede o cale de contestare specială, pot fi atacate în condițiile legii contenciosului administrativ, fiind acte cu caracter jurisdicțional ale organelor administrative.

70. Se mai reține că legile electorale care instituie o procedură specială, derogatorie, în soluționarea contestațiilor împotriva deciziilor de admitere sau respingere a candidaturilor stabilesc doar competența materială și teritorială a tribunalului, respectiv a judecătoriei în a cărei rază de activitate își desfășoară activitatea biroul electoral de circumscripție care a admis sau respins candidatura, precum și a instanțelor competente să soluționeze calea de atac împotriva hotărârii primei instanțe. Legile nu se referă și la competența materială procesuală a instanțelor/secțiilor civile sau de contencios administrativ.

71. În ceea ce privește natura juridică a drepturilor apărute, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii reține că acestea au o natură pur civilă, deoarece dreptul de a fi ales este un drept fundamental, ce are ca scop stabilirea condițiilor constituționale în care un cetățean va putea fi ales și care include și dreptul de depunere a candidaturii.

72. Normele de contencios electoral reglementează procedurile pe baza cărora cetățenii își pot proteja și exercita drepturile lor fundamentale politice, precum și celelalte drepturi electorale (dreptul de a fi înscris pe o listă electorală, dreptul la înregistrarea candidaturii etc.). În cazul încălcării acestora, normele de contencios electoral prevăd măsurile procedurale care pot fi folosite pentru înlăturarea încălcării lor (în cazul de față, contestațiile împotriva deciziilor de admitere sau respingere a candidaturilor depuse de candidați).

73. Astfel, drepturile electorale formează o categorie distinctă între drepturile și libertățile cetățenilor, fiind consfințite de Constituția României în articolele 35-38. Art. 37 din Constituție prevede dreptul de a fi ales, dar Legea fundamentală reglementează doar drepturile electorale fundamentale, celelalte drepturi electorale fiind cuprinse în legislația infraconstituțională. Corelativ, legea organică reglementează dreptul de a depune candidatura pentru a fi ales și dreptul de contestare a candidaturilor, ca drepturi electorale de natură procedurală, ce țin de exercitarea drepturilor electorale fundamentale (dreptul de vot, dreptul de a alege, dreptul de a fi ales).

74. Așa cum a reținut Curtea Constituțională în jurisprudența sa – Decizia nr. 1.189 din 6 noiembrie 2008, dreptul de contestare a unei candidaturi este un drept electoral, fără a fi un drept electoral fundamental.

75. Natura drepturilor electorale, care aparțin doar persoanelor fizice, conduce la concluzia că și mecanismele procedurale de asigurare a exercițiului acestor drepturi trebuie să fie în concordanță cu legislația din materia contenciosului electoral.

76. Un alt raționament în sprijinul concluziei că sub aspectul competenței materiale procesuale competența soluționării contestațiilor împotriva deciziilor birourilor electorale de circumscripție de admitere sau respingere a candidaturilor aparține instanței civile îl constituie faptul că legiuitorul a dat această competență și în favoarea judecătoriilor, pe lângă competența atribuită tribunalelor, în raport cu emitentul actului, mai exact în raport cu nivelul la care s-a constituit biroul electoral de circumscripție. Or, judecătoria nu este instanță de contencios administrativ. Nu s-ar putea admite că, atunci când a stabilit competența tribunalului, legiuitorul a avut în vedere instanța de contencios administrativ, iar atunci când a prevăzut competența judecătoriei, în același tip de contestații, s-a raportat la instanța civilă.

77. Constituie un argument în sprijinul susținerii competenței materiale procesuale a instanței civile și faptul că legiuitorul a prevăzut drept cale de atac împotriva soluției primei instanțe apelul, cale de atac specifică materiilor civile.

78. Potrivit dispozițiilor art. 54 alin. (6) din Legea nr. 115/2015, împotriva hotărârii date în contestație se poate face apel în termen de 24 de ore de la pronunțare la instanța ierarhic superioară. Conform alin. (7) al aceluiași articol, hotărârea pronunțată în apel este definitivă.

79. De asemenea, potrivit dispozițiilor alin. (8) al art. 59 din Legea nr. 208/2015, împotriva hotărârii date în contestație se poate face apel în termen de 24 de ore de la pronunțare la instanța ierarhic superioară. Conform alin. (9) al aceluiași articol, hotărârea pronunțată în apel este definitivă.

80. Astfel cum rezultă din dispozițiile Legii nr. 554/2004, calea de atac împotriva soluției pronunțate de prima instanță în contencios administrativ este recursul. Așadar, în materia contenciosului administrativ calea de atac de reformare specifică și unică împotriva hotărârii primei instanțe este recursul, apelul fiind reglementat, cu titlu de excepție, numai în materia executării silite, potrivit art. 25 din Legea nr. 554/2004.

81. Or, în materie electorală legiuitorul a prevăzut calea de atac a apelului și procedura urgentă după care se soluționează (ordonanța președințială) drept garanție a asigurării celerității în procesul electoral, considerent care justifică instituirea de către legiuitor a unor reguli speciale de procedură^[8].

82. În aceste condiții, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii reține că, din punctul de vedere al competenței materiale procesuale, competența în soluționarea contestațiilor împotriva deciziilor de admitere sau respingere a candidaturilor emise de birourile electorale de circumscripție revine instanțelor/secțiilor civile.

Decizia ÎCCJ (Complet RIL) nr. 16/2017

Prin Decizia nr. 16/2017, ÎCCJ (Complet RIL) a admis recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov și, în consecință, a stabilit că:

În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 54 alin. (5) din Legea nr. 115/2015 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, pentru modificarea Legii administrației publice locale nr. 215/2001, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali și art. 59 alin. (7) din Legea nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente, cu modificările și completările ulterioare, competența materială procesuală de soluționare a contestațiilor împotriva deciziilor birourilor electorale de circumscripție de admitere sau respingere a candidaturilor revine instanțelor civile.

^[1] Aspect reținut și prin Decizia nr. 18 din 17 noiembrie 2016, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 237 din 6.04.2017.

^[2] Obligație izvorâtă din jurisprudența sa constantă: Decizia nr. 18 din 5 octombrie 2015, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul

competent să judece recursul în interesul legii, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 801 din 28 octombrie 2015; Decizia nr. 28 din 21 septembrie 2015, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 772 din 16 octombrie 2015; Decizia nr. 18 din 17 noiembrie 2016, menționată anterior.

[3] La nivelul acestei instanțe, prin Hotărârea Colegiului de conducere nr. 121 din 17 octombrie 2016, s-a decis ca aceste cauze să fie repartizate spre soluționare Secției de contencios administrativ și fiscal.

[4] Deciziile Curții Constituționale nr. 325 din 14 septembrie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 969 din 21.10.2004, și nr. 326 din 14 septembrie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1.001 din 30.10.2004.

[5] Alte ipoteze sunt: Legea nr. 115/2015 – contestațiile împotriva modului de organizare și asupra componenței biroului electoral județean în cazul alegerilor parțiale sunt în competența tribunalului – art. 33 alin. (3); sesizările prevăzute la art. 39, atunci când se organizează alegeri într-o singură circumscripție electorală, sunt în competența judecătoriei în a cărei rază de activitate se află circumscripția – art. 33 alin. (4); contestațiile împotriva modului de organizare și a componenței biroului electoral de circumscripție în alegerile parțiale sunt de competența tribunalului – art. 33 alin. (6). Legea nr. 208/2015: contestațiile împotriva înregistrării sau respingerii cererilor de înregistrare a semnelor electorale sunt în competența Tribunalului București – art. 62 alin. (7).

[6] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 776 din 19.11.2008.

[7] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 969 din 21.10.2004.

[8] Decizia Curții Constituționale nr. 1.189 din 6 noiembrie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 787 din 25 noiembrie 2008.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 17/2017
(M. OF. NR. 930/27.11.2017): CALEA DE ATAC A APELULUI
ÎN MATERIA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 17/2017	Complet RIL	Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004	Art. 20 alin. (1), art. 25 alin. (3)	În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor legale privind calea de atac în materia contenciosului administrativ, împotriva hotărârilor pronunțate în această materie poate fi exercitată numai calea de atac a recursului, cu excepția cazului prevăzut de dispozițiile art. 25 alin. (3) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare.

În M. Of. nr. 930 din 27 noiembrie 2017, a fost publicată **Decizia ÎCCJ nr. 17/2017** din 18 septembrie 2017 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: *„interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor legale privind calea de atac în materia contenciosului administrativ, împotriva hotărârilor pronunțate în această materie poate fi exercitată numai calea de atac a recursului, cu excepția cazului prevăzut de dispozițiile art. 25 alin. (3) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare”*.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept**Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004**

„Art. 20 (Recursul)

(1) Hotărârea pronunțată în primă instanță poate fi atacată cu recurs, în termen de 15 zile de la comunicare”.

„Art. 25 („Instanța de executare”)

(3) Hotărârea pronunțată în condițiile art. 24 alin. (4) este supusă numai apelului în termen de 5 zile de la comunicare. Dacă hotărârea a fost pronunțată de curtea de apel ea va fi supusă recursului, în același termen”.

I. Problema de drept care a generat practica neunitară

1. Recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov vizează interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor legale privind calea de atac a apelului în materia contenciosului administrativ.

VIII. Înalta Curte de Casație și Justiție

38. Recursul în interesul legii îndeplinește condițiile de admisibilitate prevăzute de art. 514 și 515 din Codul de procedură civilă, fiind exercitat de un subiect de drept căruia legea îi recunoaște legitimare procesuală și având ca obiect o problemă de drept pentru care s-a făcut dovada că a fost soluționată în mod diferit, prin hotărâri judecătorești definitive, pronunțate de mai multe instanțe judecătorești de pe teritoriul țării.

39. Obiectul recursului în interesul legii, astfel cum rezultă din sesizarea formulată de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov, îl constituie interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor legale privind calea de atac a apelului în materia contenciosului administrativ.

40. În esență, normele legale ce se impun a fi interpretate sunt următoarele:

– Art. 20 alin. (1) din Legea nr. 554/2004 prevede că:

„(1) Hotărârea pronunțată în primă instanță poate fi atacată cu recurs, în termen de 15 zile de la comunicare”.

– Art. 7 din Legea nr. 76/2012 dispune că:

„(1) Dacă prin prezenta lege nu se prevede altfel, ori de câte ori printr-o lege specială se prevede că hotărârea judecătorească de primă instanță este «definitivă», de la data intrării în vigoare a Codului de procedură civilă, aceasta va fi supusă numai apelului la instanța ierarhic superioară.

(2) Dispozițiile alin. (1) se aplică și în cazul în care printr-o lege specială se prevede că hotărârea judecătorească de primă instanță este «supusă recursului» sau că «poate fi atacată cu recurs» ori, după caz, legea specială folosește o altă expresie similară.

(3) Dispozițiile alin. (1) și (2) nu se aplică în materie de contencios administrativ și fiscal, inclusiv în materia azilului”.

– Art. 64 alin. (4) din Codul de procedură civilă prevede că:

„(4) Încheierea de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție poate fi atacată în termen de 5 zile, care curge de la pronunțare pentru partea prezentă,

respectiv de la comunicare pentru partea lipsă. Calea de atac este numai apelul, dacă încheierea a fost dată în primă instanță, respectiv numai recursul la instanța ierarhic superioară, în cazul în care încheierea a fost pronunțată în apel. [...]”.

NOTĂ:

Aceste prevederi se aplică și în cazul respingerii ca inadmisibile a cererilor de intervenție forțată, și anume: cererea de chemare în judecată a altei persoane, cererea de chemare în garanție și cererea de arătare a titularului dreptului, în conformitate cu dispozițiile art. 69 alin. (3), art. 74 alin. (2) și art. 77 alin. (2) din Codul de procedură civilă.

- Art. 361 alin. (2) din Codul de procedură civilă prevede că:

„(2) Încheierea de respingere (a cererii de asigurare a probelor - n.r.) poate fi atacată separat numai cu apel în termen de 5 zile de la pronunțare, dacă s-a dat cu citarea părților, și de la comunicare, dacă s-a dat fără citarea lor”.

- Art. 954 alin. (3) din Codul de procedură civilă stabilește că:

„(3) Încheierea prin care se soluționează cererea de sechestrul se comunică creditorului de îndată de către instanță, iar debitorului, de către executorul judecătoresc, odată cu luarea măsurii. Încheierea este supusă numai apelului, în termen de 5 zile de la comunicare, la instanța ierarhic superioară. Apelul se judecă de urgență și cu precădere, cu citarea în termen scurt a părților”.

- Art. 1000 alin. (1) și (4) din Codul de procedură civilă stabilește că:

„(1) Dacă prin legi speciale nu se prevede altfel, ordonanța este supusă numai apelului în termen de 5 zile de la pronunțare, dacă s-a dat cu citarea părților, și de la comunicare, dacă s-a dat fără citarea lor.

[...]

(4) În toate cazurile în care competența de primă instanță aparține curții de apel, calea de atac este recursul, dispozițiile alin. (1)-(3) aplicându-se în mod corespunzător”.

- Art. 534 alin. (1) și (2) din Codul de procedură civilă prevede că:

„(1) Încheierea prin care se încuviințează cererea este executorie.

(2) Încheierea prevăzută la alin. (1) este supusă numai apelului, cu excepția celei pronunțate de un complet al Înaltei Curți de Casație și Justiție, care este definitivă”.

41. Se constată, din cuprinsul dispozițiilor legale citate, că legiuitorul a reglementat, în materia contenciosului administrativ, calea de atac a apelului în următoarele situații particulare:

a) în cazul procedurilor speciale prevăzute de Codul de procedură civilă, cum sunt: asigurarea probelor - art. 359; ordonanța președințială - art. 1000; procedura necontencioasă judiciară - art. 534;

b) în cazurile expres prevăzute de Codul de procedură civilă, respectiv: calea de atac exercitată împotriva încheierilor de respingere ca inadmisibile, în primă instanță, a cererilor de intervenție voluntară, a cererilor de intervenție forțată, și

anume: cereri de chemare în judecată a altei persoane, cereri de chemare în garanție și cereri de arătare a titularului dreptului – art. 69 alin. (3), art. 74 alin. (2) și art. 77 alin. (2); calea de atac exercitată împotriva încheierilor prin care se soluționează cererea de sechestru – art. 954.

42. Problema de drept supusă interpretării Înaltei Curți de Casație și Justiție a fost generată, ca și în cazul recursului în interesul legii soluționat prin Decizia nr. 20 din 5 octombrie 2015, de omisiunea legiuitorului de a corela dispoziția legală care stabilește competența materială funcțională a instanțelor de contencios administrativ (tribunale și curți de apel) cu calea de atac specifică, dublată de o tehnică legislativă contrară art. 16 alin. (1) și art. 17 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată, cu modificările și completările ulterioare (Legea nr. 24/2000), conform cărora:

„Art. 16. – Evitarea paralelismelor

(1) În procesul de legiferare este interzisă instituirea aceluiași reglementări în mai multe articole sau alineate din același act normativ ori în două sau mai multe acte normative. Pentru sublinierea unor conexiuni legislative se utilizează norma de trimitere”.

[...]

„Art. 17. – Asanarea legislației

În vederea asanării legislației active, în procesul de elaborare a proiectelor de acte normative se va urmări abrogarea expresă a dispozițiilor legale căzute în desuetudine sau care înregistrează aspecte de contradictorialitate cu reglementarea preconizată”.

43. Această tehnică legislativă deficitară impune găsirea unui mod de rezolvare a antinomiei juridice, iar cel mai justificat mod este acela de a cerceta spiritul reglementării, întrucât situațiile antinomice își au izvorul în litera reglementării, dar de cele mai multe ori pot fi soluționate prin raportare la spiritul legii, pentru a stabili care a fost voința legiuitorului.

44. În materia contenciosului administrativ, voința legiuitorului a fost aceea de a asigura judecarea proceselor cu celeritate, acesta fiind un principiu unanim recunoscut, care guvernează desfășurarea litigiilor aflate în sfera de competență a instanțelor de contencios administrativ.

45. Conform art. 20 alin. (1) și (2) din Legea nr. 554/2004: „Hotărârea pronunțată în primă instanță poate fi atacată cu recurs, în termen de 15 zile de la comunicare”, iar: „Recursul suspendă executarea și se judecă de urgență”.

46. Acest text de lege face referire în mod expres la urgență în judecarea căii de atac, consacrand principiul celerității în soluționarea acestor cauze, astfel că recursul apare ca fiind calea de atac cea mai adecvată scopului indicat de legiuitor, soluție care reafirmă regula conținută în art. 20 din Legea nr. 554/2004 și confirmă o soluție de tradiție în legislația națională, în materia contenciosului administrativ, recursul fiind singura cale de atac compatibilă.

47. Se consideră, așadar, în acord și cu jurisprudența consolidată a Înaltei Curți de Casație și Justiție, că în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor legale privind calea de atac în materia contenciosului administrativ, împotriva hotărârilor pronunțate în această materie poate fi exercitată numai calea de atac a recursului, cu excepția cazului prevăzut de dispozițiile art. 25 alin. (3) din Legea nr. 554/2004.

48. Se au în vedere, totodată, prevederile art. 28 alin. (1) din Legea nr. 554/2004, potrivit cărora dispozițiile acestei legi se completează cu cele ale Codului civil și ale Codului de procedură civilă, în măsura în care nu sunt incompatibile cu specificul raporturilor de putere dintre autoritățile publice, pe de o parte, și persoanele vătămate în drepturile sau interesele lor legitime, pe de altă parte.

49. Una dintre aceste incompatibilități este prevăzută de art. 20 alin. (1) din Legea nr. 554/2004.

50. Această derogare de la normele dreptului comun instituite de Codul de procedură civilă este aplicabilă atât hotărârilor prin care se rezolvă fondul cauzei, cât și celor pronunțate în cursul judecății, întrucât textul din legea specială folosește sintagma „hotărârea pronunțată în primă instanță”, fără a face distincție în privința tipului hotărârilor, sentințelor ori încheierilor.

51. De asemenea, art. 9 din Legea nr. 76/2012 prevede că: „Dacă legea specială nu cuprinde dispoziții referitoare la procedura de judecată, felul hotărârii instanței ori calea de atac și termenul de exercitare al acesteia, se aplică în mod corespunzător prevederile Codului de procedură civilă”.

52. În situațiile particulare anterior menționate, deși textele de lege invocate reglementează calea de atac a apelului, din interpretarea dispozițiilor art. 20 alin. (1) și art. 28 alin. (1) din Legea nr. 554/2004 și art. 9 din Legea nr. 76/2012, rezultă că hotărârile judecătorești pronunțate în aceste situații sunt supuse numai recursului.

53. Faptul că, începând cu data de 15 februarie 2013 (data intrării în vigoare a noului Cod de procedură civilă), în anumite materii ale contenciosului administrativ, reglementate prin legi speciale, calea de atac a recursului a fost înlocuită cu apelul, nu poate conduce la concluzia că legiuitorul ar fi înțeles să se îndepărteze de la regula statornică instituind, în unele situații, și în materia contenciosului administrativ un control total devolutiv, prin intermediul căii de atac a apelului.

54. Așa cum s-a reținut în Decizia nr. 20 din 5 octombrie 2015, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul competent să judece recursul în interesul legii, „doar în materie contravențională s-a prevăzut calea de atac devolutivă a apelului, dar aceasta se justifică prin specificul dreptului contravențional de a reprezenta «micul penal»”.

55. În această materie, apelul se justifică prin prisma faptului că, spre deosebire de contenciosul administrativ, unde se ridică probleme de drept, în materie contravențională este necesară existența unei căi de atac devolutive specifice regimului de drept penal.

56. Un alt argument este reprezentat de dispozițiile art. 7 alin. (3) din Legea nr. 76/2012, care reflectă voința legiuitorului de a reglementa calea de atac împotriva hotărârilor pronunțate în materia contenciosului administrativ ca fiind recursul, și nu apelul.

57. Împrejurarea că alin. (1) al aceluiași articol din legea sus-menționată se referă la legi speciale nu exclude regimul căii de atac a recursului în această materie, atunci când suntem în prezența unor instituții juridice prevăzute de normele generale cuprinse în Codul de procedură civilă.

58. O abordare contrară ar evidenția o inconsecvență nejustificată, având în vedere că, atunci când se au în vedere hotărâri pronunțate în temeiul unor legi speciale, în materia contenciosului administrativ, calea de atac ar fi recursul, ca urmare a aplicării art. 7 alin. (3) din Legea nr. 76/2012, iar în situația în care se au în vedere hotărâri pronunțate în temeiul unor norme generale, în aceeași materie, calea de atac ar fi apelul.

59. Rezultă, astfel, o diferență, sub aspectul normelor de procedură aplicabile, care contravine modalității în care legiuitorul a gândit și materializat dublul grad de jurisdicție în materia contenciosului administrativ și fiscal – primă instanță și recurs.

60. În ipoteza în care este acceptată calea de atac a apelului împotriva încheierilor de respingere ca inadmisibile a cererilor de intervenție voluntară, a cererilor de intervenție forțată (cereri de chemare în judecată a altei persoane, cereri de chemare în garanție și a cererilor de arătare a titularului dreptului), împotriva încheierilor de respingere a cererii de asigurare a probelor, a încheierilor prin care se soluționează cererea de sechestru, a ordonanțelor președințiale, precum și împotriva încheierilor prin care sunt încuviințate cereri necontencioase s-ar ajunge în situația soluționării apelurilor de către Înalta Curte de Casație și Justiție, dacă încheierile, respectiv ordonanța președințială au fost pronunțate în primă instanță de către curțile de apel, ca instanțe de contencios administrativ.

61. Or, potrivit art. 97 pct. 1 și 2 din Codul de procedură civilă, Înalta Curte de Casație și Justiție judecă recursuri, nu și apeluri.

62. Această incompatibilitate a fost analizată în ședința Plenului judecătorilor Secției de contencios administrativ și fiscal a Înaltei Curți de Casație și Justiție, întrunit în condițiile art. 33 alin. (1) din Regulamentul Î.C.C.J., și consemnate în procesul-verbal din 28 octombrie 2013.

63. Cu acest prilej s-a stabilit, în unanimitate, în raport cu dispozițiile art. 7-12 din Legea nr. 76/2012, că, „întrucât calea de atac a apelului este incompatibilă cu specificul materiei contenciosului administrativ, cauzele având ca obiect cereri de apel formulate în temeiul dispozițiilor noului Cod de procedură civilă împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de curțile de apel, ca instanțe de contencios administrativ, se califică și se vor înregistra ca cereri de recurs”.

64. De asemenea, acceptarea căii de atac a apelului în materia contenciosului administrativ și fiscal ar determina apariția unei diferențe de regim juridic, sub aspectul căii de atac, în funcție de prima instanță care soluționează cauza.

65. Astfel, prin aplicarea literală a dispozițiilor art. 1000 alin. (1) și (4) din Codul de procedură civilă, în materia ordonanței președințiale, dacă cererea este soluționată în primă instanță de tribunal, partea ar avea la dispoziție calea de atac a apelului, care este devolutivă, aceasta fiind soluționată de curtea de apel.

66. Dacă însă cererea este soluționată în primă instanță de curtea de apel, partea ar avea la dispoziție calea de atac a recursului, care este o cale de atac extraordinară, nedevolutivă, de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție.

67. Rațiunea introducerii acestei diferențe de regim juridic, prin Legea nr. 138/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative conexe (Legea nr. 138/2014), a avut la bază argumentul că, potrivit competenței sale materiale, instituite de art. 97 din Codul de procedură civilă, Înalta Curte de Casație și Justiție nu judecă apeluri.

68. Consecvent promovării concepției noului Cod de procedură civilă, potrivit căreia recursul devine o veritabilă cale extraordinară de atac, prin raportare la obiect, dar și la motive, cu înlăturarea recursului prevăzut de art. 3041 din Codul de procedură civilă din 1865, în cele mai multe materii, adesea reglementate prin legi speciale, apelul a fost prevăzut ca singura cale de atac, înlocuind fostul recurs devolutiv, în fapt și în drept, din Codul de procedură civilă.

69. Cu toate acestea, așa cum s-a arătat, Curtea Constituțională a reținut, prin Decizia nr. 747 din 16 decembrie 2014, că „[...] în materia contenciosului administrativ, hotărârile pronunțate în primă instanță nu pot fi atacate cu apel, singura cale de atac de reformare ce poate fi exercitată fiind aceea a recursului. Norma specială cuprinsă în art. 20 alin. (1) din Legea nr. 554/2004 a rămas aplicabilă și după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură civilă, situație reglementată expres în art. 7 alin. (3) din Legea nr. 76/2012, potrivit căreia, în materia contenciosului administrativ și fiscal, precum și în materia azilului, nu este prevăzută calea de atac a apelului”.

70. De asemenea, prin Decizia nr. 462 din 17 septembrie 2014 a Curții Constituționale s-a statuat că în materia contenciosului administrativ, „spre deosebire de dreptul comun unde hotărârile pronunțate în primă instanță pot fi atacate cu apel cu toate consecințele care decurg din aceasta, [...] potrivit art. 7 alin. (3) din Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 365 din 30 mai 2012, legiuitorul a optat pentru menținerea căii de atac a recursului, și nu pentru înlocuirea acesteia cu calea de atac a apelului”.

71. Se constată astfel că diferența de regim juridic, sub aspectul căii de atac, în funcție de prima instanță care soluționează cauza, în materia contenciosului administrativ, este reglementată doar de dispozițiile art. 25 din Legea nr. 554/2004.

72. Conform art. 24 din această lege:

„(1) Dacă în urma admiterii acțiunii autoritatea publică este obligată să încheie, să înlocuiască sau să modifice actul administrativ, să elibereze un alt înscris sau să efectueze anumite operațiuni administrative, executarea hotărârii definitive se face de bunăvoie în termenul prevăzut în cuprinsul acesteia, iar în lipsa unui astfel de termen, în termen de cel mult 30 de zile de la data rămânerii definitive a hotărârii.

(2) În cazul în care debitorul nu execută de bunăvoie obligația sa, aceasta se duce la îndeplinire prin executare silită, parcurgându-se procedura prevăzută de prezenta lege.

(3) La cererea creditorului, în termenul de prescripție a dreptului de a obține executarea silită, care curge de la expirarea termenelor prevăzute la alin. (1) și care nu au fost respectate, instanța de executare, prin încheiere definitivă dată cu citarea părților, aplică conducătorului autorității publice sau, după caz, persoanei obligate o amendă de 20% din salariul minim brut pe economie pe zi de întârziere, care se face venit la bugetul de stat, iar reclamantului îi acordă penalități, în condițiile art. 905 din Codul de procedură civilă.

(4) Dacă în termen de 3 luni de la data comunicării încheierii de aplicare a amenzii și de acordare a penalităților debitorul nu execută obligația prevăzută în titlul executoriu, instanța de executare, la cererea creditorului, va fixa suma definitivă ce se va datora statului și suma ce i se va datora lui cu titlu de penalități, prin hotărâre dată cu citarea părților. Totodată, prin aceeași hotărâre, instanța va stabili, în condițiile art. 891 din Codul de procedură civilă, despăgubirile pe care debitorul le datorează creditorului pentru neexecutarea în natură a obligației”.

73. De asemenea, potrivit art. 25 din Legea nr. 554/2004:

„(1) Instanța de executare care, în materia contenciosului administrativ, este, potrivit art. 2 alin. (1) lit. Ț), instanța care a soluționat fondul litigiului de contencios administrativ, aplică, respectiv acordă sancțiunea și penalitățile prevăzute la art. 24 alin. (3), fără a fi nevoie de investirea cu formulă executorie și de încuviințarea executării silită de către executorul judecătoresc.

(2) Cererile prevăzute la art. 24 alin. (3) și (4) se judecă în camera de consiliu, de urgență și sunt scutite de taxa judiciară de timbru.

(3) Hotărârea pronunțată în condițiile art. 24 alin. (4) este supusă numai apelului în termen de 5 zile de la comunicare. Dacă hotărârea a fost pronunțată de curtea de apel ea va fi supusă recursului, în același termen.

(4) Prevederile alin. (1)-(3) se aplică, în mod corespunzător, și pentru punerea în executare a hotărârilor de contencios administrativ date pentru soluționarea litigiilor ce au avut ca obiect contracte administrative”.

74. Se reține că legiuitorul, prin Legea nr. 554/2004, a înțeles să reglementeze în acest domeniu o normă de excepție în materia căilor de atac, stabilind că apelul este calea de atac care poate fi exercitată împotriva hotărârilor pronunțate de către tribunale, în condițiile art. 24 alin. (4) din această lege.

75. Din moment ce art. 20 alin. (1) din Legea nr. 554/2004 consacră calea de atac a recursului în această materie, dar art. 25 alin. (3) din aceeași lege reglementează calea de atac a apelului, rezultă că acesta este singurul caz în care poate fi exercitat apelul în materia contenciosului administrativ și fiscal, întrucât în privința hotărârilor pronunțate de către tribunale, în condițiile art. 24 alin. (4) din această lege, legiuitorul nu a instituit o derogare de la normele dreptului comun prevăzute de Codul de procedură civilă.

76. În sesizarea formulată de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov sunt precizate, printre situațiile particulare în care este admisibil apelul în materia contenciosului administrativ și fiscal, și materia contestațiilor electorale, menționându-se ca fiind incidente dispozițiile art. 54 din Legea nr. 115/2015 și art. 59 din Legea nr. 208/2015.

77. Or, cu referire la litigiile în materie electorală, Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul competent să judece recursul în interesul legii s-a pronunțat, prin Decizia nr. 16 din 18 septembrie 2017*, stabilind că acestea sunt de natură civilă, dându-se prevederilor art. 54 alin. (5) din Legea nr. 115/2015 și art. 59 alin. (7) din Legea nr. 208/2015 interpretarea în sensul că revine instanțelor civile competența materială procesuală de soluționare a contestațiilor împotriva deciziilor birourilor electorale de circumscripție de admitere sau respingere a candidaturilor.

* Nepublicată la data redactării prezentei decizii.

Decizia ÎCCJ (Complet RIL) nr. 17/2017

Prin Decizia nr. 17/2017, ÎCCJ (Complet RIL) a *admis* recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov și, în consecință, a stabilit că: **în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor legale privind calea de atac în materia contenciosului administrativ, împotriva hotărârilor pronunțate în această materie poate fi exercitată numai calea de atac a recursului, cu excepția cazului prevăzut de dispozițiile art. 25 alin. (3) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare.**

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 15/2017
(M. OF. NR. 946/29.11.2017): HOTĂRÂREA JUDECĂTOREASCĂ
DE ACHITARE, PRIN EA ÎNSĂȘI, NU POATE CONSTITUI
TEMEI AL STABILIRII CARACTERULUI NELEGAL
AL MĂSURII PRIVATIVE DE LIBERTATE**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 15/2017	Complet RIL	Codul de procedură penală	Art. 539 alin. (2)	În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală, caracterul nelegal al măsurilor preventive privative de libertate trebuie să fie constatat explicit prin actele jurisdicționale prevăzute în cuprinsul acestuia.

În M. Of. nr. 946 din 29 noiembrie 2017, a fost publicată **Decizia ÎCCJ (Complet RIL) nr. 15/2017** din 18 septembrie 2017 referitoare la dezlegarea următoare chestiuni de drept: „cu privire la modul de interpretare a dispozițiilor art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală, respectiv dacă stabilirea caracterului nelegal al privării de libertate în cursul procesului penal, care dă dreptul la despăgubiri conform alin. (1), trebuie să fie cuprinsă într-un act jurisdicțional sau poate fi implicită, dedusă din hotărârea de achitare”.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Codul de procedură penală

„Art. 539 („Dreptul la repararea pagubei în cazul privării nelegale de libertate”)

(2) Privarea nelegală de libertate trebuie să fie stabilită, după caz, prin ordonanță a procurorului, prin încheierea definitivă a judecătorului de drepturi și libertăți sau a judecătorului de cameră preliminară, precum și prin încheierea definitivă sau hotărârea definitivă a instanței de judecată investită cu judecarea cauzei”.

II. Obiectul recursului în interesul legii

3. Din cuprinsul recursului în interesul legii, declarat potrivit prevederilor art. 514 din Codul de procedură civilă de către Colegiul de conducere al Curții de Apel Timișoara, rezultă că în practica instanțelor nu există un punct de vedere unitar cu privire la modul de interpretare a dispozițiilor art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală, respectiv dacă stabilirea caracterului nelegal al privării de libertate în cursul procesului penal, care dă dreptul la despăgubiri conform alin. (1), trebuie să fie cuprinsă într-un act jurisdicțional sau poate fi implicită, dedusă din hotărârea de achitare.

IX. Înalta Curte de Casație și Justiție

Examinând sesizarea cu recurs în interesul legii, rapoartele întocmite de judecătorii-raportori și dispozițiile legate ce se solicită a fi interpretate în mod unitar, reține următoarele:

Asupra admisibilității recursului în interesul legii

15. Potrivit art. 514 din Codul de procedura civilă, pentru a se asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, din oficiu sau la cererea ministrului justiției, Colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, colegiile de conducere ale curților de apel, precum și Avocatul Poporului au îndatorirea să ceară Înaltei Curți de Casație și Justiție să se pronunțe asupra problemelor de drept care au fost soluționate diferit de instanțele judecătorești.

16. Totodată, în conformitate cu dispozițiile art. 515 din Codul de procedura civilă, recursul în interesul legii este admisibil numai dacă se face dovada că problemele de drept care formează obiectul judecății au fost soluționate în mod diferit prin hotărâri judecătorești definitive, care se anexează cererii.

17. Analizând sesizarea din perspectiva textelor de lege citate, se constată că aceasta întrunește condițiile de admisibilitate.

18. Astfel, sub un prim aspect, se constată că sesizarea a fost formulată de Colegiul de conducere al Curții de Apel Timișoara, ce face parte dintre subiecții cărora legiuitorul le-a acordat legitimarea sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție cu un recurs în interesul legii.

19. Totodată, din hotărârile judecătorești atașate sesizării rezultă că instanțele au soluționat în mod diferit, prin hotărâri definitive, problema de drept ce formează obiectul prezentului recurs în interesul legii. De altfel, în legătură cu această condiție, se constată că anterior Curtea de Apel Timișoara – Secția I civilă a dispus, prin încheierea din data de 18 mai 2016 în Dosarul nr. 1.466/30/2015, sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, în baza art. 519 din Codul de procedură civilă, pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile cu privire la chestiunea de drept „dacă, în interpretarea dispozițiilor art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală, stabilirea caracterului nelegal al privării de libertate în cursul procesului penal, care dă

dreptul la despăgubiri, conform art. 539 alin. (1) din Codul de procedură penală, trebuie să fie cuprinsă explicit într-un act jurisdicțional sau poate fi și implicită, dedusă din hotărârea definitivă de achitare”.

20. Prin Decizia nr. 41 din 21 noiembrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I. nr. 115 din 10 februarie 2017, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept a respins ca inadmisibilă sesizarea formulată în dosarul menționat. Relevante sub aspectul condiției analizate sunt considerentele respectivei decizii, menționându-se în paragraful 100 că *„existența unei practici judiciare neunitare a instanțelor judecătorești de toate nivelurile și din întreaga țară o lungă durată de timp, denotă nu numai că se poate apela la mecanismul recursului în interesul legii, ci și faptul că nu mai poate fi sesizată instanța supremă pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile, întrucât scopul preîntâmpinării practicii neunitare nu mai poate fi atins, chestiunea de drept care a suscitată-o nemaifiind, prin urmare, una nouă, ci una care a creat deja divergență în jurisprudență”.*

21. Totodată, Curtea Constituțională, prin deciziile nr. 48 din 16 februarie 2016 și nr. 271 din 10 mai 2016 (paragraful 18, respectiv paragraful 21), a reținut că *„modalitatea în care organele judiciare enumerate în cuprinsul dispozițiilor art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală își îndeplinesc această obligație nu constituie o problemă de constituționalitate a textului criticat, ci reprezintă un aspect ce vizează interpretarea și aplicarea legii”.*

22. Față de toate aceste considerente, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii constată ca sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate a prezentei sesizări.

Asupra fondului sesizării:

A. Actele jurisdicționale prin care se stabilește caracterul nelegal al măsurilor preventive privative de libertate

23. Art. 52 alin. (3) din Constituție prevede că *„Statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erori judiciare. Răspunderea statului este stabilită în condițiile legii și nu înlătură răspunderea magistraților care și-au exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență”.*

24. În jurisprudența Curții Constituționale s-a reținut că textul din Legea fundamentală consacră principiul răspunderii obiective a statului sub aspectul reparațiilor pe care societatea este datoare să le acorde celui care a suferit în mod injust de pe urma erorilor comise în sistemul judiciar, context în care conferirea calității de debitor al obligației de dezdăunare în exclusivitate statului este de natură să înlătore riscul creditorului de a nu-și putea valorifica creanța^[1].

25. De asemenea, Curtea a constatat că procedura reparării pagubei materiale sau a daunei morale în caz de privare nelegală de libertate este o procedură specială, cuprinsă în Codul de procedură penală, care vizează exclusiv cazurile de privare nelegală de libertate^[2].

26. În aceeași jurisprudență s-a stabilit și că prin expresia *„potrivit legii”* Constituția lasă la opțiunea legiuitorului stabilirea condițiilor procedurale în care

dreptul la reparație poate fi exercitat, aceeași idee regăsindu-se și în art. 3 din Protocolul nr. 7 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale[3].

27. Pe de altă parte, principiul responsabilității statului față de persoanele care au suferit din cauza unor erori judiciare săvârșite în procesele penale trebuie aplicat tuturor victimelor unor asemenea erori. Circumstanțierea „*potrivit legii*” nu relevă posibilitatea legiuitorului de a restrânge răspunderea statului doar la anumite erori judiciare, ci stabilirea modalităților și condițiilor în care angajarea acestei răspunderi urmează a se face prin plata despăgubirilor convenite. Cu alte cuvinte, potrivit normei constituționale [art. 52 alin. (3) din Constituția României], organul legislativ nu ar putea stabili ca anumite erori judiciare neimputabile victimei să fie suportate de aceasta[4]. Neconstituționalitatea parțială declarată prin Decizia nr. 45 din 10 martie 1998 a vizat numai sfera de aplicare a textului (temeiurile achitării), nu și condițiile reparării pagubelor pricinuite prin erori judiciare în procesele penale.

28. În același context, instanța de contencios constituțional a apreciat că reglementarea expresă a actelor procedurale prin care trebuie constatată încălcarea libertății individuale nu este de natură a limita accesul liber la justiție pentru acele persoane care nu se regăsesc în unul dintre cazurile enumerate de art. 504 alin. (3) din Codul de procedură penală din 1968, acestea având posibilitatea de a-și valorifica dreptul în justiție pe alte căi legale. Orice persoană interesată se poate adresa justiției, dar în condițiile legii și urmând procedura prevăzută de lege. Liberul acces la justiție semnifică faptul că orice persoană poate sesiza instanțele judecătorești în cazul în care consideră că drepturile și libertățile ori interesele sale legitime au fost încălcate, iar nu faptul că acest acces nu poate fi supus niciunei condiționări, competența de a stabili regulile de desfășurare a procesului în fața instanțelor judecătorești revenindu-i legiuitorului, ceea ce constituie o aplicare a dispozițiilor constituționale cuprinse în art. 126 alin. (2). De altfel, în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului s-a statuat că o caracteristică a principiului liberului acces la justiție este aceea că nu este un drept absolut (*Ashingdane contra Regatului Unit al Mani Britanii*, 1985), de vreme ce acest drept cere, prin însăși natura sa, o reglementare din partea statului și poate face obiectul unor limitări sau condiționări atât timp cât nu este atinsă însăși substanța sa.

29. De asemenea, Curtea Constituțională a reținut că, potrivit art. 5 paragraful 5 din Convenție, orice persoană victimă a unei arestări sau dețineri în condiții contrare dispozițiilor aceluiași articol are dreptul la reparație, acest paragraf fiind imediat următor celui care prevede că orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau detenție are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității detenției sale și să dispună eliberarea dacă detenția este ilegală[5].

30. Având în vedere, pe de o parte, condiționarea acordării reparațiilor garantate prin art. 5 paragraful 5 din Convenție de constatarea de către o instanță națională a încălcării dispozițiilor art. 5 paragrafele 1-4 din Convenție, iar, pe de altă parte, cerința de asigurare efectivă, cu un suficient grad de certitudine la nivel național, a dreptului la reparații, astfel garantat, Curtea Constituțională a constatat că obligația organelor judiciare prevăzute la art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală de a se pronunța prin hotărâri definitive asupra legalității măsurilor preventive privative de libertate dispuse pe parcursul procesului penal este în acord cu standardul de protecție prevăzut de art. 5 din Convenție, în acest sens. Curtea a constatat că dreptul la repararea pagubei în cazul privării nelegale de libertate, prevăzut de art. 539 din Codul de procedură penală, constituie o preluare, prin normele procesual penale naționale, a dispozițiilor art. 5 paragraful 5 din Convenție. De asemenea, a reținut și că standardul de protecție prevăzut de art. 5 paragraful 5 din Convenție este unul minim, statele membre fiind îndreptățite să ofere, prin legislația internă, o protecție juridică sporită libertății individuale, prin reglementarea dreptului la reparații și în alte situații decât cele expres rezultate din norma de la art. 5 paragraful 5 din Convenție[6].

31. În ceea ce privește modalitatea în care organele judiciare enumerate în cuprinsul dispozițiilor art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală își îndeplinesc această obligație. Curtea Constituțională a apreciat că aceasta nu constituie o problemă de constituționalitate a textului criticat, ci reprezintă un aspect ce vizează interpretarea și aplicarea legii[7].

32. În același context, Curtea a considerat că stabilirea de către legiuitor a competenței de a se pronunța asupra legalității măsurilor privative de libertate în favoarea organelor judiciare care se pronunță în ultimă instanță în cauzele penale constituie o exercitare a competenței sale constituționale prevăzute de art. 61 alin. (1) din Legea fundamentală[8].

33. Potrivit dispozițiilor art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală, *privarea nelegală de libertate trebuie să fie stabilită, după caz, prin ordonanță a procurorului, prin încheierea definitivă a judecătorului de drepturi și libertăți sau a judecătorului de cameră preliminară, precum și prin încheierea definitivă sau hotărârea definitivă a instanței de judecată învestite cu judecarea cauzei.*

34. Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii reține că sintagma „*instanța de judecată învestită cu judecarea cauzei*” se referă doar la instanța penală învestită cu judecarea cauzei în prima instanță sau apel ori, eventual, cu o cale extraordinară de atac.

35. Nu se poate admite că legiuitorul, folosind această sintagmă, a avut în vedere o instanță civilă, întrucât instanța învestită cu judecarea cauzei este cea competentă să soluționeze conflictul de drept penal dedus judecății, în fața căreia s-a exercitat acțiunea penală și care a luat una dintre măsurile preventive privative de libertate prevăzute în Codul de procedură penală. De altfel, din cuprinsul

dispozițiilor citate reiese că legiuitorul a enumerat organele judiciare penale care au competența de a se pronunța asupra legalității unor astfel de măsuri preventive, precum și actele procesuale prin care o pot face.

36. Pe de altă parte, în dispozițiile Codului de procedură penală legiuitorul a folosit de fiecare dată sintagma „instanța de judecată” sau „instanța” pentru a desemna instanța penală (spre exemplu, art. 206, art. 208, art. 218, art. 220 etc.) și ori de câte ori s-a referit la instanța civilă a denumit-o în mod expres astfel (de exemplu, art. 27, art. 28, art. 397 alin. (5), art. 453 alin. (2), art. 600 alin. (3)).

37. Prin dispozițiile art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală legiuitorul a prevăzut obligația pentru organele judiciare penale de a verifica legalitatea măsurilor preventive dispuse în cauză, în tot cursul procesului penal, până la pronunțarea unei hotărâri definitive asupra fondului cauzei, fapt reținut și în jurisprudența recentă a Curții Constituționale (Decizia nr. 48 din 16 februarie 2016 și Decizia nr. 271 din 10 mai 2016).

38. Așadar, organele judiciare penale au obligația (prevăzută în textele de lege menționate în secțiunea anterioară) de a face un examen al legalității măsurii preventive privative de libertate (pe lângă cel al necesității și proporționalității) în tot cursul procesului penal, cât timp aceasta măsură este în ființă.

39. De asemenea, împotriva încheierilor prin care instanța dispune asupra măsurilor preventive pot formula contestație inculpatul și procurorul. Instanța investită cu soluționarea contestației are obligația de a face un examen al legalității măsurii preventive privative de libertate, putând dispune oricare dintre soluțiile prevăzute de lege. Totodată, încheierile prin care aceste organe judiciare dispun cu privire la măsurile preventive sunt motivate sub toate aspectele, inclusiv în ceea ce privește legalitatea luării, prelungirii ori menținerii acestora, în final, dacă măsura preventivă privativă de libertate se menține până la soluționarea pe fond a cauzei, instanța investită cu soluționarea acesteia este obligată să facă o nouă evaluare cu privire la legalitatea măsurii preventive, conform dispozițiilor art. 399 afin. (1) din Codul de procedură penală.

40. Rezultă așadar că organele judiciare penale au obligația de a se pronunța cu privire la legalitatea măsurii preventive privative de libertate. Or, pornind de la această premisă legală, care se verifică și în practica instanțelor, se reține că instanțele civile nu pot să efectueze un examen de legalitate asupra măsurilor preventive, atunci când sunt investite cu cererea întemeiată pe dispozițiile art. 539 alin. (1) din Codul de procedură penală. Un argument în plus în acest sens este și dispoziția din art. 541 alin. (2) din Codul de procedură penală, prin care se prevede că acțiunea poate fi introdusă în termen de 6 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii instanței de judecată, precum și a ordonanței sau încheierii organelor judiciare prin care s-a constatat eroarea judiciară, respectiv privarea nelegală de libertate.

41. Pe de altă parte, analiza eventualului caracter nelegal al arestării unei persoane, ulterior rămânerii definitive a hotărârii judecătorești de condamnare (în

faza de executare a pedepsei), se poate realiza de asemenea de către instanța penală pe cale contestației la executare, reglementată în dispozițiile art. 597-599 din Codul de procedură penală. Astfel, potrivit art. 598 alin. (1) din Codul de procedură penală, contestația împotriva executării hotărârii penale se poate face în următoarele cazuri „a) când s-a pus în executare o hotărâre care nu era definitivă; b) când executarea este îndreptată împotriva altei persoane decât cea prevăzută în hotărârea de condamnare; c) când se ivește vreo nelămurire cu privire la hotărârea care se execută sau vreo împiedicare la executare; d) când se invocă amnistia, prescripția, grațierea sau orice altă cauză de stingere ori de micșorare a pedepsei”. Legat de cazurile în care se poate formula contestație la executare, trebuie subliniat că acela prevăzut la art. 598 alin. (1) lit. c) teza a doua din Codul de procedură penală, respectiv „când se ivește (...) vreo împiedicare la executare”, este foarte cuprinzător, permițând analiza inclusiv a eventualului caracter nelegal al detenției.

42. În fine, pentru situația în care o persoană ar fi reținută/arestată în afara oricărui cadru legal, respectiv în cursul procesului, cu toate fazele acestuia (urmărire penală, cameră preliminară, judecată sau executare), vor fi incidente dispozițiile Codului penal care sancționează aceste fapte ca infracțiune, respectiv infracțiunea de *lipsire de libertate în mod ilegal* prevăzută de art. 205 din Codul penal. Or, în această situație, caracterul nelegal al reținerii/arestării se constată chiar în cadrul procesului penal în care se anchetează respectiva infracțiune.

B. Hotărârea penală definitivă de achitare

43. În același timp, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii reține că hotărârea penală definitivă de achitare nu poate conferi, caracter nelegal măsurii privative de libertate.

44. Preliminar, se subliniază că organele judiciare penale au obligația să se pronunțe asupra legalității măsurilor preventive privative de libertate atunci când sunt sesizate pentru luarea, prelungirea, înlocuirea, revocarea sau încetarea de drept ori când efectuează verificarea din oficiu a măsurii preventive, precum și în situația în care s-a exercitat calea de atac a contestației.

45. De asemenea, instanța investită cu soluționarea în fond a cauzei are obligația, conform art. 399 alin. (1) din Codul de procedură penală, să se pronunțe prin hotărâre asupra menținerii, revocării, înlocuirii ori încetării de drept a măsurii preventive dispuse pe parcursul procesului penal cu privire la inculpat, în cazul în care instanța pronunță o soluție de achitare, măsura preventivă privativă de libertate dispusă în cauză încetează de drept, conform art. 241 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură penală, instanța având obligația de a dispune punerea în libertate a inculpatului – art. 399 alin. (2) din Codul de procedură penală.

46. Referitor la soluțiile pronunțate de instanță pe fondul cauzei, se reține că, potrivit art. 396 alin. (5) din Codul de procedură penală achitarea inculpatului se pronunță în cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. a)-d) din Codul de procedură penală^[9].

47. Pe de altă parte, potrivit art. 396 alin. (2) din Codul de procedură penală, condamnarea se pronunță dacă instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat.

48. Soluțiile prezentate mai sus se pronunță de către instanță după parcurgerea tuturor fazelor procesului penal, în urma administrării complete a probatorului. Or, așa cum s-a arătat, potrivit art. 202, art. 209, art. 218 și art. 223 din Codul de procedură penală, reținerea, arestul la domiciliu sau arestarea preventivă pot fi luate numai dacă din probe rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârșit o infracțiune.

49. Așadar, standardul probatoriului pentru luarea unei măsuri preventive privative de libertate este mult mai scăzut decât cel necesar pentru pronunțarea unei hotărâri de condamnare, situație în care din probatoriul administrat trebuie să rezulte dincolo de orice îndoială rezonabilă că fapta există, este infracțiune și a fost săvârșită de condamnat.

50. De altfel, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în jurisprudența sa, interpretând dispozițiile art. 5 paragraful 1 din Convenție, a stabilit că faptele care dau naștere la bănuieli care justifică arestarea persoanei în cauză nu trebuie să fie de același nivel ca acelea necesare pentru justificarea unei condamnări sau chiar pentru a fundamenta o anumită acuzație; acestea au a fi probate în faza ulterioară a urmăririi penale angajate împotriva persoanei reținute. Absența inculpării sau a trimiterii în judecată a acestei persoane nu presupune, în mod necesar, că o privare de libertate pentru existența unor bănuieli legitime de săvârșire a unei infracțiuni nu ar fi conformă scopului dispozițiilor art. 5 paragraful 1 lit. c); existența acestui scop trebuie privită independent de realizarea lui, pentru că textul discutat nu impune ca poliția sau autoritatea care dispune arestarea să fi adunat probe suficiente pentru a formula o acuzație completă, sau în momentul arestării, sau pe timpul reținerii provizorii, care este limitată în timp^[10].

51. În Cauza *Nolkenbockhoff contra Germaniei* Curtea a statuat că nicio clauză din Convenție nu dă acuzatului un drept la reparație pentru detenție provizorie legală, nici chiar în ipoteza închiderii urmăririi penale angajate împotriva persoanei. În Cauza *Brogan și alții contra Regatului Unit* s-a stabilit că interogarea unui suspect despre care există o suspiciune întemeiată că a comis o infracțiune care justifică arestarea este o cauză legitimă pentru arestarea și privarea de libertate în cazul în care scopul interogatoriului era acela de a risipi sau confirma existența unei suspiciuni întemeiate; condiția este aceea ca persoana să fie adusă înaintea unei instanțe cât mai curând posibil. Rezultă că jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului este în sensul de a acorda despăgubiri doar dacă arestarea sau detenția a avut caracter nelegal, nu și atunci când au existat temeiuri, motive care au condus organele judiciare penale la luarea unor măsuri privative de libertate. Cu alte cuvinte, dreptul la indemnizație conferit de art. 5 paragraful 5 este direct și strict condiționat de stabilirea unei arestări nelegale, ilicite, iar aceasta condiție rezultă din chiar redactarea normei convenționale.

52. Totodată, s-a arătat că nelegalitatea trebuie demonstrată și trebuie să rezulte în mod clar din încălcări determinate ale legii. Astfel, dreptul la despăgubiri nu a fost recunoscut atunci când, de pildă: s-a observat că, în hotărârea de achitare, s-a menționat expres că măsura arestării preventive a fost prelungită în cursul urmăririi penale și menținută în cursul judecății, în condițiile prevăzute de lege; din actele dosarului penal rezulta că legalitatea măsurii privative de libertate a fost verificată de către instanțele de judecată, până la momentul înlocuirii sale cu o măsură mai ușoară, iar considerentele pentru care s-a dispus înlocuirea arestului preventiv nu au avut în vedere caracterul nelegal al măsurii; la data privării de libertate, măsura arestării preventive a fost luată de instanța penală, ulterior prelungită de către aceleași instanțe și confirmată prin respingerea căilor de atac declarate; luarea măsurii arestării preventive era justificată de necesitatea finalizării cercetării penale, de sustragerea de la urmărire penală a reclamantului; în raport cu complexitatea cauzei, existau probe sau indicii temeinice în sensul că inculpatul a săvârșit fapta penală pentru care a fost cercetat, iar lăsarea sa în libertate prezenta pericol pentru ordinea publică; modalitatea de desfășurare a activității infracționale justifică această măsură.

53. Așadar, rezultă că pronunțarea unei hotărâri de achitare nu atribuie implicit și un caracter nelegal măsurii preventive privative de libertate dispuse în cauza respectivă. Caracterul nelegal al măsurii preventive dispuse în cauză trebuie stabilit doar de către organele judiciare penale enumerate în dispozițiile art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală, prin actele procesuale menționate în acesta.

54. Caracterul nelegal al măsurii preventive privative de libertate nu poate fi dedus din soluția pronunțată în soluționarea conflictului de drept penal de către instanța investită cu soluționarea în fond a cauzei, ci trebuie constat de organele competente prin raportare la prevederile legale aplicabile în materie.

55. Concluzionând, achitarea reclamanților dispusă în procesul penal nu echivalează automat cu nelegalitatea măsurii arestării preventive, întrucât nelegalitatea privării de libertate trebuie stabilită prin hotărârile instanțelor penale.

Decizia ÎCCJ (Complet RIL) nr. 15/2017

Prin Decizia nr. 15/2017, ÎCCJ (Complet RIL) a *admis* recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Timișoara și, în consecință, a stabilit că: **în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală, caracterul nelegal al măsurilor preventive privative de libertate trebuie să fie constat explicit prin actele jurisdicționale prevăzute în cuprinsul acestuia. Astfel, hotărârea judecătorească de achitare, prin ea însăși, nu poate constitui temei al stabilirii caracterului nelegal al măsurii privative de libertate.**

[1] Decizia Curții Constituționale nr. 633 din 24 noiembrie 2005. publicată în M. Of. nr. 1138 din 15 decembrie 2005.

[2] Decizia Curții Constituționale nr. 179 din 29 martie 2016, paragraful 22.

[3] Deciziile Curții Constituționale nr. 107 din 1 iulie 1999, publicată în M. Of. nr 354 din 27 iulie 1999; nr 124 din 27 iunie 2000, publicata în M. Of. nr 393 din 23 august 2000; nr. 172 din 23 mai 2001, publicată în M. Of. nr. 470 din 16 august 2001; nr. 199 din 21 iunie 2001, publicată în M. Of. nr. 521 din 30 august 2001; nr. 255 din 20 septembrie 2001, publicată în M. Of. nr 837 din 27 decembrie 2001; nr. 885 din 6 iulie 2010, publicată în M. Of. nr 582 din 17 august 2010; nr. 788 din 17 noiembrie 2015, publicată în M. Of. nr. 143 din 24 februarie 2016; nr. 435 din 21 iunie 2016, publicată în M. Of. nr. 702 din 9 septembrie 2016; nr. 133 din 9 martie 2017, publicată în M. Of. nr. 364 din 16 mai 2017.

[4] Deciziile Curții Constituționale nr. 45 din 10 martie 1998, publicată în M.l Of. nr. 182 din 18 mai 1998; nr. 138 din 5 octombrie 1999, publicată în M. Of. nr. 554 din 12.11.1999.

[5] Decizia Curții Constituționale nr. 271 din 10 mai 2016, paragraful 15.

[6] *Idem.*, paragraful 20

[7] *Idem.*, paragraful 21.

[8] Decizia Curții Constituționale nr. 179 din 29 martie 2016, paragraful 17.

[9] a) fapta nu există; b) fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege; c) nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea; d) există o cauză justificativă sau de neimputabilitate.

[10] *Murray contra Regatului Unit*, 28.10.1994.

HP

• ABSTRACT

As a result of the activity conducted by the High Court of Cassation and Justice (DCD Panel), in November, the following decisions were published: **Decision of the High Court of Cassation and Justice no. 24/2017** regarding art. 83 paragraph (1) letter b) and art. 88 paragraph (3) of the Criminal Code, **Decision of the High Court of Cassation and Justice no. 59/2017** regarding art. 453 paragraph (1) of the Code of civil procedure, **Decision of the High Court of Cassation and Justice no. 23/2017** regarding art. 33 of Law no. 656/2002 on preventing and sanctioning money laundering and art. 9 of Law no. 241/2005 on preventing and fighting tax evasion, **Decision of the High Court of Cassation and Justice no. 73/2017** regarding art. 906 paragraphs (1) and (2) of the Code of civil procedure, **Decision of the High Court of Cassation and Justice no. 53/2017** regarding the unemployment benefit which may be cumulated with the meeting allowance by the city councilmen, **Decision of the High Court of Cassation and Justice no. 60/2017** regarding art. 2431 of the New Civil Code in conjunction with art. 632 of the New Criminal Code, **Decision of the High Court of Cassation and Justice no. 70/2017** regarding the recalculation of the service pension for the magistrates who also exercised the profession of lawyer, **Decision of the High Court of Cassation and Justice no. 25/2017** regarding art. 9 para. (1) letters b) and c) of Law no. 241/2005 on preventing and fighting tax evasion – unique offense, **Decision of the High Court of Cassation and Justice no. 74/2017** regarding the period in which the serviceman was a student of a professional cycle graduated after the middle school, within the Military School of Music, shall not be assimilated to the contributory period in the public pension system and shall not be deemed as seniority and **Decision of the High Court of Cassation and Justice no. 55/2017** regarding the fact that only the plaintiff who was exempted from the stamp duty in the court of first instance benefits from the exemption from payment of the stamp duty in the means of appeal.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD/P) NR. 24/2017
(M. OF. NR. 860/01.11.2017): ART. 83 ALIN. (1) LIT. B)
ȘI ART. 88 ALIN. (3) DIN CODUL PENAL**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 24/2017	Complet DCD/P	Codul penal	Art. 83 alin. (1) lit. b) și art. 88 alin. (3)	În ipoteza săvârșirii unei noi infracțiuni intenționate în termenul de supraveghere al amânării aplicării unei pedepse, atât pronunțarea soluției de condamnare pentru noua infracțiune, cât și revocarea amânării aplicării pedepsei anterioare sunt obligatorii.

În M. Of. nr. 860 din 1 noiembrie 2017, a fost publicată Decizia ÎCCJ nr. 24/2017 din 19 septembrie 2017 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „*Dacă, în raport cu dispozițiile art. 83 alin. (1) lit. b) din Codul penal și art. 88 alin. (3) din Codul penal, în ipoteza săvârșirii unei noi infracțiuni intenționate în termenul de supraveghere al amânării aplicării unei pedepse, este obligatorie dispunerea condamnării pentru noua infracțiune ori se poate dispune din nou amânarea aplicării pedepsei pentru aceasta, fără revocarea amânării aplicării pedepsei anterioare*”.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Codul penal

„Art. 83

(1) *Instanța poate dispune amânarea aplicării pedepsei, stabilind un termen de supraveghere, dacă sunt întrunite următoarele condiții:*

(...)

b) infractorul nu a mai fost condamnat anterior la pedeapsa închisorii, cu excepția cazurilor prevăzute în art. 42 lit. a) și lit. b) sau pentru care a intervenit reabilitarea ori s-a împlinit termenul de reabilitare;”.

„Art. 88

(3) *Dacă după amânarea aplicării pedepsei persoana supravegheată a săvârșit o nouă infracțiune, cu intenție sau intenție depășită, descoperită în termenul de supraveghere, pentru care s-a pronunțat o condamnare chiar după expirarea acestui termen, instanța revocă amânarea și dispune aplicarea și executarea pedepsei. Pedepsa aplicată ca urmare a revocării amânării și pedeapsa pentru noua infracțiune se calculează conform dispozițiilor privitoare la concursul de infracțiuni”.*

I. Titularul și obiectul sesizării

Prin Încheierea de ședință din data de 7 iunie 2017, Curtea de Apel Brașov, Secția penală, a sesizat Înalta Curte de Casație și Justiție pentru a pronunța o hotărâre prealabilă în vederea dezlegării de principiu a următoarei probleme de drept: „Dacă, în raport cu dispozițiile art. 83 alin. (1) lit. b) din Codul penal și art. 88 alin. (3) din Codul penal, în ipoteza săvârșirii unei noi infracțiuni intenționate în termenul de supraveghere al amânării aplicării unei pedepse, este obligatorie dispunerea condamnării pentru noua infracțiune ori se poate dispune din nou amânarea aplicării pedepsei pentru aceasta, fără revocarea amânării aplicării pedepsei anterioare”.

XII. Înalta Curte de Casație și Justiție

XII.1. Sub aspectul admisibilității sesizării

Legiuitorul român a prevăzut în Codul de procedură penală în vigoare un nou instrument de unificare a practicii judiciare neunitare, respectiv sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept.

În conținutul dispozițiilor art. 475 din Codul de procedură penală sunt statuate condițiile de sesizare a instanței supreme pe care trebuie să le îndeplinească instanța care uzează de această instituție procesual penală.

Astfel, sunt reglementate mai multe condiții cumulative, și anume acelea referitoare la faza procesuală a cauzei în care se ivește chestiunea de drept, felul instanței care poate sesiza și stadiul procesual al cauzei, natura juridică a chestiunii de drept, precum și aceea de a nu fi făcut obiectul vreunui din instrumentele juridice de rezolvare a problemei respective.

Altfel spus, este necesar ca acea cauză în care există o chestiune de drept ce urmează să fie supusă dezlegării să se afle „în cursul judecății”, respectiv instanța să fi fost sesizată, iar procesul se afle în curs de desfășurare; instanțele pe rolul cărora se află o asemenea cauză să fie din cele expres și limitativ prevăzute de legiuitor, iar cauza respectivă să se găsească în ultima cale de atac – Înalta Curte de Casație și Justiție, curte de apel sau tribunal, investite cu soluționarea cauzei în ultimă instanță; chestiunea de drept supusă dezlegării să conducă la soluționarea pe fond a cauzei respective; condiția negativă, în sensul că instanța supremă nu s-a pronunțat asupra problemei de drept printr-o hotărâre prealabilă sau prin recurs în interesul legii.

În contextul prezentei sesizări considerăm că aceasta întrunește condițiile de admisibilitate prevăzute în art. 475 din Codul de procedură penală, și anume Dosarul nr. 14.607/197/2016 se află pe rolul Curții de Apel Brașov, Secția penală, în faza de judecată a apelurilor declarate de către Parchetul de pe lângă Judecătoria Brașov și inculpatul D.D. împotriva Sentinței penale nr. 142 din data de 8 octombrie 2015, pronunțată de Judecătoria Brașov, curtea de apel fiind una din instanțele enumerată expres și limitativ de către legiuitor ce poate judeca calea de atac exercitată, aceasta având caracter exclusiv și intrând în sfera accepțiunii de „în ultimă instanță”.

De asemenea, chestiunea de drept supusă dezlegării, și anume, în sensul legii penale, dispozițiile art. 83 alin. (1) lit. b) din Codul penal și art. 88 alin. (3) din Codul penal, în ipoteza săvârșirii unei noi infracțiuni intenționate în termenul de supraveghere al amânării aplicării unei pedepse este obligatorie dispunerea condamnării pentru noua infracțiune ori se poate dispune din nou amânarea aplicării pedepsei pentru aceasta, fără revocarea amânării aplicării pedepsei anterioare, este de natură a determina judecarea pe fond a cauzei, iar prevederile invocate nu au mai făcut, până la momentul sesizării, obiectul niciunei alte hotărâri prealabile pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție și nici al vreunui recurs în interesul legii soluționat de aceeași instanță.

XII.2. Chestiunea de drept supusă dezlegării

Codul penal în vigoare prevede în conținutul titlului III „Pedepsele”, capitolul V „Individualizarea pedepselor”, secțiunea a 4-a „Amânarea aplicării pedepsei”, dispozițiile art. 83 alin. (1) lit. b) și art. 88 alin. (3) ale căror condiții sunt reglementate în mod predictibil și previzibil.

Legiuitorul a prevăzut în mod expres în concreto în conținutul art. 88 din Codul penal trei cazuri de revocare obligatorie [alin. (1)-(3)] și un caz de revocare facultativă [alin. (4)] a amânării aplicării pedepsei^[1].

Natura juridică a revocării este aceea de sancțiune atunci când sunt încălcate condiții exprese instituite de către legiuitor și în ipoteza amânării aplicării pedepsei față de persoana supravegheată, fiind făcute distincții prin modul de reglementare, una dintre acestea referindu-se și la felul noii infracțiuni săvârșite.

Astfel, din analiza condițiilor de revocare prevăzute în alin. (3) al art. 88 din Codul penal, aceasta are un caracter obligatoriu, în raport cu cel facultativ din alin. (4) al aceluiași articol.

Condițiile pentru a fi aplicabilă revocarea amânării aplicării pedepsei potrivit art. 88 alin. (3) din Codul penal sunt:

a) persoana supravegheată să săvârșească din nou o infracțiune cu intenție sau intenție depășită, după amânarea aplicării pedepsei;

b) o nouă infracțiune să fie descoperită în termenul de supraveghere (dacă noua infracțiune este descoperită după expirarea termenului de supraveghere, revocarea nu este incidentă);

c) pentru noua infracțiune să se pronunțe o condamnare (la pedeapsa închisorii sau la pedeapsa amenzii), chiar după expirarea termenului de supraveghere.

În alin. (4) al aceluiași articol este reglementată ipoteza infracțiunii ulterioare săvârșite din culpă, care conduce fie la menținerea, fie la revocarea amânarea aplicării pedepsei, alternativitatea fiind de esența aplicării facultative, în raport cu natura infracțiunii menționate.

Pe calea interpretării gramaticale a conținutului alin. (3) al art. 88 din Codul penal, legiuitorul a folosit, ca urmare a săvârșirii a unei noi infracțiuni intenționate sau cu intenție depășită, descoperită în termenul de supraveghere, pentru care s-a pronunțat o condamnare chiar după expirarea acestui termen, verbele revocă și dispune aplicarea și executarea pedepsei, la timpul prezent, ceea ce conferă caracter imperativ și obligatoriu.

De asemenea, condiția pronunțării unei condamnări, așa cum s-a arătat mai sus, este cumulativă cu celelalte precizate și conduce la revocare, ceea ce face imposibilă menținerea soluției de amânare a aplicării pedepsei în cazul săvârșirii unei noi infracțiuni intenționate în termenul de supraveghere.

Legiuitorul a reglementat în conținutul art. 83 alin. (1) lit. a)-d) din Codul penal condițiile amânării aplicării pedepsei, care conduc numai cumulativ la aplicarea acesteia, situație ce rezultă pe calea interpretării gramaticale a sintagmei dacă sunt întrunite următoarele condiții.

Așadar, nu poate fi interpretată în mod unilateral condiția prevăzută la art. 83 alin. (1) lit. b) din Codul penal, referitoare la ipoteza când infractorul nu a mai fost condamnat anterior la pedeapsa închisorii, cu excepția cazurilor prevăzute în art. 42 lit. a) și lit. b) din Codul penal, și anume faptele care nu sunt prevăzute de legea penală și infracțiunile amnistiate sau pentru care a intervenit reabilitarea ori s-a împlinit termenul de reabilitare, în raport cu ipoteza revocării obligatorii din art. 88 alin. (3) din Codul penal, respectiv cu noua infracțiune comisă, intenționată sau cu intenție depășită descoperită în termenul de supraveghere și pentru care s-a pronunțat o condamnare, care ar face posibilă aplicarea din nou a amânării aplicării pedepsei.

O asemenea interpretare ar echivala cu încălcarea legii, respectiv a condițiilor cumulative ale art. 83 alin. (1) lit. a)-d) din Codul penal, pentru că sancțiunea revocării amânării aplicării pedepsei nu are la bază neîndeplinirea condiției prevăzute în art. 83 alin. (1) lit. b) din Codul penal, ci neîndeplinirea condiției prevăzute în art. 83 alin. (1) lit. d) din Codul penal, care implică evaluarea persoanei infractorului și a posibilităților sale de îndreptare.

Condiția prevăzută în art. 83 alin. (1) lit. d) din Codul penal este reglementată după cum urmează: în raport de persoana infractorului, de conduita avută anterior săvârșirii infracțiunii, de eforturile depuse de acesta pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii, precum și de posibilitățile sale de îndreptare, instanța apreciază că aplicarea imediată a unei pedepse nu este necesară, dar se impune supravegherea conduitei sale pentru o perioadă determinată.

Or, săvârșirea unei noi infracțiuni intenționate sau cu intenție depășită tocmai pe parcursul perioadei determinate pentru care s-a impus supravegherea conduitei persoanei conduce la neîndeplinirea condiției prevăzute în art. 83 alin. (1) lit. d) din Codul penal.

În consecință, în ipoteza săvârșirii unei noi infracțiuni intenționate, condiția prevăzută în art. 83 alin. (1) lit. d) din Codul penal nu este îndeplinită, revocarea amânării aplicării pedepsei este obligatorie, iar menținerea amânării aplicării pedepsei nu este posibilă în absența unui temei legal, soluția de condamnare fiind unica soluție permisă de dispozițiile art. 88 alin. (3) din Codul penal.

În sensul acestei interpretări ca argument suplimentar este și jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Astfel, în considerentele Deciziei nr. 212 din 22 ianuarie 2008 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția penală^[2], s-a reținut că „[...] Art. 83 din Codul penal reglementează situația revocării suspendării condiționate a executării unei pedepse, dacă în cursul termenului de încercare cel condamnat a săvârșit din nou o infracțiune, pentru care s-a pronunțat o hotărâre de condamnare, în această situație, revocarea suspendării condiționate este obligatorie, indiferent de cuantumul pedepsei suspendate. Potrivit aceluiași text, pedeapsa a cărei suspendare a fost revocată nu se contopește, ci se execută alături de pedeapsa aplicată pentru cea de a doua infracțiune. Obligatorietatea revocării suspendării condiționate exclude posibilitatea aplicării art. 81 lit. b) din Codul penal, chiar dacă pedeapsa a cărei suspendare se revocă nu este mai mare de 6 luni. Acceptând această posibilitate ar însemna să se dispună o a doua suspendare pentru aceeași pedeapsă. Dacă legiuitorul ar fi înțeles să reglementeze și o astfel de situație, ar fi spus-o expres așa cum a făcut în art. 83 alin. 3 din Codul penal, în cazul în care infracțiunea ulterioară este săvârșită din culpă, se poate aplica suspendarea condiționată a executării pedepsei, chiar dacă infractorul a fost condamnat anterior cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, în acest caz nu mai are loc revocarea primei suspendări. Astfel, în mod corect instanța de apel a înlăturat aplicarea art. 81 din Codul penal. Pe de altă parte, având în vedere că inculpatul a mai comis același gen de fapte, perseverând în conducerea pe drumurile publice a unui autoturism fără a avea permis de conducere, că în loc să înțeleagă posibilitatea pe care i-au acordat-o primele instanțe care l-au condamnat, de a se reeduca fără privare de libertate, a încercat să corupă organele de poliție pentru a nu-i întocmi cel de-al doilea dosar penal. În aceste condiții instanța și-a format convingerea că reeducarea inculpatului nu se poate realiza decât prin privare de libertate, fiindcă lăsarea sa în libertate prezintă pericolul comiterii de noi fapte penale [...]”.

În Decizia nr. 1 din 17 ianuarie 2011 a Secțiilor Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 495 din 12 iulie 2011, a fost admis recursul în interesul legii formulat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție: „În interpretarea și

aplicarea dispozițiilor art. 83 alin. 1 din Codul penal stabilește că: 1. Suspendarea condiționată a executării pedepsei nu poate fi dispusă pentru pedeapsa stabilită în cazul săvârșirii în cursul termenului de încercare a unei infracțiuni intenționate sau praeterintenționate, pedeapsă la care a fost cumulată o altă pedeapsă, ca urmare a revocării suspendării condiționate a executării acestei din urmă pedepse, chiar și în cazul îndeplinirii condițiilor prevăzute de art. 81 din Codul penal. 2. Suspendarea condiționată a executării nu poate fi dispusă nici în ceea ce privește pedeapsa rezultantă, obținută prin aplicarea mecanismului prevăzut de art. 83 alin. 1 din Codul penal” (reglementarea anterioară din Codul penal).

În considerentele acestei decizii s-a statuat că „[...] Pe toată durata termenului de încercare, condamnatul «este amenințat să piardă beneficiul suspendării și să execute cumulativ două pedepse», în cazul în care ar săvârși o altă infracțiune [...] În privința revocării însă, situația juridică este alta, ea exprimând eșecul acestei măsuri din cauza conduitei inculpatului care s-a dovedit a nu merita încrederea ce i-a fost acordată de instanța care a oferit condamnatului o șansă de a se îndrepta, fără să execute efectiv pedeapsa [...] Menținerea modalității de executare a pedepsei în cazul comiterii unei infracțiuni în termenul de încercare este expres prevăzută în art. 83 alin. 3 din Codul penal, sub forma unei excepții. Potrivit acestor prevederi legale, dacă infracțiunea ulterioară este săvârșită din culpă, se poate aplica suspendarea condiționată a executării pedepsei chiar dacă infractorul a fost condamnat anterior cu suspendarea condiționată a executării pedepsei. În acest caz nu mai are loc revocarea primei suspendări. Prin urmare, posibilitatea suspendării condiționate a executării pedepsei stabilite pentru o infracțiune intenționată, pedeapsă la care a fost cumulată o altă pedeapsă, ca urmare a revocării [...] este exclusă de art. 83 alin. 3 din același cod [...]”.

Considerentele Deciziei nr. 1 din 17 ianuarie 2011 a Secțiilor Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție sunt aplicabile, în mod corespunzător, în ipoteza amânării aplicării pedepsei, în sensul că:

a) În cazul amânării aplicării pedepsei, pe toate durata termenului de supraveghere, persoana supravegheată este amenințată să piardă beneficiul amânării, în cazul în care ar săvârși o altă infracțiune.

b) Revocarea amânării aplicării pedepsei intervine, cu titlu de sancțiune, pentru nerespectarea obligației de a nu comite o altă infracțiune în interiorul termenului de supraveghere, un asemenea comportament demonstrând că persoana supravegheată nu a justificat încrederea ce i s-a acordat.

c) Menținerea amânării aplicării pedepsei în cazul comiterii unei infracțiuni în termenul de supraveghere este expres prevăzută în art. 88 alin. (4) din Codul penal, sub forma unei excepții, care privește exclusiv infracțiunile săvârșite din culpă.

Așadar, în concluzie, în interpretarea aplicării dispozițiilor art. 83 alin. (1) lit. b) și art. 88 alin. (3) din Codul penal, în ipoteza săvârșirii unei noi infracțiuni inten-

ționate în termenul de supraveghere al amânării aplicării unei pedepse, atât pronunțarea soluției condamnării pentru noua infracțiune, cât și revocarea amânării aplicării pedepsei anterioare sunt obligatorii.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD/C) nr. 24/2017

Prin Decizia nr. 24/2017, ÎCCJ (Complet DCD/C) a *admis* sesizarea formulată de Curtea de Apel Brașov, Secția penală, în Dosarul nr. 14.607/197/2016, privind pronunțarea unei hotărâri prealabile și, în consecință, stabilește că:

În ipoteza săvârșirii unei noi infracțiuni intenționate în termenul de supraveghere al amânării aplicării unei pedepse, atât pronunțarea soluției de condamnare pentru noua infracțiune, cât și revocarea amânării aplicării pedepsei anterioare sunt obligatorii.

[1] Tudorel Toader, Maria-Ioana Michinici, Anda Crișu-Ciocîntă, Mihai Dunea, Ruxandra Răducanu, Sebastian Răduleț, Noul Cod penal, Comentarii pe articole, Editura Hamangiu, 2014, p. 178; autorii arată că există patru cazuri de revocare a amânării aplicării pedepsei, trei obligatorii și unul facultativ. Instanța revocă în mod obligatoriu această măsură în următoarele situații: când persoana supravegheată, cu rea-credință, nu respectă măsurile de supraveghere sau nu își execută obligațiile impuse; când nu își îndeplinește la timp obligațiile civile, cu excepția situațiilor de imposibilitate; când, după amânarea aplicării pedepsei, săvârșește o nouă infracțiune cu intenție sau intenție depășită. Există și o situație când revocarea este facultativă, și anume atunci când infracțiunea săvârșită de persoana supravegheată, după amânarea aplicării pedepsei, este o infracțiune săvârșită din culpă.

Mihail Udroi, Victor Constantinescu, Noul Cod penal, Codul penal anterior, Editura Hamangiu, 2014, p. 122; potrivit autorilor, în cazul nerespectării, cu rea-credință, a măsurilor de supraveghere impuse sau a obligațiilor civile, precum și în cazul săvârșirii unei infracțiuni cu intenție sau praeterintenție în timpul termenului de supraveghere, noul Cod penal obligă instanța să dispună revocarea amânării aplicării pedepsei.

Corina Voicu, Andreea Simona Uzlău, Raluca Moroșanu, Cristinel Ghigheci, Noul Cod penal, Ghid de aplicare pentru practicieni, Editura Hamangiu, 2014, p. 146; autorii arată că revocarea amânării aplicării pedepsei are loc în cazul în care pe parcursul termenului de supraveghere persoana supravegheată, cu rea-credință, nu respectă măsurile de supraveghere sau nu execută obligațiile impuse, nu îndeplinește integral obligațiile civile sau a săvârșit o nouă infracțiune cu intenție sau intenție depășită. În cazul săvârșirii, în termenul de supraveghere, a unei noi infracțiuni din culpă, revocarea amânării aplicării pedepsei nu este obligatorie.

[2] Publicată pe www.scj.ro.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD/C) NR. 59/2017
(M. OF. NR. 871/06.11.2017.): ART. 453 ALIN. (1)
DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 59/2017	Complet DCD/C	NCPC	Art. 453 alin. (1)	În cauzele având ca obiect obligarea pârâtului la suportarea pretenției constând în cheltuielile de judecată generate de un alt litigiu soluționat definitiv, dispozițiile art. 453 alin. (1) din Codul de procedură civilă rămân aplicabile.

În M. Of. nr. 871 din 6 noiembrie 2017, a fost publicată **Decizia ÎCCJ nr. 59/2017** din 18 septembrie 2017 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „În ce măsură, în condițiile art. 453 alin. (1) din Codul de procedură civilă, într-o cauză având ca obiect obligarea pârâtului la suportarea pretenției constând în cheltuielile de judecată generate de un alt litigiu soluționat definitiv, acestuia îi pot fi puse în sarcină și cheltuielile de judecată provocate de procesul actual”.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept**Codul de procedură civilă**

„Art. 453

(1) *Partea care pierde procesul va fi obligată, la cererea părții care a câștigat, să îi plătească acesteia cheltuieli de judecată”.*

I. Titularul și obiectul sesizării

1. Tribunalul București – Secția a V-a civilă a dispus, prin Încheierea din data de 28 septembrie 2016, în Dosarul nr. 18.858/4/2015, sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, în baza art. 519 din Codul de procedură civilă, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile cu privire la următoarea chestiune de drept: „În ce măsură, în condițiile art. 453 alin. (1) din Codul de procedură civilă, într-o cauză având ca obiect obligarea pârâtului la suportarea pretenției constând în cheltuielile de judecată generate de un alt litigiu soluționat definitiv, acestuia îi pot fi puse în sarcină și cheltuielile de judecată provocate de procesul actual”.

IX. Înalta Curte de Casație și Justiție

52. Examinând sesizarea în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, raportul întocmit de judecătorii-raportori și chestiunea de drept ce se solicită a fi dezlegată, constată următoarele:

53. Pornind de la conținutul normativ al art. 519 din Codul de procedură civilă, doctrina și jurisprudența au identificat drept condiții de admisibilitate a sesizării pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile, a căror întrunire trebuie să fie cumulativă, următoarele:

- existența unei cauze aflate în curs de judecată;
- instanța care sesizează Înalta Curte de Casație și Justiție să judece cauza în ultimă instanță;
- cauza care face obiectul judecării să se afle în competența legală a unui complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului investit să soluționeze litigiul în ultimă instanță;
- soluționarea pe fond a cauzei în curs de judecată să depindă de chestiunea de drept a cărei lămurire se cere;
- chestiunea de drept ce necesită lămurirea să fie una nouă;
- chestiunea să nu fi făcut obiectul statuării Înaltei Curți de Casație și Justiție și nici obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

54. Aceste condiții de admisibilitate sunt întrunite în legătură cu sesizarea de față, după cum urmează:

55. Tribunalul București a fost investit, în conformitate cu dispozițiile art. 95 pct. 2 din Codul de procedură civilă, să judece apelul declarat împotriva hotărârii judecătorești într-o acțiune având ca obiect pretenții în valoare de 419,5 lei constând în cheltuielile de judecată efectuate de reclamant într-un litigiu precedent soluționat definitiv, privitor la judecarea unei plângeri contravenționale.

56. Valoarea mică a pretențiilor atribuie competența de soluționare a cauzei în primă instanță judecătoreiei, în conformitate cu dispozițiile art. 94 pct. 1 lit. k) din Codul de procedură civilă, a cărei hotărâre este susceptibilă de a fi atacată doar cu apel la tribunal, astfel cum rezultă din interpretarea coroborată a dispozițiilor art. 95 pct. 2, art. 96 și art. 97 din Codul de procedură civilă, în forma în vigoare la data sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție, respectiv 13 martie 2017.

57. Prin urmare, sesizarea instanței supreme s-a realizat de către un complet al Tribunalului București, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, potrivit dispozițiilor legale anterior menționate.

58. Condiția de admisibilitate referitoare la caracterul esențial al chestiunii de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei este îndeplinită deoarece acordarea cheltuielilor de judecată generate de actualul proces având ca obiect obligarea pârâtului la suportarea pretențiilor constând în cheltuielile de judecată dintr-un precedent litigiu purtat între aceleași părți și soluționat definitiv face parte din solicitările de fond ale litigiului pendinte, situația corespunzând ipotezei în care cheltuielile de judecată sunt solicitate, de această dată, pe cale accesorie, în chiar litigiul care le-a determinat.

59. Se ridică, astfel, problema aplicabilității în continuare, în legătură cu această cerere accesorie, a dispozițiilor art. 453 alin. (1) din Codul de procedură civilă – potrivit cărora „Partea care pierde procesul va fi obligată, la cererea părții care a câștigat, să îi plătească acesteia cheltuieli de judecată” – dat fiind contextul procesual actual, în care pretenția principală constă în sume de bani ce reprezintă tot cheltuieli de judecată generate de un litigiu anterior soluționat și câștigat definitiv de către reclamant, și în condițiile în care, deși prima instanță a admis în parte (într-o proporție majoritară) acțiunea, recunoscând dreptul reclamantului la încasarea creanței de 400 lei (cea solicitată fiind de 419,5 lei), a respins totuși integral pretenția accesorie privitoare la acordarea cheltuielilor de judecată din actualul proces, reținând că pârâtului nu i se poate reproșa nicio culpă în declanșarea acestuia, la originea căruia se află doar alegerea reclamantului de a recupera pe cale separată cheltuielile din litigiul anterior.

60. Prin urmare, de modul de dezlegare a problemei de drept sesizate depinde soluționarea pe fond a uneia dintre solicitările procesului pendinte, respectiv cea constând în pretenția accesorie relativă la recunoașterea dreptului reclamantului la recuperarea cheltuielilor de judecată generate de actualul proces.

61. De asemenea, este îndeplinită și cerința nouității chestiunii de drept supuse interpretării care, potrivit art. 519 din Codul de procedură civilă, reprezintă o condiție distinctă de admisibilitate.

62. Așa cum Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept a decis în jurisprudența sa anterioară^[1], cerința nouității este îndeplinită atunci când chestiunea de drept își are izvorul în reglementările recent intrate în vigoare, instanțele nu i-au dat, încă, o anumită interpretare și

aplicare la nivel jurisprudențial ori dacă se impun anumite clarificări, într-un context legislativ nou sau modificat față de unul anterior, de natură să impună reevaluarea sau reinterpretarea normei de drept analizate.

63. Întrebarea instanței de trimitere este în legătură cu aplicabilitatea dispozițiilor art. 453 alin. (1) din Codul de procedură civilă, referitoare la acordarea cheltuielilor de judecată provocate de inițierea și susținerea unui proces. Deși norma legală nouă păstrează esența reglementării corespondente din Codul de procedură civilă de la 1865, respectiv art. 274 alin. 1 – diferența între cele două texte fiind doar una terminologică – prin consacrară, ca fundament al suportării cheltuielilor de judecată, a culpei procesuale și a principiului despăgubirii celui ce câștigă procesul, chestiunea de drept asupra căreia se solicită o dezlegare din partea instanței supreme este una de dată recentă, fiind ivită în jurisprudența din ultimii ani a instanțelor naționale.

64. Examenul jurisprudențial relevă că în ultima perioadă de timp (începând cu anul 2013, dar preponderent în anii 2014, 2015, 2016 – posibilă consecință a popularizării ideii de recuperare pe cale separată a cheltuielilor de judecată de către cel care câștigă procesul, prin adoptarea Deciziei nr. 19/2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii) instanțele judecătorești au fost tot mai des confruntate cu soluționarea de acțiuni prin care, pe cale separată, s-a solicitat obligarea pârâtului la plata cheltuielilor de judecată efectuate într-un proces anterior, soluționat definitiv, fie că se urmărea recuperarea integrală a acelor cheltuieli ori numai a unora dintre ele, generate de administrarea anumitor probe ori de susținerea procesului doar în anumite etape procesuale, cheltuieli care au rămas nesolicitate de părți în litigiul original sau neacordate prin omisiunea instanțelor.

65. În toate aceste litigii, pretenției principale îi este alăturată și cea accesorie, de acordare a cheltuielilor de judecată generate de acest nou proces.

66. Instanțele au pronunțat soluții diferite în rezolvarea aceleiași chestiuni de drept, așa cum s-a arătat la pct. V „Jurisprudența instanțelor naționale în materie” din prezenta decizie, iar această practică judiciară se regăsește, preponderent, la nivel de judecătoria și tribunale.

67. Curțile de apel interogate asupra propriei jurisprudențe au informat, în majoritatea cazurilor, că nu s-au confruntat în mod direct cu problema de drept semnalată prin întrebarea instanței de trimitere, dar că au luat-o în discuție în ședințele de unificare a practicii judiciare, la solicitarea reprezentanților tribunalelor, ocazie cu care fie s-a impus, cu majoritate, una sau alta din rezolvările date acesteia în practica judiciară, fie opiniile au fost atât de împărțite încât nu s-a putut adopta un punct de vedere majoritar.

68. În sfârșit, părerile teoretice exprimate cu ocazia acestor comunicări, la nivelul colectivelor de lucru ale curților de apel, au relevat aceeași fragmentare a opiniilor, aspect ce denotă utilitatea și urgența dezlegării chestiunii de drept pe

calea procedurii reglementate prin dispozițiile art. 519 din Codul de procedură civilă, dovedindu-se că există practică divergentă a instanțelor în chestiunea supusă analizei, practică judiciară care se manifestă, deocamdată, la nivel local și care este de dată relativ recentă.

69. Practica judiciară divergentă nu este însă una generalizată la nivelul majorității instanțelor sau al întregii țări și nici nu este una de durată pentru a se aprecia că funcția mecanismului hotărârii prealabile, aceea a preîntâmpinării apariției unei practici neunitare, nu ar mai putea fi atinsă, pentru a se recurge la celălalt instrument de unificare, respectiv recursul în interesul legii, astfel cum s-a stabilit, spre exemplu, prin Decizia nr. 41/2016 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 115 din 10 februarie 2017.

70. Funcția mecanismului procesual al întrebării prealabile se poate realiza încă în acest stadiu, prin preîntâmpinarea extinderii și generalizării practicii neunitare, examenul jurisprudențial efectuat relevând că nu s-a cristalizat o jurisprudență majoritară în legătură cu chestiunea de drept a cărei lămurire se solicită.

71. Deși aparent vizând o problemă nedificilă de drept, care este legată de un text de lege complet și clar, nelacunar ori nesusceptibil de interpretări, întrebarea instanței de trimitere reclamă o clarificare prin intervenția instanței supreme tocmai în considerarea opiniilor diferite exprimate în legătură cu aplicarea sa și a argumentelor ce le susțin.

72. Problema de drept ce face obiectul întrebării prealabile nu a fost dezlegată nici pe calea jurisprudenței obișnuite a Înaltei Curți de Casație și Justiție, dar nici nu a făcut obiectul dezlegărilor pe calea mecanismului de unificare a practicii judiciare a recursului în interesul legii.

73. Prin urmare, prezenta sesizare este admisibilă, iar întrebarea instanței de trimitere este aceea dacă, în acțiuni de genul celor mai sus menționate, în care se solicită pe cale principală recuperarea cheltuielilor de judecată dintr-un proces anterior, dispozițiile art. 453 alin. (1) din Codul de procedură civilă rămân aplicabile, cu consecința obligării pârâtului la suportarea atât a debitului principal, constituit din cheltuielile de judecată aferente litigiului anterior, dar și a cheltuielilor de judecată determinate de actualul proces.

74. Pentru dezlegarea chestiunii de drept sesizate, o primă observație care se impune este aceea a caracterului de ordin general al normei reprezentate de art. 453 alin. (1) din Codul de procedură civilă, a cărei aplicabilitate este independentă de obiectul unui anume litigiu ori de contextul procesual particular al unei cauze determinate.

75. O a doua observație este aceea că, atât sub reglementarea Codului de procedură civilă de la 1865, cât și sub cea a actualului cod, literatura de specialitate și jurisprudența au fost unanime în a accepta posibilitatea pentru cel care câștigă procesul – și care, din varii motive, fie nu solicită cheltuielile de judecată prilejuite

de susținerea acestuia în chiar cursul procesului ori, deși le solicită, instanța omite să se pronunțe asupra lor – de a le recupera pe calea unei acțiuni separate și autonome față de litigiul care le-a generat, acțiune ce poate fi formulată în termenul general de prescripție de 3 ani de la soluționarea definitivă a acestuia.

76. Doctrina a subliniat caracterul autonom al unei astfel de acțiuni, menționând că, în toate situațiile în care cheltuielile de judecată sunt solicitate printr-o acțiune separată, aceasta se înfățișează ca o cerere având caracter principal, iar temeiul acțiunii îl constituie culpa procesuală decurgând din pierderea procesului, respectiv că, indiferent de natura procesului în care au fost făcute cheltuielile respective (civil, comercial, litigiu de muncă etc.), procesul care are ca obiect numai acordarea cheltuielilor de judecată este un proces civil, distinct, așa încât cererea se judecă în primă instanță de judecătorie sau, după caz, de tribunal, în funcție de criteriul valoric. De asemenea, s-a arătat că în cazul cererilor de acordare a cheltuielilor pe cale separată vor fi urmate regulile de competență de drept comun, pretenția nemaiputând fi considerată accesorie, pentru ca, prin efectul prorogării de competență, să fie în căderea instanței investite cu judecata litigiului principal.

77. Prin urmare, este firesc ca o astfel de cerere, care capătă autonomie în raport cu litigiul ce a generat cheltuielile respective, să fie văzută și tratată ca una cu individualitate proprie, care stă la baza declanșării unui litigiu independent de cel inițial, care generează propriile cheltuieli și care se supune regulilor generale de judecată, inclusiv a acelor reglementate în cuprinsul dispozițiilor art. 451-455 din Codul de procedură civilă.

78. De altfel, recunoașterea posibilității recuperării pe cale separată a cheltuielilor de judecată și caracterul autonom al unor astfel de litigii (în raport cu acelea care le-au generat) au constituit situația premisă a dezlegării regăsite în Decizia nr. 19/2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii, prin care s-a stabilit că în acest caz este vorba despre cereri principale supuse taxei judiciare de timbru, care se calculează la valoarea pretențiilor deduse judecății, chiar dacă cererile care au format obiectul litigiului din care aceste cheltuieli provin au fost scutite de la plata taxelor judiciare de timbru.

79. Or, posibilitatea recunoscută ca fiind legală nu constituie altceva decât un drept, iar cel ce pune în practică o posibilitate legală ori care exercită un drept – așa cum este cazul reclamantului care solicită recuperarea, pe calea unei acțiuni separate, a cheltuielilor de judecată determinate de susținerea unui proces definitiv câștigat – nu poate fi considerat în culpă.

80. Reclamantului din astfel de acțiuni nu i se poate reproșa opțiunea recuperării pe cale separată a cheltuielilor de judecată dintr-un litigiu anterior, după cum el nu poate fi considerat culpabil pentru valorificarea acestei posibilități legale și nici nu poate fi prezumat de plano că exercită un abuz procesual manifestându-se în acest sens.

81. Cât privește tendințele de abuz procesual, acestea pot și trebuie să fie controlate și contracarate de instanță, dar și de partea adversă, însă prin mijloacele legale și în cadrul creat de legiuitor, respectiv de către instanță prin aplicarea dispozițiilor art. 451-453 din Codul de procedură civilă și uzând de dreptul său de apreciere și cenzură asupra realității, necesității și caracterului rezonabil al acestora, iar de către pârât prin formularea de apărări în raport cu pretenții ce nu corespund acestor caracteristici (mai ales în condițiile în care acestea îi sunt cunoscute din cursul litigiului anterior, în ipoteza recurgerii la solicitarea lor pe cale separată ca urmare a omisiunii acordării de către instanța ce a judecat litigiul inițial).

82. Cea de-a treia observație pornește chiar de la conținutul art. 453 alin. (1) din Codul de procedură civilă care, doar într-o terminologie nouă, consacră, întocmai ca și art. 274 alin. 1 din vechiul Cod de procedură civilă, drept fundament al plății cheltuielilor de judecată, culpa procesuală dovedită prin faptul pierderii procesului, interesând pentru aplicarea dispoziției legale, în egală măsură, atât rezultatul procesului, dar și conduita părților manifestată anterior litigiului ori pe parcursul acestuia. Aceasta întrucât, ca regulă generală, deși o persoană poate fi în culpă pentru declanșarea/purtarea unui proces, legea îngăduie totuși exonerarea sa de la plata cheltuielilor de judecată în condițiile unei manifestări procesuale calificate, respectiv prin recunoașterea pretențiilor până la primul termen la care părțile sunt legal citate (dacă pârâtul nu a fost pus anterior în întârziere ori dacă acesta nu se afla de drept în întârziere) – art. 454 din Codul de procedură civilă.

83. Or, atât timp cât, potrivit art. 453 alin. (1) din Codul de procedură civilă, cel ținut de plata cheltuielilor de judecată este „partea care pierde procesul”, se înțelege că, în economia reglementării destinate acordării cheltuielilor de judecată (art. 451-455 din Codul de procedură civilă), o situație de admitere a acțiunii reclamantului și de respingere a cererii accesorii de plată a cheltuielilor de judecată (de către pârât) nu este îngăduită și posibilă, în ipoteza subînțeleasă a dovedirii lor decât în limitele procesuale date de dispozițiile art. 454 din Codul de procedură civilă.

84. Nu există niciun argument ca, în litigiile având ca obiect plata cheltuielilor de judecată decurgând dintr-un proces anterior, analiza culpei procesuale a părților implicate să aibă loc în alte coordonate decât cele dictate de lege, respectiv art. 453 alin. (1) și art. 454 din Codul de procedură civilă, respectiv prin observarea rezultatului procesului și a atitudinii procesuale a celui care l-a pierdut, manifestată pe parcursul său.

85. Examenul jurisprudențial relevă însă că, într-o proporție covârșitoare, pârâții s-au opus acțiunilor prin care s-a solicitat obligarea lor la plata cheltuielilor de judecată decurgând din procese anterioare, dezvoltând ample apărări, de la invocarea de excepții (autoritatea de lucru judecat, prescripția, necompetența instanței), la formularea de cereri reconvenționale, de cereri de strămutare, până la

contestarea a însuși dreptului reclamantului la recuperarea pe cale separată a cheltuielilor și la punerea în discuție a culpei procesuale din primul proces.

86. În pofida acestor manifestări procesuale și a admiterii acțiunilor prin obligarea la plata debitului principal, pârâții au fost considerați lipsiți de orice culpă în legătură cu acest al doilea proces, culpă ce a fost atribuită reclamantului dată fiind opțiunea lui de recuperare pe cale separată a cheltuielilor (chiar și în cazul omisiunii instanței de a le acorda, pentru vina de a nu fi solicitat completarea hotărârii, procedură apreciată ca fiind obligatorie).

87. Este greu de așezat în cadrul legal oferit de art. 453 alin. (1) din Codul de procedură civilă soluția în care cererea principală, calificată ca fiind exercitată în mod abuziv, este admisă, iar aceea accesorie, de acordare a cheltuielilor de judecată solicitate de reclamant este respinsă, reținându-se lipsa oricărei culpe a pârâtului pentru existența litigiului (culpa fiind atribuită reclamantului pentru opțiunea recuperării pe cale separată a cheltuielilor determinate de un litigiu anterior), dar în care este, de asemenea, respinsă și cererea pârâtului de acordare a cheltuielilor de judecată, justificat de faptul că el este partea care a pierdut procesul, ceea ce, în sensul art. 453 alin. (1) din Codul de procedură civilă, nu îi deschide calea recunoașterii unui atare drept.

88. Precum s-a arătat, reclamantul nu poate fi în culpă atunci când își exercită un drept al său, iar pârâtul, care pierde procesul și care nu se manifestă în limitele art. 454 din Codul de procedură civilă, nu poate fi considerat lipsit de culpă în legătură cu litigiul având ca obiect plata cheltuielilor de judecată aferente unui litigiu anterior.

89. Drept consecință, nici nu poate fi exonerat de plata cheltuielilor de judecată odată ce s-a admis acțiunea reclamantului. Suportarea cheltuielilor de judecată nu are semnificația unei duble sancționări a acestuia pentru culpa din primul proces, ci pentru aceea decurgând din manifestarea sa procesuală în cel de-al doilea litigiu.

90. Atribuirea reclamantului, în mod eronat, a culpei celui de-al doilea litigiu a fost justificată prin nevoia de a stopa o practică presupus abuzivă, dar inexistentă, susținându-se că o soluție în care s-ar aplica dispozițiile art. 453 alin. (1) din Codul de procedură civilă ar deschide calea unui nesfârșit șir de litigii în care reclamantul ar pretinde din nou acordarea de cheltuieli de judecată, scăpându-se din vedere că, prin solicitarea lor pe cale accesorie în acest al doilea proces, tocmai se închide calea unei potențiale asemenea practici. Argumentul apare ca fiind inutil în condițiile în care, și în ipoteza unei rezolvări favorabile a cererii accesorii de acordare a cheltuielilor de judecată, prin aplicarea dispozițiilor art. 453 alin. (1) din Codul de procedură civilă, o astfel de posibilitate s-ar închide prin chiar soluționarea pretenției accesorii în acest al doilea proces.

91. În sfârșit, absolutizarea cauzei abuzului de drept ce ar sta la baza acestor acțiuni nesocotește paleta largă de motive pentru care părțile recurg, în realitate, la calea recuperării separate a cheltuielilor de judecată generate de declanșarea și susținerea unui proces, care pot să se regăsească, spre exemplu, în dificultatea ori

nepreocuparea în strângerea la timp a probelor necesare, în dorința de concentrare asupra cauzei principale a litigiului și de a nu abate atenția instanței de la subiectul principal litigios, voința de simplificare a litigiului de bază, imposibilitatea obiectivă a procurării probelor, lipsa unei comunicări adecvate între parte și avocat, uitarea etc.

92. Astfel fiind, concluzia legală nu poate fi decât aceea că dispozițiile art. 453 din Codul de procedură civilă se aplică indiferent de obiectul litigiului, partea care a pierdut procesul urmând a fi obligată la plata cheltuielilor de judecată aferente acestui al doilea proces care implică, în majoritatea covârșitoare a cazurilor, soluționarea unor apărări legate de stabilirea culpei procesuale din primul proces, rezolvat în mod definitiv. Prin urmare, faptul că obiectul pretențiilor îl constituie obligarea pârâtului la plata cheltuielilor de judecată generate de un alt proces nu are nicio relevanță asupra modului de aplicare a dispozițiilor art. 453 din Codul de procedură civilă în cel de-al doilea litigiu.

93. De asemenea, întocmai ca în orice alt proces, în care judecătorii acordă părții care a câștigat procesul rambursarea cheltuielilor de judecată doar în măsura în care se constată realitatea, necesitatea și caracterul lor rezonabil, și în cazul litigiilor analizate instanța de judecată este în drept să aprecieze asupra cheltuielilor provocate de actualul proces și să oblige pârâtul la suportarea lor în aceleași condiții, așa după cum partea care a căzut în pretenții poate beneficia de clemența legii dacă are conduita reglementată de dispozițiile art. 454 din Codul de procedură civilă.

Decizia ÎCCJ (Complet) nr. 59/2017

Prin Decizia nr. 10/2017, ÎCCJ (Complet DCD/C) a **admis** sesizarea privind pronunțarea unei hotărâri prealabile, formulată de Tribunalul București – Secția a V-a civilă în Dosarul nr. 18.858/4/2015 și, în consecință, stabilește că:

În cauzele având ca obiect obligarea pârâtului la suportarea pretenției constând în cheltuielile de judecată generate de un alt litigiu soluționat definitiv, dispozițiile art. 453 alin. (1) din Codul de procedură civilă rămân aplicabile.

[1] Decizia nr. 1 din 17 februarie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 260 din 9 aprilie 2014; Decizia nr. 3 din 14 aprilie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 437 din 16 iunie 2014; Decizia nr. 4 din 14 aprilie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 437 din 16 iunie 2014; Decizia nr. 6 din 23 iunie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 691 din 22 septembrie 2014; Decizia nr. 13 din 8 iunie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 518 din 13 iulie 2015 și Decizia nr. 14 din 8 iunie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 736 din 1 octombrie 2015.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD/C) NR. 23/2017
(M. OF. NR. 878/8.11.2017): ART. 33 DIN LEGEA NR. 656/2002
PENTRU PREVENIREA ȘI SANȚIONAREA SPĂLĂRII
BANILOR ȘI ART. 9 DIN LEGEA NR. 241/2005
PENTRU PREVENIREA ȘI COMBATerea EVAZIUNII FISCALE**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 23/2017	Complet DCD/C	Legea nr. 656/2002 Legea nr. 241/2005	Art. 33 Art. 9	În interpretarea dispozițiilor art. 33 din Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor și art. 9 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale în ipoteza concursului de infracțiuni dintre infracțiunea de evaziune fiscală și infracțiunea de spălare a banilor nu se impune luarea măsurii de siguranță a confiscării speciale a sumelor de bani ce au făcut obiectul infracțiunii de spălare a banilor și care provin din săvârșirea infracțiunii de evaziune fiscală concomitent cu obligarea inculpaților la plata sumelor reprezentând obligații fiscale datorate statului ca urmare a săvârșirii infracțiunii de evaziune fiscală.

În M. Of. nr. 878 din 8 noiembrie 2017, a fost publicată **Decizia ÎCCJ nr. 23/2017** din 19 septembrie 2017 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni

de drept: „În interpretarea dispozițiilor art. 33 din Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor și art. 9 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, în ipoteza concursului de infracțiuni dintre infracțiunea de evaziune fiscală și infracțiunea de spălare a banilor se impune luarea măsurii de siguranță a confiscării speciale a sumelor de bani ce au făcut obiectul infracțiunii de spălare a banilor și care provin din săvârșirea infracțiunii de evaziune fiscală concomitent cu obligarea inculpaților la plata sumelor reprezentând obligații fiscale datorate statului ca urmare a săvârșirii infracțiunii de evaziune fiscală și, în caz afirmativ, suma ce face obiectul confiscării este reprezentată de valoarea totală a cheltuielilor care nu au la bază operațiuni reale sau de valoarea prejudiciului cauzat bugetului de stat ca urmare a săvârșirii infracțiunii de evaziune fiscală prevăzută în art. 9 alin. 1 lit. c) din Legea nr. 241/2005?”.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Legea nr. 241/2005

„Art. 9

(1) Constituie infracțiuni de evaziune fiscală și se pedepsesc cu închisoare de la 2 ani la 8 ani și interzicerea unor drepturi următoarele fapte săvârșite în scopul sustragerii de la îndeplinirea obligațiilor fiscale:

- a) ascunderea bunului ori a sursei impozabile sau taxabile;
- b) omisiunea, în tot sau în parte, a evidențierii, în actele contabile ori în alte documente legale, a operațiunilor comerciale efectuate sau a veniturilor realizate;
- c) evidențierea, în actele contabile sau în alte documente legale, a cheltuielilor care nu au la bază operațiuni reale ori evidențierea altor operațiuni fictive;
- d) alterarea, distrugerea sau ascunderea de acte contabile, memorii ale aparatelor de taxat ori de marcat electronice fiscale sau de alte mijloace de stocare a datelor;
- e) executarea de evidențe contabile duble, folosindu-se înscrisuri sau alte mijloace de stocare a datelor;
- f) sustragerea de la efectuarea verificărilor financiare, fiscale sau vamale, prin nedeclararea, declararea fictivă ori declararea inexactă cu privire la sediile principale sau secundare ale persoanelor verificate;
- g) substituirea, degradarea sau înstrăinarea de către debitor ori de către terțe persoane a bunurilor sechestrate în conformitate cu prevederile Codului de procedură fiscală și ale Codului de procedură penală.

(2) Dacă prin faptele prevăzute la alin. (1) s-a produs un prejudiciu mai mare de 100.000 euro, în echivalentul monedei naționale, limita minimă a pedepsei prevăzute de lege și limita maximă a acesteia se majorează cu 2 ani.

(3) Dacă prin faptele prevăzute la alin. (1) s-a produs un prejudiciu mai mare de 500.000 euro, în echivalentul monedei naționale, limita minimă a pedepsei prevăzute de lege și limita maximă a acesteia se majorează cu 3 ani”.

Legea nr. 656/2002*„Art. 29*

(1) *Constituie infracțiunea de spălare a banilor și se pedepsește cu închisoare de la 3 la 12 ani:*

a) *schimbarea sau transferul de bunuri, cunoscând că provin din săvârșirea de infracțiuni, în scopul ascunderii sau al disimulării originii ilicite a acestor bunuri ori în scopul de a ajuta persoana care a săvârșit infracțiunea din care provin bunurile să se sustragă de la urmărire, judecată sau executarea pedepsei;*

b) *ascunderea sau disimularea adevăratei naturi a provenienței, a situării, a dispoziției, a circulației sau a proprietății bunurilor ori a drepturilor asupra acestora, cunoscând că bunurile provin din săvârșirea de infracțiuni;*

c) *dobândirea, deținerea sau folosirea de bunuri, cunoscând că acestea provin din săvârșirea de infracțiuni.*

(2) *Tentativa se pedepsește.*

(3) *Dacă fapta a fost săvârșită de o persoană juridică, pe lângă pedeapsa amenzii, instanța aplică, după caz, una sau mai multe dintre pedepsele complementare prevăzute la art. 531 alin. 3 lit. a)-c) din Codul penal.*

(4) *Cunoașterea, intenția sau scopul, ca elemente ale faptelor prevăzute la alin. (1), pot fi deduse din circumstanțele faptime obiective”.*

„Art. 33

(1) *În cazul infracțiunilor de spălare a banilor și de finanțare a actelor de terorism se aplică dispozițiile art. 118 din Codul penal privind confiscarea bunurilor.*

(2) *Dacă bunurile supuse confiscării nu se găsesc, se confiscă echivalentul lor în bani sau bunurile dobândite în locul acestora.*

(3) *Veniturile sau alte beneficii materiale obținute din bunurile prevăzute la alin. (2) se confiscă.*

(4) *Dacă bunurile supuse confiscării nu pot fi individualizate față de bunurile dobândite în mod legal, se confiscă bunuri până la concurența valorii bunurilor supuse confiscării.*

(5) *Dispozițiile alin. (4) se aplică în mod corespunzător și veniturilor sau altor beneficii materiale obținute din bunurile supuse confiscării, ce nu pot fi individualizate față de bunurile dobândite în mod legal.*

(6) *Pentru a garanta ducerea la îndeplinire a confiscării bunurilor este obligatorie luarea măsurilor asigurătorii prevăzute de Codul de procedură penală”.*

Codul penal*„Art. 112 („Confiscarea specială”)*

(1) *Sunt supuse confiscării speciale:*

a) *bunurile produse prin săvârșirea faptei prevăzute de legea penală;*

b) *bunurile care au fost folosite, în orice mod, sau destinate a fi folosite la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, dacă sunt ale făptuitorului sau dacă, aparținând altei persoane, aceasta a cunoscut scopul folosirii lor;*

c) bunurile folosite, imediat după săvârșirea faptei, pentru a asigura scăparea făptuitorului sau păstrarea folosului ori a produsului obținut, dacă sunt ale făptuitorului sau dacă, aparținând altei persoane, aceasta a cunoscut scopul folosirii lor;

d) bunurile care au fost date pentru a determina săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală sau pentru a răsplăti pe făptuitor;

e) bunurile dobândite prin săvârșirea faptei prevăzute de legea penală, dacă nu sunt restituite persoanei vătămate și în măsura în care nu servesc la despăgubirea acesteia;

f) bunurile a căror deținere este interzisă de legea penală.

(2) În cazul prevăzut în alin. (1) lit. b) și lit. c), dacă valoarea bunurilor supuse confiscării este vădit disproporționată față de natura și gravitatea faptei, se dispune confiscarea în parte, prin echivalent bănesc, ținând seama de urmarea produsă sau care s-ar fi putut produce și de contribuția bunului la aceasta. Dacă bunurile au fost produse, modificate sau adaptate în scopul săvârșirii faptei prevăzute de legea penală, se dispune confiscarea lor în întregime.

(3) În cazurile prevăzute în alin. (1) lit. b) și lit. c), dacă bunurile nu pot fi confiscate, întrucât nu aparțin infractorului, iar persoana căreia îi aparțin nu a cunoscut scopul folosirii lor, se va confisca echivalentul în bani al acestora, cu aplicarea dispozițiilor alin. (2).

(4) Dispozițiile alin. (1) lit. b) nu se aplică în cazul faptelor săvârșite prin presă.

(5) Dacă bunurile supuse confiscării potrivit alin. (1) lit. b)-e) nu se găsesc, în locul lor se confiscă bani și bunuri până la concurența valorii acestora.

(6) Se confiscă, de asemenea, bunurile și banii obținuți din exploatarea bunurilor supuse confiscării, precum și bunurile produse de acestea, cu excepția bunurilor prevăzute în alin. (1) lit. b) și c)".

I. Titularul și obiectul sesizării

Prin Încheierea de ședință din data de 12 mai 2017, pronunțată în Dosarul nr. 27.910/3/2015, Curtea de Apel București – Secția I penală a dispus sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea dezlegării următoarei chestiuni de drept:

„În interpretarea dispozițiilor art. 33 din Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor și art. 9 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, în ipoteza concursului de infracțiuni dintre infracțiunea de evaziune fiscală și infracțiunea de spălare a banilor, se impune luarea măsurii de siguranță a confiscării speciale a sumelor de bani ce au făcut obiectul infracțiunii de spălare a banilor și care provin din săvârșirea infracțiunii de evaziune fiscală, concomitent cu obligarea inculpaților la plata sumelor reprezentând obligații fiscale datorate statului ca urmare a săvârșirii infracțiunii de evaziune fiscală și, în caz afirmativ, suma ce face obiectul confiscării este reprezentată de valoarea totală a cheltuielilor care nu au la bază operațiuni reale sau de valoarea prejudiciului cauzat bugetului de stat ca urmare a săvârșirii infracțiunii de evaziune fiscală prevăzută de art. 9 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale?”.

X. Înalta Curte de Casație și Justiție

Examinând sesizarea formulată de Curtea de Apel București – Secția I penală, raportul întocmit de judecătorul-raportor și chestiunea de drept ce se solicită a fi dezlegată, reține următoarele:

1. Admisibilitatea sesizării

În conformitate cu dispozițiile art. 475 din Codul de procedură penală: „Dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că există o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective și asupra căreia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată”.

În raport cu textul legal mai sus enunțat se constată că admisibilitatea unei sesizări formulate în procedura pronunțării unei hotărâri prealabile este condiționată de îndeplinirea, în mod cumulativ, a următoarelor trei cerințe:

- instanța care a formulat întrebarea să fie investită cu soluționarea cauzei în ultimă instanță;
- chestiunea de drept supusă analizei să nu fi primit o rezolvare anterioară printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și să nu facă obiectul unui asemenea recurs în curs de soluționare;
- soluționarea pe fond a cauzei să depindă de lămurirea chestiunii de drept ce face obiectul sesizării.

Astfel, sesizarea formulată de Curtea de Apel București – Secția I penală este admisibilă, întrucât, în primul rând, sunt îndeplinite condițiile formale prevăzute de art. 475 din Codul de procedură penală, anterior menționate, în sensul că sesizarea este făcută de un complet al unei curți de apel, investită cu soluționarea unei cauze în ultimă instanță, asupra problemei puse în discuție, Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare și de soluționarea problemei puse în discuție depinde soluționarea pe fond a cauzei cu care completul care a formulat sesizarea este investit.

De asemenea, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, într-o cauză similară, în care se analiza, în cazul infracțiunii de contrabandă, posibilitatea de a se dispune atât confiscarea bunurilor respective, cât și obligarea inculpatului la plata despăgubirilor reprezentând datoria vamală, prin Decizia nr. 11 din 22 aprilie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 381 din 2 iunie 2015, a constatat că sesizarea ce face obiectul cauzei este admisibilă.

2. Privitor la fondul chestiunii de drept

În analiza chestiunii de drept ce face obiectul prezentei sesizări se impune prioritar a se analiza natura juridică a obligațiilor ce derivă în situația condamnării unui inculpat pentru săvârșirea infracțiunilor de evaziune fiscală și spălare de bani, infracțiuni aflate în concurs real.

Astfel, potrivit dispozițiilor art. 107 alin. (1) din Codul penal, măsurile de siguranță au ca scop înlăturarea unei stări de pericol și preîntâmpinarea săvârșirii faptelor prevăzute de legea penală, iar dispozițiile art. 108 din Codul penal enumeră în conținutul său categoriile măsurilor de siguranță.

Raportându-ne la dispozițiile art. 33 alin. (1) din Legea nr. 656/2002, republicată, cu modificările și completările ulterioare, în cazul infracțiunilor de spălare a banilor și de finanțare a terorismului se aplică dispozițiile art. 112 alin. (1) lit. e) din Codul penal privind confiscarea specială a bunurilor, articol care arată în mod expres că „Sunt supuse confiscării speciale bunurile dobândite prin săvârșirea faptei prevăzute de legea penală, dacă nu sunt restituite persoanei vătămate și în măsura în care nu servesc la despăgubirea acesteia”.

Așadar, pentru a putea face obiectul confiscării conform dispozițiilor art. 33 din Legea nr. 656/2002, republicată, cu modificările și completările ulterioare, sumele de bani trebuie să se regăsească în una din situațiile prevăzute de art. 112 din Codul penal sau, altfel spus, sumele de bani provenite din săvârșirea infracțiunii de evaziune fiscală prevăzută în art. 9 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu modificările ulterioare, cu privire la care se exercită acțiunile ce realizează elementul material al infracțiunii de spălare a banilor sunt supuse confiscării speciale în măsura în care nu servesc la despăgubirea statului.

Aspectul referitor la coexistența măsurii confiscării speciale și a obligării inculpatului la plata despăgubirilor civile a fost de altfel clarificat prin Decizia nr. 11/2015 a Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală al Înaltei Curți de Casație și Justiție, unde s-a statuat că cele două măsuri pot coexista, însă nu cu privire la același bun sau la aceeași sumă de bani.

Prin raportare la obiectul prezentei sesizări și în cazul infracțiunii de evaziune fiscală, indiferent dacă această infracțiune intră sau nu în concurs cu infracțiunea de spălare a banilor, sumele de bani reprezentând obligațiile fiscale datorate statului nu pot face concomitent obiect al obligației de plată a inculpatului atât ca efect al confiscării speciale, cât și ca efect al obligării inculpatului la plata despăgubirilor, considerentele regăsindu-se pe deplin în conținutul deciziei menționate.

În condițiile în care suma de bani dobândită în urma comiterii unei infracțiuni nu se mai află în posesia făptuitorului, ci a fost folosită pentru despăgubirea persoanei vătămate, nu mai există situația premisă a deținerii produsului unei infracțiuni și, implicit, nu există nicio stare de pericol, nejustificându-se sub niciun aspect luarea măsurii de siguranță a confiscării speciale.

De altfel, conform Deciziei nr. 16/2016 a Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală al Înaltei Curți de Casație și Justiție, infracțiunea de spălare a banilor este o infracțiune autonomă, nefiind condiționată de existența unei soluții de condamnare pentru infracțiune din care provin bunurile, cu condiția să existe probe certe de vinovăție în acest sens.

Așadar, confiscarea specială este o măsură de siguranță care are ca scop înlăturarea stării de pericol asupra circuitului economic, stare generată de operațiunile nelegale efectuate.

Pe de altă parte, obligarea unui inculpat la plata sumelor reprezentând obligații fiscale datorate statului ca urmare a săvârșirii infracțiunii de evaziune fiscală are ca temei răspunderea civilă delictuală pentru fapta proprie, având drept scop repararea prejudiciului produs prin comiterea acestei infracțiuni.

În susținerea acestei concluzii relevantă este, de asemenea, și Decizia nr. 17 din 2015 a completului ce a soluționat recursul în interesul legii al Înaltei Curți de Casație și Justiție, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 875 din 23 noiembrie 2015, care explicitează într-un mod exhaustiv modul de soluționare a laturii civile în cauzele penale având ca obiect infracțiunea de evaziune fiscală prevăzută în Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu modificările ulterioare, și care statuează că „instanța, soluționând acțiunea civilă, dispune obligarea inculpatului condamnat pentru săvârșirea acestor infracțiuni la plata sumelor reprezentând obligația fiscală principală datorată și la plata sumelor reprezentând obligațiile fiscale accesorii datorate, în condițiile Codului de procedură fiscală”.

Totodată, se impune a se arăta faptul că cele două infracțiuni, respectiv cea de evaziune fiscală și cea de spălare a banilor, se circumscriu unor elemente de analiză total diferite în ceea ce privește elementele constitutive ale acestora și ca atare efectele ce le produc trebuie analizate, interpretate și aplicate în consecință.

De asemenea revine judecătorului fondului obligația de a verifica în urma probelor administrate în cauză dacă întreaga sumă de bani obținută a avut sau nu la bază operațiuni legale, iar, pentru ipoteza în care aceste sume nu au avut la bază operațiuni reale, să stabilească dacă acestea au fost supuse procesului de „albire”, pentru că doar cu privire la aceste sume operează confiscarea specială; reținerea celor două infracțiuni în concurs nu atrage de plano aplicabilitatea dispozițiilor art. 33 din Legea nr. 656/2002, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

În ipoteza existenței unui prejudiciu rezultat din săvârșirea faptei de evaziune fiscală, acesta trebuie acoperit, măsura confiscării ca urmare a infracțiunii de spălare a banilor nemaifiind operabilă, întrucât ne aflăm în prezența unui prejudiciu unic, iar aplicarea concomitentă a celor două măsuri ar avea drept consecință o dublă sancționare a persoanei acuzate și condamnate pentru comiterea ambelor infracțiuni.

Față de aceste considerente, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală va admite sesizarea

formulată de Curtea de Apel București - Secția I penală în Dosarul nr. 27.910/3/2015, prin care se solicită pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „În interpretarea dispozițiilor art. 33 din Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor și art. 9 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, în ipoteza concursului de infracțiuni dintre infracțiunea de evaziune fiscală și infracțiunea de spălare a banilor se impune luarea măsurii de siguranță a confiscării speciale a sumelor de bani ce au făcut obiectul infracțiunii de spălare a banilor și care provin din săvârșirea infracțiunii de evaziune fiscală concomitent cu obligarea inculpaților la plata sumelor reprezentând obligații fiscale datorate statului ca urmare a săvârșirii infracțiunii de evaziune fiscală și, în caz afirmativ, suma ce face obiectul confiscării este reprezentată de valoarea totală a cheltuielilor care nu au la bază operațiuni reale sau de valoarea prejudiciului cauzat bugetului de stat ca urmare a săvârșirii infracțiunii de evaziune fiscală prevăzută în art. 9 alin. 1 lit. c) din Legea nr. 241/2005?”.

Va stabili că, în interpretarea dispozițiilor art. 33 din Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării terorismului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și art. 9 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu modificările ulterioare, în ipoteza concursului de infracțiuni dintre infracțiunea de evaziune fiscală și infracțiunea de spălare a banilor, nu se impune luarea măsurii de siguranță a confiscării speciale a sumelor de bani ce au făcut obiectul infracțiunii de spălare a banilor și care provin din săvârșirea infracțiunii de evaziune fiscală concomitent cu obligarea inculpaților la plata sumelor reprezentând obligații fiscale datorate statului ca urmare a săvârșirii infracțiunii de evaziune fiscală.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD/C) nr. 23/2017

Prin Decizia nr. 23/2017, ÎCCJ (Complet DCD/C) a *admis* sesizarea privind pronunțarea unei hotărâri prealabile, formulată de Curtea de Apel București - Secția I penală, în Dosarul nr. 27.910/3/2015 și, în consecință, a stabilit că:

În interpretarea dispozițiilor art. 33 din Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor și art. 9 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale în ipoteza concursului de infracțiuni dintre infracțiunea de evaziune fiscală și infracțiunea de spălare a banilor nu se impune luarea măsurii de siguranță a confiscării speciale a sumelor de bani ce au făcut obiectul infracțiunii de spălare a banilor și care provin din săvârșirea infracțiunii de evaziune fiscală concomitent cu obligarea inculpaților la plata sumelor reprezentând obligații fiscale datorate statului ca urmare a săvârșirii infracțiunii de evaziune fiscală.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD/C) NR. 73/2017
(M. OF. NR. 914/22.11.2017): ART. 906 ALIN. (1) ȘI (2)
DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 73/2017	Complet DCD/C	NCPC	Art. 906 alin. (1) și (2)	În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 906 alin. (1) și (2) Cod de procedură civilă, încheierea de soluționare a cererii de obligare la plata de penalități pe zi de întârziere a debitorului unei obligații de a face sau a nu face, evaluabile în bani, care nu poate fi îndeplinită prin altă persoană, este definitivă, indiferent de soluția adoptată de instanța de executare, respectiv de admitere sau de respingere a cererii creditorului.

În M. Of. nr. 914 din 22 noiembrie 2017, a fost publicată Decizia ÎCCJ nr. 73/2017 din 16 octombrie 2017 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 906 alin. (1) și (2) Cod de procedură civilă”.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Cod de procedură civilă

„Art. 906 („Aplicarea de penalități”)

(1) Dacă în termen de 10 zile de la comunicarea încheierii de încuviințare a executării debitorul nu execută obligația de a face sau de a nu face, care nu poate fi îndeplinită prin altă persoană, acesta poate fi constrâns la îndeplinirea ei, prin aplicarea unor penalități, de către instanța de executare.

(2) Când obligația nu este evaluabilă în bani, instanța sesizată de creditor îl poate obliga pe debitor, prin încheiere definitivă dată cu citarea părților, să plătească în favoarea creditorului o penalitate de la 100 lei la 1.000 lei, stabilită pe zi de întârziere, până la executarea obligației prevăzute în titlul executoriu

(...)”.

I. Titularul și obiectul sesizării

1. Tribunalul Cluj – Secția civilă, prin Încheierea de la 21 martie 2017 pronunțată în Dosarul nr. 10.022/211/2016, a dispus, în temeiul art. 519 din Codul de procedură civilă, sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea chestiunii de drept enunțate.

X. Înalta Curte de Casație și Justiție

42. Examinând sesizarea în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, raportul întocmit de judecătorii-raportori, punctul de vedere formulat de parte, precum și chestiunea de drept ce se solicită a fi dezlegată, reține următoarele:

43. Temeiul sesizării îl constituie prevederile art. 519 din Codul de procedură civilă care prevăd: „Dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective, este nouă și asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată”.

44. Reglementând, în cuprinsul textului anterior citat, procedura pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept ca un mijloc procesual de asigurare a unei practici judiciare unitare în interpretarea și aplicarea legii de către instanțele judecătorești, alături de mecanismul recursului în interesul legii, legiuitorul a instituit o serie de condiții de admisibilitate pentru declanșarea acestei proceduri, condiții care se impun a fi întrunite în mod cumulativ, după cum urmează:

- existența unei cauze aflate în curs de judecată, în ultimă instanță;
- cauza care face obiectul judecății să se afle în competența legală a unui complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului investit să soluționeze cauza;
- ivirea unei chestiuni de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei în curs de judecată;
- chestiunea de drept identificată să prezinte caracter de noutate; și
- asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție să nu fi statuat și nici să nu facă obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

45. Din examinarea circumstanțelor cauzei deduse judecății pe rolul Tribunalului Cluj – Secția civilă se constată că se poate reține îndeplinirea condițiilor de admisibilitate.

46. Astfel, Tribunalul Cluj – Secția civilă este investit cu soluționarea unei cereri de apel, în cadrul unui litigiu vizând cererea creditorului de obligare în solidar a debitoarelor la plata de penalități în cuantum de 1.000 lei pe zi de întârziere, începând cu 31 martie 2014 și până la data îndeplinirii obligației stabilite în titlul executoriu, în temeiul art. 906 alin. (1) și (2) din Codul de procedură civilă.

47. Cererea a fost soluționată de instanța de executare, respectiv Judecătoria Cluj-Napoca, prin Sentința civilă nr. 8.971, pronunțată la data de 20 octombrie 2016, în sensul respingerii acesteia.

48. Împotriva menționatei sentințe creditorul a promovat apel, calea de atac fiind înregistrată pe rolul Tribunalului Cluj – Secția civilă, cea din urmă instanță fiind titulara sesizării de față.

49. Având în vedere că, în ipoteza în care se va considera că apelul formulat împotriva hotărârii instanței de executare este admisibil (admisibilitatea căii de atac fiind însăși chestiunea de drept asupra căreia s-a solicitat pronunțarea hotărârii prealabile), urmează a se reține că instanța de trimitere este investită cu soluționarea unei cauze în ultimă instanță; în caz contrar, s-ar da o dezlegare chestiunii de drept care constituie obiectul prezentei sesizări în cadrul analizei cerințelor de admisibilitate, ceea ce este excesiv.

50. În ceea ce privește cerința referitoare la ivirea unei chestiuni de drept de care depinde soluționarea pe fond a cauzei, se consideră a fi îndeplinită și aceasta.

51. Deși problema supusă analizei instanței supreme în cadrul prezentei proceduri este exclusiv una de drept procesual civil, iar nu de drept material, jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție în cadrul competenței sale de soluționare a sesizărilor în vederea pronunțării unor hotărâri prealabile este deja consacrată în sensul menționat, urmând a se considera că de lămurirea chestiunii admisibilității apelului depinde soluționarea pe fond a cauzei (a se vedea în acest sens: Decizia nr. 1/2013, Decizia nr. 2/2014, Decizia nr. 28/2015, Decizia nr. 9/2016, Decizia nr. 2/2017 etc.).

52. Referitor la condiția noutății problemei de drept, se reține că aceasta decurge din caracterul relativ recent al noului Cod de procedură civilă, intrat în vigoare la data de 15 februarie 2013, cu atât mai mult cu cât chestiunea de drept vizează o cerere în cadrul procedurii de executare silită, etapă a procesului civil ulterioară parcurgerii etapei judecătii, finalizate, prin ipoteză, cu obținerea unui titlu executoriu; în schimb, acest caracter de lege relativ nouă dispare dacă se au în vedere titlurile executorii obținute înainte de intrarea în vigoare a noului Cod de procedură civilă, așadar sub imperiul Codului de procedură civilă de la 1865, întrucât, potrivit art. 23 din Codul de procedură civilă, dispozițiile legii noi de procedură se aplică numai proceselor și executărilor silită începute după intrarea acesteia în vigoare; prin urmare, și în acest caz executarea silită va fi guvernată de regulile din noul Cod de procedură civilă, chiar dacă titlul executoriu a fost obținut în baza codului anterior.

53. În același timp noutatea rezidă și din reasezarea legislativă a căilor de atac în noua lege procesual civilă, atât a celor reglementate pentru etapa judiciară, cât și a celor stabilite de legiuitor în ceea ce privește etapa execuțională a procesului civil, astfel încât, în practică, s-ar putea ivi dificultăți, chiar dacă nu insurmontabile, în stabilirea regimului juridic al anumitor hotărâri, din punctul de vedere al accesului la unele căi de atac.

54. În cauză este îndeplinită situația premisă a iminenței apariției unei practici judiciare neunitare, fapt ce rezultă din analiza punctelor de vedere divergente exprimate de curțile de apel din țară și unele tribunale și judecătorii din circumscripțiile acestora, chiar dacă una dintre interpretări se profilează a fi majoritară; ambele orientări jurisprudențiale au fost ilustrate și prin înaintarea unor hotărâri judecătorești pronunțate asupra chestiunii de drept în analiză.

55. Totodată, se constată că instanțele judecătorești având competență în această materie nu au pronunțat un număr mare de hotărâri judecătorești de natură a contura o jurisprudență constantă și continuă în domeniul de referință, pe baza unei interpretări adecvate a textului care a generat chestiunea de drept a cărei dezlegare se solicită, hotărâri mai numeroase fiind pronunțate de instanțele din circumscripția Tribunalului București.

56. Asupra acestei chestiuni de drept Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat anterior pe calea unui recurs în interesul legii ori a unei alte hotărâri prealabile.

57. Prin urmare, sesizarea întrunește cumulativ condițiile de admisibilitate prevăzute de art. 519 din Codul de procedură civilă, astfel încât se impune a se da eficiență mecanismului de unificare reprezentat de pronunțarea unei hotărâri prealabile, în vederea atingerii dezideratului acestei instituții procesuale, respectiv preîntâmpinarea soluționării diferite a unei chestiuni de drept de către instanțele judecătorești (control a priori), ceea ce va avea și efectul asigurării securității raporturilor juridice.

58. Chestiunea de drept cu a cărei dezlegare de principiu a fost investită Înalta Curte prin prezenta sesizare vizează împrejurarea „dacă, în situația în care prima instanță a respins cererea de acordare a penalităților întemeiate pe dispozițiile art. 906 alin. (1) și (2) din Codul de procedură civilă, hotărârea pronunțată este susceptibilă de a fi atacată cu o cale de atac, apel”.

59. Potrivit art. 906 alin. (1) – (7) din Codul de procedură civilă:

„(1) Dacă în termen de 10 zile de la comunicarea încheierii de încuviințare a executării debitorul nu execută obligația de a face sau de a nu face, care nu poate fi îndeplinită prin altă persoană, acesta poate fi constrâns la îndeplinirea ei, prin aplicarea unor penalități, de către instanța de executare.

(2) Când obligația nu este evaluabilă în bani, instanța sesizată de creditor îl poate obliga pe debitor, prin încheiere definitivă dată cu citarea părților, să plătească în favoarea creditorului o penalitate de la 100 lei la 1.000 lei, stabilită pe zi de întârziere, până la executarea obligației prevăzute în titlul executoriu.

(3) Atunci când obligația are un obiect evaluabil în bani, penalitatea prevăzută la alin. (2) poate fi stabilită de instanță între 0,1% și 1% pe zi de întârziere, procentaj calculat din valoarea obiectului obligației.

(4) Dacă, în termen de 3 luni de la data comunicării încheierii de aplicare a penalității debitorul nu execută obligația prevăzută în titlul executoriu, instanța de executare, la cererea creditorului, va fixa suma definitivă ce i se datorează cu acest titlu, prin încheiere definitivă, dată cu citarea părților.

(5) Penalitatea va putea fi înlăturată ori redusă, pe calea contestației la executare, dacă debitorul execută obligația prevăzută în titlul executoriu și dovedește existența unor motive temeinice care au justificat întârzierea executării.

(6) Încheierea dată în condițiile alin. (4) este executorie.

(7) Acordarea de penalități în condițiile alin. (1) – (4) nu exclude obligarea debitorului la plata de despăgubiri, la cererea creditorului, în condițiile art. 892 sau ale dreptului comun”.

60. Procesul civil reprezintă activitatea pe care o desfășoară instanța de judecată, părțile, alte persoane sau organe care participă la judecată, în scopul realizării sau recunoașterii drepturilor subiective și a altor situații juridice deduse judecării, precum și al executării silite a hotărârilor judecătorești și a altor titluri executorii, conform procedurii stabilite de lege*1).

— — — —

*1) G. Boroș, M. Stancu, „Drept procesual civil”, ed. a 2-a revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, 2015, p. 3 – 4.

61. Acesta, de regulă, parcurge două faze – faza judecării (cognitio) și faza executării silite (executio), ele nefiind însă obligatorii în toate cazurile; de exemplu, faza executării silite va lipsi în situația în care hotărârea judecătorească nu este susceptibilă de a fi dusă la îndeplinire pe cale de executare silită sau atunci când debitorul își execută de bunăvoie obligația stabilită prin titlul executoriu reprezentat de hotărârea judecătorească definitivă.

62. Art. 906 din Codul de procedură civilă – în legătură cu care s-a formulat sesizarea în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile – reglementează un mijloc de constrângere indirectă a debitorului la executarea în natură a obligației de a face sau a nu face care implică faptul personal al acestuia (sau care nu poate fi îndeplinită prin alte persoane), așadar a obligațiilor intuitu personae.

63. Acest mijloc de constrângere indirectă a debitorului, ca măsură aplicată asupra patrimoniului acestuia, în concepția noului Cod de procedură civilă, presupune posibilitatea aplicării unor penalități pe zi de întârziere la plata cărora va fi obligat debitorul către creditor, la cererea celui din urmă, spre deosebire de Codul de procedură civilă de la 1865 care, prin dispozițiile art. 580³, reglementa posibilitatea aplicării unor amenzi civile cominatorii în favoarea statului.

64. Competența de soluționare a acestei cereri de aplicare a penalităților aparține instanței de executare, astfel cum se prevede la art. 906 alin. (1) din Codul

de procedură civilă, normă care stabilește totodată și premisa obiectului său de reglementare.

65. În ceea ce privește cuantumul acestor penalități, legiuitorul distinge după cum obligația de a face sau a nu face intuitu personae este sau nu evaluabilă în bani, aspecte ce fac obiectul reglementării din alin. (2) și (3) ale textului menționat.

66. Din perspectiva pronunțării prezentei hotărâri prealabile interesează regimul juridic al încheierii pronunțate în temeiul art. 906 alin. (2) din Codul de procedură civilă, implicit și al celor pronunțate în baza art. 906 alin. (3), respectiv dacă aceasta este definitivă, indiferent de soluția adoptată de instanța de executare – admitere sau respingere a cererii creditorului de aplicare a penalităților de întârziere – ori este susceptibilă de apel în cazul în care această cerere ar fi respinsă de aceeași instanță de executare.

67. Înalta Curte de Casație și Justiție apreciază că, față de formularea clară a textului de la art. 906 alin. (2) din Codul de procedură civilă, încheierea prin care instanța de executare se pronunță asupra cererii de obligare a debitorului la plata unor penalități de întârziere, la cererea creditorului, pentru neexecutarea unei obligații de a face sau a nu face care implică faptul personal al debitorului, este o încheiere definitivă, în consecință nesusceptibilă de apel, indiferent de soluția adoptată.

68. Dreptul comun în privința felului hotărârii judecătorești pronunțate de instanța de executare, precum și regimul juridic al acesteia din perspectiva posibilității de a se recurge la formularea căilor de atac sunt reprezentate de prevederile art. 651 alin. (4) din Codul de procedură civilă, potrivit cărora: „În toate cazurile instanța de executare se pronunță prin încheiere executorie care poate fi atacată numai cu apel, în termen de 10 zile de la comunicare, dacă prin lege nu se dispune altfel”.

69. Constatarea anterioară are ca efect, pe de o parte, faptul că regula pentru instanța de executare o reprezintă pronunțarea unor încheieri executorii, susceptibile de apel, iar pe de altă parte, că această regulă se aplică ori de câte ori legiuitorul nu a stabilit reguli speciale, derogatorii de la acest regim juridic de drept comun pentru alte încheieri pronunțate de instanța de executare în etapa executării silite (prevăzând, de exemplu, că instanța de executare se pronunță prin încheiere sau prin încheiere executorie).

70. Dacă în privința executării silite dreptul comun pentru felul hotărârii judecătorești pronunțate de instanța de executare și a termenului în care poate fi exercitată calea de atac prevăzută de lege decurge din art. 651 alin. (4) din Codul de procedură civilă, dreptul comun general pentru căile de atac reglementate de Codul de procedură civilă pentru procesul civil este stabilit prin dispozițiile art. 457 – 465 din Codul de procedură civilă, raportul juridic între normele de la art. 457 – 465 și cea prevăzută de art. 651 alin. (4) din Codul de procedură civilă fiind acela de la normă generală la normă specială.

71. Ca atare, ori de câte ori în cuprinsul cărții a V-a din Codul de procedură civilă legiuitorul nu a prevăzut o regulă distinctă de procedură referitoare la căile de atac, acestea se completează cu cele generale, anterior identificate.

72. Revenind la analiza art. 906 alin. (2) din Codul de procedură civilă, rezultă că această normă reprezintă o regulă derogatorie de la regimul juridic de drept comun în privința posibilității de atacare cu apel a acestora, textul prevăzând în mod expres că instanța de executare pronunță, cu citarea părților, o încheiere definitivă, ceea ce înseamnă că aceasta nu poate fi atacată cu apel, date fiind dispozițiile art. 634 alin. (1) pct. 1 din Codul de procedură civilă.

73. Întrucât art. 906 alin. (2) din Codul de procedură civilă instituie, din acest punct de vedere, o excepție de la regula înscrisă în art. 651 alin. (4) din Codul de procedură civilă, rezultă că acest text este de strictă interpretare și aplicare, potrivit principiului *exceptio est strictissimae interpretationis*.

74. Mai mult decât atât, regula fundamentală a legalității căilor de atac înscrisă în art. 457 din Codul de procedură civilă presupune că o cale de atac poate fi exercitată numai dacă ea este prevăzută de lege, astfel încât aceasta nu ar putea fi dedusă, stabilită, acordată sau recunoscută părții doar pe cale de interpretare, în raport cu soluția adoptată asupra cererii în discuție, într-o situație în care legea nu dispune în mod expres în acest sens.

75. În plus, ori de câte ori legiuitorul a intenționat instituirea unui regim juridic diferențiat în privința posibilității de a se recurge la exercitarea căii de atac în funcție de soluția de admitere sau respingere a unei cereri, a prevăzut-o în mod expres, de vreme ce aceasta este întotdeauna o situație de excepție.

76. Un astfel de caz este cel reglementat de art. 666 alin. (7) din Codul de procedură civilă, conform căruia: „*Încheierea prin care se respinge cererea de încuviințare a executării silite poate fi atacată numai cu apel exclusiv de creditor, în termen de 15 zile de la comunicare*”, text care, și el, constituie o derogare de la regimul juridic de drept comun al hotărârilor judecătorești pronunțate în etapa executării silite, stabilit prin art. 651 alin. (4) din Codul de procedură civilă.

77. Nu ar putea fi reținut un argument de necesitate a protejării drepturilor procesuale ale creditorului în etapa executării silite – întrucât interpretarea potrivit căreia încheierea de respingere a cererii de acordare a penalităților în baza art. 906 alin. (2) din Codul de procedură civilă ar fi susceptibilă de apel este una doar aparent în favoarea acestuia – deoarece, în acest caz, legiuitorul a dat prioritate principiului celerității executării silite, ca cerință imperativă a acestei etape procesuale.

78. De altfel, și Curtea Constituțională, investită cu controlul de constituționalitate a dispozițiilor procesuale corespondente din codul anterior (art. 580[^]3), a reținut în considerentele Deciziei nr. 484 din 9 noiembrie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 50 din 14 ianuarie 2005, ale Deciziei nr. 207 din 13 martie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 308

din 9 mai 2007, precum și ale Deciziei nr. 893 din 10 iulie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 578 din 31 iulie 2008, astfel: „*Consacrarea caracterului irevocabil al acestei încheieri este deci în deplină concordanță cu finalitatea reglementării, fără ca prin aceasta să se încalce prevederile art. 21 alin. (1) și (2) din Constituție, întrucât, așa cum Curtea a statuat în mod constant, accesul liber la justiție nu înseamnă accesul la toate căile de atac și, deci, la toate gradele de jurisdicție, legiuitorul fiind suveran în a limita, pentru rațiuni impuse de specificul domeniului supus reglementării, un atare acces*”.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD/C) nr. 73/2017

Prin Decizia nr. 73/2017, ÎCCJ (Complet DCD/C) a *admis* sesizarea privind pronunțarea unei hotărâri prealabile, formulată de Tribunalul Cluj – Secția civilă în dosarul nr. 10.022/211/2016 și, în consecință, a stabilit că:

În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 906 alin. (1) și (2) Cod de procedură civilă, încheierea de soluționare a cererii de obligare la plata de penalități pe zi de întârziere a debitorului unei obligații de a face sau a nu face, evaluabile în bani, care nu poate fi îndeplinită prin altă persoană, este definitivă, indiferent de soluția adoptată de instanța de executare, respectiv de admitere sau de respingere a cererii creditorului.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD/C) NR. 53/2017
(M. OF. NR. 916/22.11.2017): INDEMNIZAȚIA DE ȘOMAJ POATE
FI CUMULATĂ CU INDEMNIZAȚIA DE ȘEDINȚĂ DE CĂTRE
CONSILIERII LOCALI**

De *Redacția ProLege*

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 53/2017	Complet DCD/C	Legea nr. 76/2002	Art. 5 pct. IV lit. c) și art. 44 lit. n)	Dispozițiile art. 5 pct. IV lit. c), art. 44 lit. n) din Legea nr. 76/2002, raportate la dispozițiile art. 34 și art. 36 din Legea nr. 393/2004, se interpretează în sensul că indemnizația de șomaj poate fi cumulată cu indemnizația de ședință de către consilierii locali.
		Legea nr. 393/2004	Art. 34 și art. 36	

În M. Of. nr. 916 din 22 noiembrie 2017, a fost publicată Decizia ÎCCJ nr. 53/2017 din 3 iulie 2017 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „în interpretarea dispozițiilor art. 5 pct. IV lit. c), art. 44 lit. n) din Legea nr. 76/2002, raportate la art. 34 și art. 36 din Legea nr. 393/2004, să se stabilească dacă indemnizația de șomaj poate fi cumulată cu indemnizația de ședință de către consilierii locali, având în vedere și considerentele din Decizia nr. 54 din 4 iunie 2007 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secțiunile Unite, precum și din Decizia nr. 16 din 18 februarie 2008 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secțiunile Unite, pronunțate în soluționarea unor recursuri în interesul legii”.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Legea nr. 76/2002

„Art. 5

În sensul prevederilor prezentei legi, termenii și expresiile de mai jos au următoarele semnificații:

(...)

IV. șomer – persoana care îndeplinește cumulativ următoarele condiții:

(...)

c) nu are loc de muncă, nu realizează venituri sau realizează, din activități autorizate potrivit legii, venituri mai mici decât valoarea indicatorului social de referință al asiguraților pentru șomaj și stimulării ocupării forței de muncă, în vigoare;”.

„Art. 44

Încetarea plății indemnizațiilor de șomaj acordate beneficiarilor are loc după cum urmează:

(...)

n) la data de la care își începe desfășurarea activității în funcții electivă sau la data la care sunt numite în cadrul autorității executive, legislative ori judecătorești, pe durata mandatului”.

Legea nr. 393/2004

„Art. 2

(1) Prin aleși locali, în sensul prezentei legi, se înțelege consilierii locali și consilierii județeni, primarii, primarul general al municipiului București, viceprimarii, președinții și vicepreședinții consiliilor județene.

(...)

(2) Consilierii locali și consilierii județeni, precum și primarii se aleg prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat de către cetățenii cu drept de vot din unitatea administrativ-teritorială în care urmează să își exercite mandatul, potrivit legii.

(...).”.

„Art. 3

(1) Participarea aleșilor locali la activitatea autorităților administrației publice locale are caracter public și legitim, fiind în acord cu interesele generale ale colectivității în care își exercită mandatul.

(2) În exercitarea mandatului, aleșii locali se află în serviciul colectivității locale și sunt responsabili în fața acesteia.

Art. 4

În asigurarea liberului exercițiu al mandatului lor, aleșii locali îndeplinesc o funcție de autoritate publică și sunt ocrotiți de lege.

Art. 34

(1) Pentru participarea la lucrările consiliului și ale comisiilor de specialitate, consilierii au dreptul la o indemnizație de ședință. Președinților și vicepreședinților consiliilor județene nu li se acordă indemnizație de ședință.

(2) Indemnizația de ședință pentru membrii consiliului care participă la ședințele ordinare ale consiliului și ale comisiilor de specialitate va fi în quantum de până la 5% din indemnizația lunară a primarului, președintelui consiliului județean sau primarului general al municipiului București, după caz.

(3) Numărul maxim de ședințe pentru care se poate acorda indemnizația, potrivit alin. (2), este de o ședință de consiliu și 1 – 2 ședințe de comisii de specialitate pe lună.

(...).”.

„Art. 36

Drepturile bănești cuvenite aleșilor locali, potrivit legii, pot fi cumulate cu pensia sau cu alte venituri, în condițiile legii”.

Hotărârea Guvernului nr. 174/2002 (pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 76/2002 privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă, denumită în continuare Hotărârea Guvernului nr. 174/2002)

„Art. 15

(2) Prin activități autorizate potrivit legii se înțelege:

a) activitățile economice desfășurate de persoane fizice autorizate, întreprinderi individuale și/sau întreprinderi familiale conform legii;

b) exercitarea profesiilor liberale potrivit dispozițiilor legale speciale;

c) exercitarea unor activități cu caracter ocazional desfășurate de către zilieri;

d) activități desfășurate de persoane fizice în urma cărora se realizează venituri din agricultură, silvicultură sau piscicultură, conform art. 71 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare;

e) activități în urma cărora se realizează venituri din cedarea folosinței bunurilor conform art. 61 din Legea nr. 571/2003, cu modificările și completările ulterioare.

(3) Se consideră că nu realizează venituri, potrivit prevederilor art. 5 pct. IV lit. c), art. 17 alin. (1) lit. f), art. 34 alin. (1) lit. b) și alin. (3) lit. b) și art. 66 alin. (1) din lege:

a) persoanele care nu realizează venituri impozabile sau care realizează venituri neimpozabile în conformitate cu Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare;

b) persoanele care realizează venituri din salarii reprezentând plăți compensatorii acordate persoanelor disponibilizate din bugetul angajatorului, în temeiul contractului colectiv de muncă aplicabil;

c) persoanele care realizează venituri din investiții, venituri din premii și din jocuri de noroc, venituri din transferul proprietăților imobiliare și venituri din alte surse, definite conform Legii nr. 227/2015, cu modificările și completările ulterioare;

d) persoanele care realizează venituri reprezentând indemnizație de neconcurență care se acordă pe perioada de neconcurență, de către angajator, ulterior încetării contractului individual de muncă, conform art. 21 și 22 din Legea nr. 53/2003 – Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare;

e) persoanele care realizează venituri reprezentând participarea la profit, care se acordă de către angajator salariaților, administratorilor sau managerilor, ulterior încetării contractului individual de muncă, respectiv contractului de mandat sau contractului de management, conform prevederilor legale;

f) persoanele care realizează venituri din indemnizația primită conform prevederilor legale, cu ocazia organizării alegerilor locale, alegerilor pentru Senat și Camera Deputaților sau alegerilor prezidențiale”.

I. Titularul și obiectul sesizării

1. Prin Încheierea de ședință de la 14 februarie 2017, pronunțată în Dosarul nr. 4.450/86/2016, Curtea de Apel Suceava – Secția I civilă a dispus sesizarea

Înaltei Curți de Casație și Justiție, în baza art. 519 din Codul de procedură civilă, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „în interpretarea dispozițiilor art. 5 pct. IV lit. c), art. 44 lit. n) din Legea nr. 76/2002, raportate la art. 34 și art. 36 din Legea nr. 393/2004, să se stabilească dacă indemnizația de șomaj poate fi cumulată cu indemnizația de ședință de către consilierii locali, având în vedere și considerentele din Decizia nr. 54 din 4 iunie 2007 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secțiunile Unite, precum și din Decizia nr. 16 din 18 februarie 2008 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secțiunile Unite, pronunțate în soluționarea unor recursuri în interesul legii”.

XI. Înalta Curte de Casație și Justiție

XI.1. Admisibilitatea sesizării

45. Asupra admisibilității sesizării, potrivit dispozițiilor art. 519 din Codul de procedură civilă, „Dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective, este nouă și asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată”.

46. Din cuprinsul prevederilor legale enunțate anterior se desprind condițiile de admisibilitate pentru declanșarea procedurii de sesizare în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, condiții care trebuie să fie întrunite în mod cumulativ.

47. În doctrină, ele au fost identificate după cum urmează: existența unei cauze aflate în curs de judecată; instanța care sesizează Înalta Curte de Casație și Justiție să judece cauza în ultimă instanță; cauza care face obiectul judecății să se afle în competența legală a unui complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului investit să soluționeze cauza; soluționarea pe fond a cauzei în curs de judecată să depindă de chestiunea de drept a cărei lămurire se cere; chestiunea de drept a cărei lămurire se cere să fie nouă; chestiunea de drept nu a făcut obiectul statuării Înaltei Curți de Casație și Justiție și nici obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

48. Procedând la analiza asupra admisibilității sesizării, se constată că primele trei condiții sunt îndeplinite, întrucât Curtea de Apel Suceava este legal investită cu soluționarea unei cauze în ultimă instanță, obiectul cauzei conferă competență exclusivă, în primă instanță, tribunalului, hotărârile pronunțate de tribunal sunt supuse numai recursului, iar instanța supremă a fost sesizată de un complet din cadrul Curții de Apel Suceava, ce soluționează cauza în ultimă instanță.

49. Condiția de admisibilitate referitoare la caracterul esențial al chestiunii de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei pendinte în care se ridică este îndeplinită, deoarece, prin raportare la obiectul cauzei, de interpretarea dispozițiilor art. 5 pct. IV lit. c), art. 44 lit. n) din Legea nr. 76/2002, raportate la art. 34 și art. 36 din Legea nr. 393/2007, depinde soluționarea pe fond a cauzei, în

sensul de a stabili dacă indemnizația de șomaj poate fi cumulată cu indemnizația de ședință de către consilierii locali, având în vedere și considerentele din Decizia nr. 54 din 4 iunie 2007 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secțiunile Unite, precum și din Decizia nr. 16 din 18 februarie 2008 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secțiunile Unite, pronunțate în soluționarea unor recursuri în interesul legii.

50. De asemenea este îndeplinită și cerința noutății chestiunii de drept supuse interpretării care, potrivit art. 519 din Codul de procedură civilă, reprezintă o condiție distinctă de admisibilitate. Caracterul de noutate se pierde pe măsură ce chestiunea de drept a primit o dezlegare din partea instanțelor, în urma unei interpretări adecvate, concretizată într-o practică judiciară consacrată.

51. Examenul jurisprudențial efectuat a relevat că nu s-a cristalizat o jurisprudență în legătură cu chestiunea de drept a cărei lămurire se solicită, situație care justifică interesul în formularea unei cereri pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile în scopul prevenirii apariției unei practici neunitare, iar analiza punctelor de vedere oferă indicii referitoare la posibilitatea apariției unei practici neunitare din această perspectivă. Așa fiind, condiția noutății se verifică, devenind actuală cerința interpretării și aplicării normei de drept respective.

52. Textul art. 519 din Codul de procedură civilă mai prevede condiția ca Înalta Curte de Casație și Justiție să nu fi statuat asupra problemei de drept ce face obiectul sesizării pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile sau ca această problemă să nu facă obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare. În legătură cu chestiunea de drept adusă în dezbatere se reține că Înalta Curte de Casație și Justiție nu a dezlegat erga omnes problema care constituie obiect al sesizării.

53. Prin urmare, se constată că sunt îndeplinite toate condițiile de admisibilitate privind declanșarea procedurii hotărârii prealabile.

XI.2. Analiza pe fond

54. În exercitarea rolului de interpretare și aplicare unitară a legii, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, analizând sesizarea, raportul întocmit de judecătorii-raportori, punctele de vedere la raport, precum și problema de drept ce se solicită a fi dezlegată, reține următoarele:

55. Chestiunea de drept supusă analizei pendinte constă în interpretarea dispozițiilor art. 5 pct. IV lit. c), art. 44 lit. n) din Legea nr. 76/2002, raportate la art. 34 și art. 36 din Legea nr. 393/2004, în sensul de a se stabili dacă indemnizația de șomaj poate fi cumulată cu indemnizația de ședință de către consilierii locali, având în vedere și considerentele din Decizia nr. 54 din 4 iunie 2007 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secțiunile Unite, precum și din Decizia nr. 16 din 18 februarie 2008 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secțiunile Unite, pronunțate în soluționarea unor recursuri în interesul legii.

56. În conformitate cu art. 5 pct. IV lit. c) din Legea nr. 76/2002, șomer este persoana care nu are loc de muncă, nu realizează venituri sau realizează, din

activități autorizate potrivit legii, venituri mai mici decât valoarea indicatorului social de referință al asigurărilor pentru șomaj și stimulării ocupării forței de muncă, în vigoare.

57. Potrivit art. 44 din același act normativ *„Încetarea plății indemnizațiilor de șomaj acordate beneficiarilor are loc după cum urmează: (...)*

n) la data de la care își începe desfășurarea activității în funcții electivă sau la data la care sunt numite în cadrul autorității executive, legislative ori judecătorești, pe durata mandatului”.

58. Se solicită a se stabili dacă indemnizația de șomaj poate fi cumulată cu indemnizația de ședință obținută de către un consilier local, având în vedere și considerentele din Decizia nr. 54 din 4 iunie 2007 și Decizia nr. 16 din 18 februarie 2008, ambele ale Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secțiunile Unite, pronunțate în soluționarea unor recursuri în interesul legii.

59. Prin cele două decizii anterior menționate s-a tranșat o chestiune ce ține exclusiv de calificarea naturii juridice a indemnizației de consilier local, respectiv cumularea acestei indemnizații cu alte venituri, cum ar fi cele din pensii.

60. Astfel, prin Decizia nr. 54 din 4 iunie 2007, stabilind că persoanele alese în funcții de consilieri locali pot cumula pensia anticipată, respectiv pensia anticipată parțială cu indemnizația prevăzută de dispozițiile art. 34 din Legea nr. 393/2004, cu modificările și completările ulterioare, instanța supremă a statuat, referitor la natura juridică a indemnizației de ședință la care au dreptul consilierii locali, că: *„nu poate avea altă semnificație decât aceea a unei remunerații ocazionale, nepermanentă, lipsită de importanța care să îi confere o valoare de natură a-i atribui consistența unei entități susceptibile de a fi luată în considerare drept componentă a unui cumul cu pensia anticipată sau cu pensia anticipată parțială”.*

61. Prin Decizia nr. 16 din 18 februarie 2008, stabilind că persoanele alese în funcții de consilieri locali pot cumula pensia de invaliditate gradul II cu indemnizația corespunzătoare funcției electivă, instanța supremă a reținut că: *„natura juridică a indemnizației de ședință, la care au dreptul consilierii locali pentru participarea la lucrările consiliului și ale comisiilor de specialitate, potrivit art. 34 din Legea nr. 393/2004, nu justifică încadrarea ei într-o remunerație sau alt venit cu caracter permanent susceptibil a se constitui în cumul împreună cu pensia de invaliditate de gradul II”.*

62. În conformitate cu art. 25 din Legea administrației publice locale nr. 215/2001, republicată, cu modificările și completările ulterioare, consilierii locali sunt aleși locali care, în timpul mandatului, îndeplinesc o funcție de autoritate publică. Pentru participarea la ședințele consiliului local și ale comisiilor de specialitate, consilierul primește o indemnizație stabilită în condițiile legii, așa cum se prevede în art. 51 alin. (5) din aceeași lege.

63. De asemenea, potrivit dispozițiilor art. 34 alin. (1) teza I din Legea nr. 393/2004 privind statutul aleșilor locali: *„Pentru participarea la lucrările consiliului și ale comisiilor de specialitate, consilierii au dreptul la o indemnizație de ședință”.*

Dispozițiile art. 36 din aceeași lege prevăd că: *„Drepturile bănești cuvenite aleșilor locali, potrivit legii, pot fi cumulate cu pensia sau cu alte venituri, în condițiile legii”*.

64. Spre deosebire de regimul juridic atribuit consilierilor locali, pentru celelalte categorii de aleși locali reglementate în statut, primar, viceprimar, președinte sau vicepreședinte al consiliului județean, este reglementat distinct, în art. 28 din Legea nr. 393/2004, cazul de suspendare a contractului de muncă sau a actului de numire a acestora în cadrul unei instituții ori autorități publice, respectiv la regii autonome sau la societăți comerciale cu capital integral ori majoritar de stat sau ale unităților administrativ-teritoriale. În plus, potrivit art. 38 din aceeași lege, primarii și viceprimarii, președinții și vicepreședinții consiliilor județene beneficiază de concedii de odihnă, concedii medicale, concedii fără plată, precum și de concedii plătite în cazul unor evenimente familiale deosebite, iar, potrivit art. 39, durata exercitării mandatului constituie vechime în muncă și în specialitate și se ia în calcul la promovare și la acordarea tuturor drepturilor bănești rezultate din aceasta, inclusiv la calcularea și la recalcularea pensiei.

65. Prin urmare, numai în privința acestor categorii de aleși locali, legea asimilează perioada mandatului cu cea a derulării unui raport juridic de muncă.

66. Per a contrario, activitatea consilierilor locali se poate desfășura în paralel cu un raport de muncă sau cu alte modalități menite a le asigura mijloacele de subzistență cu caracter permanent, astfel că este evident caracterul sporadic al activității desfășurate în funcția electivă ca și indemnizarea acesteia.

67. Or, scopul instituirii indemnizației de șomaj este acela de a asigura persoanei lipsite de venituri, în anumite condiții, un venit material care să constituie un substitut al celui ce reprezenta mijlocul de subzistență al acesteia, de care a fost lipsită din motive neimputabile ei.

68. În acest sens, rațiunea pentru care legiuitorul dispune, în art. 44 din Legea nr. 76/2002, încetarea plății indemnizației de șomaj în anumite situații, menționate expres în textul de lege, între care se regăsește și desfășurarea unei activități în funcții electivă, este aceea că asiguratul a reînceput a obține venituri despre care legiuitorul prezumă că îi pot asigura cele necesare traiului.

69. Funcțiile electivă locale care îndeplinesc o astfel de condiție sunt cele în care activitatea desfășurată are un caracter continuu, fiind asimilată unui raport juridic de muncă, respectiv cele de primar, viceprimar, președinte sau vicepreședinte al consiliului județean, și nu cea de consilier local care, astfel cum s-a arătat, are un alt regim juridic.

70. În acest context se reține că indemnizația de ședință obținută de un consilier local nu are natura juridică a unui venit salarial, constant și permanent, întrucât activitatea consilierului local nu reprezintă o activitate profesională sau asimilată acesteia, după cum nici indemnizația aferentă acestei calități nu poate fi asimilată cu un venit dintr-o astfel de activitate.

71. Mutatis mutandis, în acest sens s-a pronunțat și Curtea Constituțională prin Decizia nr. 176 din 19 martie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României,

Partea I, nr. 329 din 14 mai 2015, când a subliniat că: *„activitatea desfășurată de un consilier nu poate fi asimilată cu activitatea desfășurată de o persoană încadrată în muncă, deoarece prestația consilierilor în folosul comunității nu are caracter permanent, specific contractelor de muncă, aceasta manifestându-se sub forma participării la ședințele de consiliu și comisii de specialitate, care au loc o dată sau de două ori pe lună, însumând câteva ore”*.

72. Argumentația este reluată și în Decizia Curții Constituționale nr. 742 din 3 noiembrie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 24 din 13 ianuarie 2016, potrivit căreia: *„indemnizația primită de consilierul local/județean nu poate fi asimilată cu indemnizația încasată în exercitarea unor funcții cu caracter de permanență, cum ar fi aceea de primar, senator sau deputat”*.

73. În plus, instanța constituțională a reținut că *„activitatea de consilier local nu este o funcție, ci o calitate, nu este salarizată, ci indemnizată, nu are caracter regulat, organizat și permanent și nu poate fi asimilată cu o funcție electivă”*.

74. Decizia nr. 3/2011, pronunțată în Dosarul nr. 2/2011 și publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 350 din 19 mai 2011 și Decizia nr. 11/2015, pronunțată în Dosarul nr. 5/2015 și publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 522 din 14 iulie 2015 ale Înaltei Curți de Casație și Justiție în procedura recursului în interesul legii impun valorificarea acestor considerente, fără posibilitatea de a fi contrazise cu ocazia altei judecări, în condițiile în care cadrul legislativ a rămas același.

75. Având în vedere, în mod corespunzător, toate aceste considerente, se reține că interdicția de a primi indemnizația de șomaj nu funcționează în cazul consilierilor locali, întrucât scopul pentru care legiuitorul instituie o astfel de interdicție nu poate fi atins.

76. Pe de o parte, indemnizația de șomaj reprezintă o compensație parțială a pierderii acelor venituri ale beneficiarului care îi asigurau mijloacele de subzistență și căreia, în anumite situații, legea îi acordă acest substitut. În condițiile în care activitatea de consilier local nu este asimilată celei decurgând dintr-un raport juridic de muncă, consilierul local poate cumula indemnizația de șomaj cu indemnizația la care are dreptul pe durata îndeplinirii mandatului de consilier.

77. Pe de altă parte, se rețin cele statuate atât în jurisprudența instanței supreme, cât și a celei de contencios constituțional, potrivit cărora consilierul local nu încasează venituri permanente, ci ocazionale, nu are o activitate propriu-zisă în funcție electivă (precum primării, senatorii, deputații), ci doar calitatea de ales local care prestează în folosul comunității, sub forma participării la ședințele de consiliu și comisii de specialitate, care au loc o dată sau de două ori pe lună, însumând câteva ore, pentru care primește o indemnizație, de altfel modică și ocazională, motiv pentru care poate cumula această indemnizație cu pensia anticipată, respectiv pensia anticipată parțială sau cu pensia de invaliditate.

78. Pentru identitate de rațiune, dată fiind natura juridică a indemnizației de consilier local, aceasta poate fi cumulată cu indemnizația de șomaj.

79. În ceea ce privește modalitatea de calcul al contribuțiilor sociale aferente indemnizației, se constată că această chestiune excedează problemei de drept ce a făcut obiectul sesizării formulate de instanța de trimitere.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD/C) nr. 53/2017

Prin Decizia nr. 53/2017, ÎCCJ (Complet DCD/C) a *admis* sesizarea privind pronunțarea unei hotărâri prealabile, formulată de Curtea de Apel Suceava – Secția I civilă, în Dosarul nr. 4.450/86/2016 și, în consecință, a stabilit că:

Dispozițiile art. 5 pct. IV lit. c), art. 44 lit. n) din Legea nr. 76/2002, raportate la dispozițiile art. 34 și art. 36 din Legea nr. 393/2004, se interpretează în sensul că indemnizația de șomaj poate fi cumulată cu indemnizația de ședință de către consilierii locali.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD/C) NR. 60/2017
(M. OF. NR. 928/24.11.2017): ART. 2431 DIN NCC RAPORTAT
LA ART. 632 DIN NCP**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 60/2017	Complet DCD/C	Codul civil Codul de procedură civilă	Art. 2431 Art. 632	În interpretarea dispozițiilor art. 2431 din Codul civil raportat la art. 632 din Codul de procedură civilă, este posibilă executarea silită a unei creanțe garantate printr-un contract de ipotecă valabil încheiat, ce constituie titlu executoriu, chiar dacă dreptul de creanță însuși nu este constatat printr-un înscris care să constituie, potrivit dispozițiilor legale, titlu executoriu.

În M. Of. nr. 928 din 24 noiembrie 2017, a fost publicată Decizia ÎCCJ nr. 60/2017 din 18 septembrie 2017 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: *„dacă este posibilă executarea silită a unei creanțe garantate printr-un contract de ipotecă valabil încheiat, ce constituie titlu executoriu, chiar dacă dreptul de creanță însuși nu este constatat printr-un înscris care să constituie, potrivit dispozițiilor legale, titlu executoriu”.*

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Codul civil

„Art. 2431 („Titlurile executorii”)

Contractele de ipotecă valabil încheiate sunt, în condițiile legii, titluri executorii”.

Codul de procedură civilă

„Art. 632 („Temeiul executării silite”)

(1) Executarea silită se poate efectua numai în temeiul unui titlu executoriu.

(2) *Constituie titluri executorii hotărârile executorii prevăzute la art. 633, hotărârile cu executare provizorie, hotărârile definitive, precum și orice alte hotărâri sau înscrisuri care, potrivit legii, pot fi puse în executare”.*

I. Titularul și obiectul sesizării

1. Prin Încheierea din 9 ianuarie 2017, pronunțată în Dosarul nr. 22.006/303/2016, Tribunalul București – Secția a IV-a civilă a dispus sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, în baza art. 519 din Codul de procedură civilă, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile cu privire la modul de interpretare a dispozițiilor art. 2.431 din Codul civil, prin raportare la art. 632 din Codul de procedură civilă, cu privire la posibilitatea executării silite privind un drept de creanță garantat prin contract de ipotecă legal încheiat și care, potrivit art. 2.431 din Codul civil, constituie titlu executoriu, dacă dreptul de creanță însuși nu este constatat printr-un înscris care să constituie, potrivit dispozițiilor legale, titlu executoriu.

XII. Înalta Curte de Casație și Justiție

XII.1. Admisibilitatea sesizării

48. Prealabil analizei de fond a problemei de drept supuse dezbaterii, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept trebuie să verifice dacă, în raport cu întrebarea formulată de titularul sesizării, sunt îndeplinite cumulativ condițiile de admisibilitate pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile, în conformitate cu dispozițiile art. 519 din Codul de procedură civilă.

49. Conform acestor dispoziții legale, „dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective, este nouă și asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată”.

50. Pentru declanșarea acestei proceduri, legiuitorul, în cuprinsul art. 519 din Codul de procedură civilă, a instituit următoarele condițiile de admisibilitate care trebuie îndeplinite cumulativ:

- existența unei cauze aflate în curs de judecată, în ultimă instanță;
- cauza care face obiectul judecății să se afle în competența legală a unui complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului investit să soluționeze cauza;
- ivirea unei chestiuni de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei în curs de judecată;
- chestiunea de drept a cărei lămurire se solicită să fie nouă;
- chestiunea de drept să nu fi făcut obiectul statuării Înaltei Curți de Casație și Justiție și nici obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

51. Verificarea admisibilității prezentei sesizări relevă îndeplinirea condițiilor prevăzute de lege pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile.

52. Astfel, litigiul în legătură cu care s-a formulat sesizarea este în curs de judecată, iar Tribunalul București – Secția a IV-a civilă, titularul sesizării, investit cu soluționarea apelului, urmează să soluționeze cauza în ultimă instanță, prin pronunțarea unei hotărâri judecătorești care, potrivit art. 634 alin. (1) pct. 4 din Codul de procedură civilă, este definitivă, iar litigiul care face obiectul judecății se află în competența legală a unui complet de judecată al tribunalului investit să o soluționeze.

53. În privința condiției referitoare la existența unei chestiuni de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei se constată că art. 519 din Codul procedură civilă nu definește noțiunea de „chestiune de drept”. În doctrină s-a arătat, însă, că, pentru a fi vorba de o problemă de drept reală, trebuie ca norma de drept disputată să fie îndoielnică, imperfectă, lacunară sau neclară. Chestiunea de drept supusă dezbaterii trebuie să fie una veritabilă, legată de posibilitatea de a interpreta diferit un text de lege, fie din cauză că acest text este incomplet, fie pentru că nu este corelat cu alte dispoziții legale, fie pentru că se pune problema că nu ar mai fi în vigoare.

54. În același sens, întrebarea formulată în cadrul procedurii prealabile trebuie să vizeze o chestiune de drept punctuală, astfel încât soluția dată în această procedură să aibă în vedere numai chestiunea respectivă, iar nu întreaga problematică a unui text de lege.

55. Astfel, există o deosebire esențială între procedura hotărârii prealabile și recursul în interesul legii: în primul caz se rezolvă o chestiune de drept punctuală, de care depinde soluționarea pe fond a cauzei, în al doilea caz se rezolvă, de regulă, o problemă de drept generică, de principiu.

56. Referitor la acest aspect, în doctrină, s-a arătat că, în înțelesul legii, chestiunea de drept a cărei lămurire se solicită trebuie să fie specifică, urmărind interpretarea punctuală a unui text legal, fără a-i epuiza înțelesurile sau aplicațiile; întrebarea instanței trebuie să fie una calificată, iar nu generică și pur ipotetică.

57. În același timp, problema de drept trebuie să fie reală, iar nu aparentă, să privească interpretarea diferită sau contradictorie a unui text de lege, a unei reguli cutumiare neclare, incomplete sau, după caz, incerte ori incidența unor principii generale ale dreptului, al căror conținut sau a căror sferă de acțiune sunt discutabile.

58. Cum de chestiunea de drept respectivă depinde soluționarea pe fond a cauzei, înseamnă că ea trebuie să fie una importantă și să se regăsească în soluția ce va fi cuprinsă în dispozitivul hotărârii ce urmează să fie dată, indiferent după cum cererea este admisă sau respinsă. În acest sens, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept a statuat deja că admisibilitatea procedurii hotărârii prealabile este condiționată de împrejurarea ca

interpretarea pe care o va da instanța supremă să producă consecințe juridice de natură să determine soluționarea pe fond a cauzei, iar chestiunea de drept să conducă la dezlegarea în fond a cauzei, sub aspectul statuării în privința raportului juridic dedus judecății.

59. Tot astfel, se poate constata că, în apelul formulat în cauză, se critică conținutul normativ al art. 2.431 din Codul civil, prin raportare la art. 632 din Codul de procedură civilă, or, asemenea operațiuni de interpretare și aplicare a textului de lege pot fi atribuite completului constituit pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile.

60. Din această perspectivă se poate observa că sesizarea formulată de Tribunalul București în Dosarul nr. 22.006/303/ 2016, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, prin care să se stabilească interpretarea și aplicarea art. 2.431 din Codul civil, prin raportare la art. 632 din Codul de procedură civilă, reprezintă o chestiune de drept care să privească interpretarea diferită sau contradictorie a unui text de lege, de a cărei lămurire să depindă soluționarea acesteia, așa cum prevăd dispozițiile art. 519 din Codul de procedură civilă.

61. De asemenea este îndeplinită și cerința noutății chestiunii de drept supuse interpretării care, potrivit articolului anterior menționat, reprezintă o condiție distinctă de admisibilitate. Ea este îndeplinită atunci când chestiunea de drept își are izvorul în reglementări nou-intrate în vigoare, iar instanțele nu i-au dat încă o anumită interpretare și aplicare la nivel jurisprudențial ori dacă se impun anumite clarificări, într-un context legislativ nou sau modificat față de unul anterior, de natură să impună reevaluarea sau reinterpretarea normei de drept analizate.

62. În aceste condiții, în stabilirea elementului de noutate a chestiunii de drept a cărei interpretare se solicită, trebuie plecat de la următoarele premise:

- asigurarea funcției mecanismului hotărârii prealabile de prevenire a practicii judiciare neunitare (control a priori);
- evitarea paralelismului și suprapunerii cu mecanismul recursului în interesul legii (control a posteriori).

63. Potrivit jurisprudenței Înaltei Curți de Casație și Justiție, în situația în care există un număr semnificativ de hotărâri judecătorești care să fi soluționat diferit, în mod constant, o problemă de drept, într-o anumită perioadă de timp, mecanismul legal de unificare a practicii judiciare este cel cu funcție de reglare - recursul în interesul legii, iar nu hotărârea prealabilă.

64. În cazul de față, examenul jurisprudențial efectuat a relevat că nu s-a cristalizat o jurisprudență unitară și constantă în legătură cu chestiunea de drept a cărei lămurire se solicită, situație care justifică interesul în formularea unei cereri pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile, în scopul prevenirii apariției unei practici neunitare, iar analiza deciziilor pronunțate oferă indicii referitoare la posibilitatea apariției unei practici neunitare din această perspectivă. Așa fiind, condiția noutății se verifică, devenind actuală cerința interpretării și aplicării normei de drept respective.

65. Totodată, se constată că, asupra acestei chestiuni de drept, Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat anterior pe calea unui recurs în interesul legii ori a unei alte hotărâri prealabile.

66. Prin urmare, sesizarea întrunește, cumulativ, condițiile de admisibilitate prevăzute de art. 519 din Codul de procedură civilă, astfel încât se impune a se da eficiență mecanismului de unificare reprezentat de pronunțarea unei hotărâri prealabile, în vederea atingerii dezideratului acestei instituții procesuale, respectiv preîntâmpinarea soluționării diferite a unei chestiuni de drept de către instanțele judecătorești, determinând și efectul asigurării securității raporturilor juridice.

XII.2. Asupra fondului sesizării

67. Chestiunea de drept pe care Tribunalul București a supus-o dezlegării instanței supreme este următoarea: „interpretarea dispozițiilor art. 2.431 din Codul civil, prin raportare la art. 632 din Codul de procedură civilă cu privire la posibilitatea executării silită privind un drept de creanță garantat prin contract de ipotecă legal încheiat și care, potrivit art. 2.431 din Codul civil, constituie titlu executoriu, dacă dreptul de creanță însuși nu este constatat printr-un înscris care să constituie, potrivit dispozițiilor legale, titlu executoriu”.

68. Înalta Curte de Casație și Justiție reține că prin prezenta sesizare se solicită rezolvarea de principiu a eventualei condiționări a caracterului executoriu al contractului de ipotecă de faptul ca și creanța garantată să fie constatată printr-un înscris care să reprezinte titlu executoriu. Dificultatea chestiunii de drept analizate rezidă în aceea că prin dispozițiile articolului 2.431 din Codul civil se recunoaște caracterul de titlu executoriu unui înscris care, prin natura sa, are ca finalitate constituirea unei garanții reale care furnizează creditorului confortul de a obține, prin exercitarea prerogativelor „clasice”, urmărirea și preferința, sumele corespunzătoare creanței sale, sume rezultate din valorificarea silită a unor bunuri aparținând debitorului sau unei terțe persoane. Astfel, funcția specifică a instrumentului de garantare nefiind aceea de a consemna creanța garantată, spre a face posibilă verificarea aspectelor substanțiale ale acestei creanțe, respectiv certitudinea, lichiditatea și exigibilitatea, există opinia că, pentru a se recunoaște executorialitatea contractului de ipotecă, trebuie să existe un contract principal care să reprezinte el însuși titlu executoriu.

69. Instanța apreciază însă că niciunul din argumentele prezentate succint în precedentele considerente nu sunt de natură să combată caracterul de titlu executoriu al contractului de ipotecă, caracter ce subzistă independent de împrejurarea că actul din care izvorăște creanța garantată are sau nu un atare caracter.

70. În conformitate cu art. 632 din Codul de procedură civilă: „(1) Executarea silită se poate efectua numai în temeiul unui titlu executoriu.

(2) Constituie titluri executorii hotărârile executorii prevăzute la art. 633, hotărârile cu executare provizorie, hotărârile definitive, precum și orice alte hotărâri sau înscrise care, potrivit legii, pot fi puse în executare”.

71. Potrivit art. 2.431 din Codul civil, contractele de ipotecă valabil încheiate sunt, în condițiile legii, titluri executorii.

72. Interogația instanței de trimitere privește nu caracterul executoriu al contractului de ipotecă ce decurge ex lege și nu poate fi contestat, ci ipoteza în care dreptul de creanță garantat prin contractul de ipotecă legal încheiat nu este constat el însuși printr-un înscris care să constituie, potrivit dispozițiilor legale, titlu executoriu.

73. În acest punct trebuie observat că întrebarea instanței de trimitere are în vedere în terminis raportul dintre art. 2.431 din Codul civil și art. 632 din Codul de procedură civilă, însă, din examinarea argumentelor expuse de instanța de trimitere și a celor conținute în jurisprudența instanțelor în această materie rezultă că ceea ce determină dificultatea de interpretare este raportul între art. 2.431, deja enunțat, și art. 2.430 din Codul civil, conform căruia „executarea ipotecii nu poate fi realizată decât în virtutea unui titlu executoriu și pentru o creanță certă, lichidă și exigibilă”.

74. Analiza instanței investite cu dezlegarea acestei chestiuni de drept va trebui să deceleze, în consecință, dacă, pentru admiterea unei cereri de încuviințare a executării silite a unui contract de ipotecă ce constituie titlu executoriu, este necesară dublarea acestui titlu de un alt titlu executoriu care să vizeze însuși dreptul de creanță și care ar fi rațiunile acestei duble condiționări.

75. Sintetizând, se impune stabilirea regulilor adecvate interpretării textelor legale incidente în această materie, independența și întinderea caracterului executoriu al contractului de ipotecă în noua reglementare, raportat și la caracterul accesoriu al ipotecii, condițiile executării, cu aplicație specială în ceea ce privește condițiile formale și substanțiale ale executării unui contract de ipotecă, precum și proporționalitatea unei asemenea condiționări, din perspectiva art. 6 al Convenției Europene a Drepturilor Omului.

76. Art. 632 alin. (1) din Codul de procedură civilă fixează regula generală în materia executării silite, în sensul că aceasta nu poate fi pornită decât în temeiul unui titlu executoriu.

77. Titlul executoriu reprezintă, așadar, instrumentul legal pe care statul îl acordă creditorului pentru a putea recurge la măsuri coercitive pe care, de asemenea, statul, prin intermediul organelor sale, trebuie să le pună la dispoziția creditorilor.

78. De regulă, aceste instrumente sunt rezultatul unei evaluări judiciare a existenței și întinderii dreptului subiectiv pretins de către creditor, iar majoritatea categoriilor de titluri executorii enumerate de art. 632 alin. (2) din Codul de procedură civilă fac parte din clasa hotărârilor judecătorești.

79. Există însă și situații în care statul consideră anumite înscrisuri ca prezentând suficiente garanții de corectitudine pentru a permite absența evaluării judiciare. Este vorba despre acele titluri executorii de natură contractuală cărora

legea le recunoaște caracterul de titlu executoriu, cum este cazul contractului de ipotecă, obiect al prezentei chestiuni prealabile.

80. Sub un prim aspect, din perspectiva interpretării literale, gramaticale, trebuie observat că textul art. 2.431 din Codul civil instituie caracterul executoriu al contractului de ipotecă, fără a trimite la natura creanței ipotecare și fără a lega executorialitatea acestui contract de nicio altă condiționare.

81. Efectul imediat al acestei norme este consacrară principiului legalității caracterului executoriu al contractului de ipotecă. Consecința juridică – ipoteca este titlu executoriu per se și permite realizarea creanței în limita valorii bunului ipotecat.

82. Concluzionând, pentru restul creanței, dacă aceasta nu izvorăște dintr-un titlu executoriu, creditorul este doar chirografar și trebuie să obțină alt titlu executoriu pentru a urmări alte bunuri ale debitorului. În ipoteza în care și creanța derivă dintr-un alt titlu executoriu, atunci creditorul poate urmări direct alte bunuri. Altfel spus, atunci când contractul principal nu este titlu executoriu, creditorul garantat printr-un contract calificat de lege ca titlu executoriu nu va putea urmări decât bunurile ce fac obiectul garanției reale sau, după caz, persoana care aduce în garanție totalitatea bunurilor sale mobile și imobile. Dimpotrivă, bunurile și veniturile debitorului, dacă nu fac obiectul contractului de garanție căruia legea îi recunoaște caracterul de titlu executoriu, nu vor putea fi supuse executării silite, dacă legea nu recunoaște contractului principal natura de titlu executoriu.

83. Cât privește remediile aflate la dispoziția creditorului ipotecar pentru realizarea creanței sale, legea îi oferă dreptul discreționar de a alege calea unei acțiuni personale (art. 2.432, teza inițială din Codul civil), să urmărească bunul ipotecat în condițiile Codului de procedură civilă (art. 2.432 teza finală) sau, în cazul ipotecii mobiliare, să execute ipoteca conform procedurii speciale reglementate de Codul civil (art. 2.429 din Codul civil raportat la art. 2.435 – 2.477 din Codul civil).

84. În acest sens, este relevantă și terminologia folosită expres de Codul civil, în art. 2.432, potrivit căreia: „dispozițiile prezentului capitol nu aduc nicio atingere dreptului creditorului de a-și realiza creanța pe calea unei acțiuni personale sau de a solicita luarea oricăror măsuri pentru executarea ipotecii, potrivit Codului de procedură civilă”, precum și în art. 2.445 din Codul civil, conform căreia “creditorul ipotecar poate cere instanței încuviințarea executării ipotecii imobiliare prin vânzarea bunului mobil ipotecat. La cererea de încuviințare se vor atașa documente care atestă existența creanței ipotecare și a ipotecii imobiliare, împreună cu dovada perfectării ipotecii. Instanța va analiza existența creanței ipotecare și a ipotecii imobiliare, împreună cu dovada perfectării ipotecii (...)”.

85. În plus, există anumite instituții juridice care ar rămâne fără aplicabilitate, în absența recunoașterii caracterului executoriu independent al contractului de

ipotecă. Un exemplu în acest sens îl constituie art. 2.504 alin. (1) din Codul civil, conform căruia „prescripția dreptului la acțiune privind creanța principală nu atrage și stingerea dreptului la acțiune ipotecară. În acest din urmă caz, sub rezerva prescripției dreptului de a obține executarea silită, creditorul ipotecar va putea oricând urmări, în condițiile legii, bunurile mobile sau imobile ipotecate, însă numai în limita valorii acestor bunuri”. În doctrină s-a subliniat faptul că, de principiu, ipoteca are caracter accesoriu, subzistând cât timp există obligația pe care o garantează. Totuși, în cazul prescripției dreptului la acțiune privind creanța principală, dreptul la acțiune ipotecară va continua să existe, putând fi valorificat în condițiile legii. În absența posibilității de a executa silit ipoteca însăși, textul art. 2.504 din Codul civil nu și-ar găsi aplicabilitatea, pe fondul intervenirii prescripției dreptului de a executa contractul principal.

86. Din perspectiva interpretării istorice, evolutive, trebuie observat că, anterior intrării în vigoare a noului din Codul civil, au existat două precedente în sensul recunoașterii legale a naturii de titlu executoriu, de o manieră de sine stătătoare, în favoarea instrumentului de garantare.

87. Astfel, potrivit art. 17 din titlul VI – Regimul juridic al garanțiilor reale mobiliare – al Legii nr. 99/1999 privind unele măsuri pentru accelerarea reformei economice, contractul de garanție reală era titlu executoriu. Prin urmare, contractul prin care se constituia garanția reală mobilă, antecesoare a ipotecii mobiliare reglementate prin noul din Codul civil, era calificat explicit de lege ca fiind titlu executoriu, fără nicio condiționare legată de natura de titlu executoriu a contractului din care se naștea creanța astfel garantată.

88. De asemenea, art. 120 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului prevedea, într-o formulare care exista și la data intrării în vigoare a noului din Codul civil, următoarele: „Contractele de credit, inclusiv contractele de garanție reală sau personală, încheiate de o instituție de credit constituie titluri executorii”.

89. Chiar dacă, în acest al doilea caz, textul face referire la natura de titlu executoriu, în primul rând, a contractului din care se naște obligația garantată, redactarea normei nu lasă niciun dubiu asupra evaluării distincte a executorialității instrumentelor de garantare.

90. Deși este adevărat că natura de titlu executoriu a contractului de credit ajunge să lipsească de eficiență recunoașterea prin lege a funcției executorii, în mod distinct, pentru contractele de garantare a creditului, textul art. 120 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 99/2006 este simptomatic pentru acceptarea de către legiuitor a ideii că un instrument de garantare, depășindu-și funcția specifică, poate deveni singur temei pentru declanșarea executării silite.

91. Astfel, ceea ce devine relevant pentru prezenta analiză este faptul că art. 2.431 din Codul civil nu ar constitui o „premieră” în dreptul nostru privat, Legea nr. 99/1999 și Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 99/2006, prin textele

relevante anterior evocate, devansând, sub acest aspect, actul normativ intrat în vigoare la data de 1 octombrie 2011.

92. În ceea ce privește independența și întinderea caracterului executoriu al contractului de ipotecă în noua reglementare, raportat la caracterul accesoriu al ipotecii, rezultă că, deși, în principiu, ipoteca este analizată ca un accesoriu al unui raport obligațional principal, caracterul accesoriu al ipotecii necesită anumite nuanțări.

93. Astfel, noua reglementare conferă principiului accesoriu sequitur principale un anumit caracter de relativitate, ce rezultă din faptul că ipoteca poate fi transferată independent de creanța principală, conform art. 2.358 din Codul civil, iar rangul acesteia poate fi cedat altei ipoteci, în sensul art. 2.427 din Codul civil. Prin urmare, legătura dintre ipotecă și creanță nu mai este una indestructibilă, ci, mai degrabă, una de circumstanță.

94. Sub un alt aspect, această autonomizare a ipotecii se justifică prin aceea că există elemente de determinare a creanței principale incluse în chiar contractul de ipotecă, conform art. 2.372 alin. (1) din Codul civil. Astfel, art. 2.372 din Codul civil, care reglementează conținutul contractului de ipotecă, stabilește în alin. (1) că „ipoteca convențională nu este valabilă decât dacă suma pentru care este constituită se poate determina în mod rezonabil în temeiul actului de ipotecă. Sub sancțiunea nulității, contractul de ipotecă trebuie să identifice constituitorul și creditorul ipotecar, să arate cauza obligației garantate și să facă o descriere suficient de precisă a bunului ipotecat” [(alin. 2)], impunându-se cerința ca bunul să fie determinat sau cel puțin determinabil. Aceste elemente care țin de descrierea creanței principale trebuie privite ca indicații de trimitere pentru verificarea condițiilor din art. 2.430 din Codul civil.

95. Din interpretarea art. 2.372 din Codul civil se degajă principiul specializării ipotecii, sub aspectul determinării sumei pentru care aceasta a fost constituită, a părților, a cauzei ce a determinat instituirea sa, în sensul de act sau fapt juridic, ca izvor al obligației garantate, precum și în ceea ce privește descrierea bunului sau a bunurilor ipotocate, necesitatea acestei specializări fiind determinată de asigurarea securității și stabilității circuitului civil în materia garanțiilor, printr-o informare corectă și completă a terților în ceea ce privește garanția ipotecară. Mai mult, descrierea bunurilor ipotocate servește și la proporționarea garanției cu creanța garantată, permițând creditorului să aleagă, în caz de neplată, ce bunuri vor putea fi executate ori debitorului să ridice anumite excepții, evitându-se astfel o urmărire inoportună a tuturor bunurilor ipotocate, în virtutea principiului indivizibilității ipotecii.

96. Apoi, în contextul interogativ fixat de încheierea de trimitere nu interesează ipoteca privită ca drept real de garanție și al cărui caracter accesoriu derivă în mod expres din textul de lege, conform art. 2.344 teza I din Codul civil. Prin urmare, trebuie discutat despre caracterul accesoriu al contractului de ipotecă, caracterul de

titlu executoriu fiind asociat cu contractul de ipotecă, în sensul art. 2.431 din Codul civil.

97. În același sens, noua reglementare aduce mutații considerabile în ceea ce privește accesorialitatea ipotecii. Astfel, la nivelul dreptului real, ipoteca poate fi cesionată independent de creanța principală, conform art. 2.358 din Codul civil, poate fi constituită (în mod valabil) pentru a garanta o creanță încă nenăscută (viitoare sau eventuală), conform art. 2.370 din Codul civil, sau de întindere variabilă, în sensul art. 2.371 alin. (1) din Codul civil, și poate supraviețui stingerii obligației principale, în sensul art. 2.428 alin. (3) din Codul civil. În plus, la nivelul contractului de ipotecă, acesta poate conține clauze care să aducă modificări creanței garantate, fie prin reducerea cuantumului acesteia (art. 2.375, art. 2.405 din Codul civil), fie prin accelerarea scadenței (art. 2.396 din Codul civil). Așadar, raportul dintre contractul de ipotecă și creanța garantată nu este un simplu raport de la accesoriu către principal, subordonarea nefiind netă, ci implicând o interdependență.

98. În consecință, caracterul accesoriu al ipotecii imobiliare nu poate anula sau limita substanțial caracterul executoriu al contractului de ipotecă, în măsura în care nu există nicio dispoziție legală sau justificare de ordin interpretativ. În acest sens se poate aprecia că legiuitorul însuși a considerat necesară extinderea „beneficiului de titlu executoriu pentru orice contract de ipotecă, luând în considerare modalitatea specifică de executare a acestei garanții reale”, pentru ca ipotecile să poată fi executate rapid, în mod direct.

99. În ceea ce privește încuviințarea executării silită există mai multe condiții care trebuie îndeplinite pentru a putea trece la executarea unui titlu executoriu, a cărui existență constituie întotdeauna premisa executării.

100. Potrivit art. 663 alin. (1) din Codul de procedură civilă, executarea silită nu se poate face decât dacă creanța este certă, lichidă și exigibilă.

101. În acest context se impune a se arăta cum sunt tratate aceste cerințe ale creanței în noua reglementare, punctându-se, în mod expres, inserțiile acestor cerințe în creanța ipotecară.

102. În conformitate cu art. 663 alin. (2) din Codul de procedură civilă, creanța este certă când existența ei neîndoielnică rezultă din însuși titlul executoriu.

103. Caracterul cert al creanței are, deci, în vedere modul de descriere a obligației garantate din contractul de ipotecă. Având în vedere dispozițiile speciale din această materie, art. 2.372 alin. (1) din Codul civil, este suficient ca prin contractul de ipotecă să se ofere elementele pe baza cărora se poate determina suma obligației garantate, nemaifiind necesară determinarea sa exactă (exclusiv) în textul contractului de ipotecă. De altfel, certitudinea creanței nu depinde de întinderea acesteia, care este o chestiune de lichiditate, ci doar de existența ei. În acest context, limitările aduse de noua reglementare definiției caracterului cert al creanței trebuie raportate la acest aspect. Altfel spus, dacă în contractul de ipotecă

- titlu executoriu este menționată o creanță actuală, chiar dacă nu este explicitat cuantumul acesteia, cerința certitudinii impusă de art. 2.430 din Codul civil, prin prisma art. 663 alin. (2) din Codul de procedură civilă, este îndeplinită. Doar o creanță condiționată, viitoare sau eventuală, potrivit art. 2.370 din Codul civil, poate „pica” testul certitudinii. În aceste cazuri, însă, de fapt, ipoteca însăși nu este eficientă, fiind o ipotecă imperfectă, în sensul art. 2.409 alin. (1) din Codul civil.

104. Potrivit art. 663 alin. (3) din Codul de procedură civilă, creanța este lichidă atunci când obiectul ei este determinat sau când titlul executoriu conține elemente care permit stabilirea lui, creanța fiind lichidă în toate cazurile când cuantumul sau obiectul ei este determinat sau determinabil.

105. În privința caracterului lichid al creanței ipotecare, discuția este mult simplificată de faptul că o ipotecă se constituie, prin ipoteză, pentru a garanta executarea unei obligații patrimoniale, astfel cum prevede art. 2.323 din Codul civil. (Acest titlu - titlul XI „Privilegiile și garanțiile reale” - reglementează privilegiile, precum și garanțiile reale destinate să asigure îndeplinirea unei obligații patrimoniale.) De vreme ce orice obligație patrimonială poate fi executată (silit) prin echivalentul său valoric, conform art. 1.530 din Codul civil, rezultă că obligația ipotecară va fi mereu lichidă.

106. În plus, determinarea cuantumului exact al creanței ipotecare se poate face utilizând elementele prevăzute în titlul executoriu (contractul de ipotecă), conform cerinței cuprinse în art. 2.372 alin. (1) din Codul civil. De remarcat că dispozițiile art. 663 alin. (3) din Codul de procedură civilă nu mai limitează utilizarea titlului executoriu. Teza finală a textului de lege permite ca titlul executoriu să ofere doar „elementele care permit stabilirea obiectului creanței”, ceea ce este în perfectă consonanță cu dispozițiile art. 2.372 alin. (1) din Codul civil. Prin urmare, dacă mecanismul de determinare a cuantumului creanței garantate se regăsește în contractul de ipotecă (titlu executoriu), alte elemente pot fi preluate din alte înscrisuri care nu trebuie să fie, în mod necesar, titluri executorii.

107. În conformitate cu art. 663 alin. (4) din Codul de procedură civilă, creanța este exigibilă dacă obligația debitorului este ajunsă la scadență sau acesta este decăzut din beneficiul termenului de plată.

108. În ceea ce privește caracterul exigibil, scadența creanței principale poate fi influențată în mod direct de respectarea obligațiilor derivând din contractul de ipotecă. Astfel, deși regula în materia scadenței obligațiilor este caracterul instantaneu al acestei scadențe, conform art. 1.495 alin. (1) din Codul civil, domeniul ipotecii este, de regulă, cel al creditului, adică al operațiunilor care presupun (cel puțin) „o obligație de plată, cu termen, a unei sume de bani ori a altor bunuri de gen”, în sensul art. 2.167 din Codul civil.

109. Analiza condițiilor substanțiale ale executării silită nu poate fi desprinsă de dreptul asupra creanței garantate. Evident, având în vedere caracterul accesoriu al dreptului de ipotecă, debitorul va putea invoca pe calea contestației la executare,

în condițiile art. 713 alin. (2) din Codul de procedură civilă, apărări care să vizeze valabilitatea actului din care izvorăște dreptul de creanță garantat, deoarece noțiunea de „drept cuprins în titlul executoriu” trebuie înțeleasă în logica internă a dispozițiilor privind executarea silită ca referindu-se și la dreptul de creanță garantat cu ipotecă. De asemenea, cel urmărit se poate apăra invocând stingerea obligației principale garantate, cu atât mai mult cu cât aceasta reprezintă și un caz de stingere a ipotecii, conform art. 2.428 alin. (2) lit. a) din Codul civil.

110. În ceea ce privește condițiile legale specifice pentru a putea trece la executarea silită a contractului de ipotecă, textul art. 2.431 din Codul civil indică două condiții formale: acesta să fi fost „valabil încheiat”, respectiv calificarea ca titlu executoriu să fie făcută „în condițiile legii”.

111. Cât privește prima condiție, un contract de ipotecă este valabil încheiat în măsura în care respectă atât condițiile de fond, cât și pe cele de formă stabilite pentru valabilitatea acestuia. Cerința este oarecum subînțeleasă pentru orice titlu executoriu de natură contractuală: doar un contract valabil încheiat produce efecte [art. 1.270 alin. (1) din Codul civil], iar posibilitatea punerii în executare ține de efectele contractului [art. 1.516 alin. (2) pct. 1 din Codul civil].

112. Condițiile de fond pentru valabilitatea contractului cuprind condițiile generale aplicabile oricărui contract [art. 1.179 alin. (1) din Codul civil], precum și condițiile specifice menționate de lege pentru acest contract special (art. 2.372 din Codul civil).

113. Condițiile de formă impuse de lege pentru valabilitatea contractului de ipotecă diferă în funcție de tipologia ipotecii: poate fi vorba despre forma autentică notarială sau forma scrisă ad validitatem. În legătură cu condițiile de formă trebuie precizat că orice titlu executoriu necesită existența unui înscris („titlu”). După cum se poate observa, toate ipostazele în care se poate prezenta un contract de ipotecă implică forma scrisă (ad validitatem).

114. A doua condiție formală impusă de art. 2.431 din Codul civil impune ca ipoteca să fie considerată titlu executoriu doar „în condițiile legii”. Față de generalitatea principiului legalității titlului executoriu, această precizare pare superfluă. În orice caz, ea nu implică mai mult decât ceea ce spune. Nu se poate considera din această formulare că s-ar face o trimitere la o altă normă de completare care să conțină precizări suplimentare. De exemplu, nu poate fi vorba despre o trimitere la noua formă a art. 641 din Codul de procedură civilă care ar lega caracterul executoriu de îndeplinirea formalităților de publicitate. Acestea din urmă au un alt rol: realizarea opozabilității față de terți. Or, forța executorie derivă din forța obligatorie a contractului, iar nu din opozabilitatea acestuia. În contextul acțiunii ipotecare, opozabilitatea ipotecii poate influența executorialitatea sa doar în ipotezele în care bunul ipotecat nu se (mai) află la constituitorul originar. În plus, o normă specială (art. 2.431 din Codul civil) nu poate să facă o referire expresă la o normă generală (art. 641 din Codul de procedură civilă), de vreme ce norma specială derogă de la cea generală, iar nu invers.

115. În schimb, referirea la condițiile legii rămâne valabilă în ceea ce privește procedura de urmat în cazul punerii în executare. Astfel, pentru începerea executării unui contract de ipotecă (prin intermediul procedurii de drept comun) va fi necesară încuviințarea de către instanța de executare (art. 666 din Codul de procedură civilă).

116. În consecință, cerințele formale din art. 2.431 din Codul civil nu adaugă veritabile limitări caracterului de titlu executoriu al contractului de ipotecă, ci doar asigură respectarea principiului legalității executării silite.

117. Astfel, acest articol are în vedere două tipuri de condiții: una formală – existența unui titlu executoriu, care se referă la chiar contractul de ipotecă și trei de fond, care se referă la calitățile creanței.

118. Or, existența creanței este mereu menționată în contractul de ipotecă și poate fi determinată în baza criteriilor din acest contract, conform art. 2.372 din Codul civil; ceea ce nu este mereu menționat este suma, dar acest aspect ține de lichiditate, conform art. 663 alin. (3) din Codul de procedură civilă, care poate fi completată și cu alte izvoare (teza a II-a).

119. Concluzionând, se apreciază că datele din contractul de ipotecă (titlu executoriu) sunt suficiente pentru a evalua (și) criteriile de fond din articolul 2.430 din Codul civil. În acest sens s-a considerat, în doctrina recentă, că articolul 2.431 din Codul civil preia și extinde dispozițiile art. 2.430 din Codul civil în ceea ce privește noțiunea de titlu executoriu aplicabilă și contractelor de ipotecă valabil încheiate.

120. Pentru a putea fi pus în executare, contractul de ipotecă necesită nu numai îndeplinirea unor condiții formale, ci și a unor condiții substanțiale. Aceste condiții substanțiale au în vedere natura creanței, prin prisma caracterului accesoriu al ipotecii.

121. Astfel, din punctul de vedere al naturii creanței ipotecare, aceasta trebuie să fie certă, lichidă și exigibilă (art. 2.430 din Codul civil). Verificarea îndeplinirii acestor cerințe trebuie raportată la specificul acțiunii ipotecare, care este o acțiune reală, în sensul că îndeplinirea acestor cerințe este legată de contractul de ipotecă, al cărui obiect este constituirea/transferul unui drept real. Prin urmare, caracterele creanței principale trebuie privite prin „lupa” contractului de ipotecă.

122. În concluzie, câtă vreme în conținutul contractului de ipotecă, valabil încheiat, se găsesc, în mod concret sau prin referire, toate elementele esențiale pentru a permite pornirea executării silite, acesta este apt de a fi pus în executare în toate cazurile, indiferent dacă obligația garantată derivă dintr-un titlu executoriu sau nu.

123. Analizând rațiunile pentru care ar fi necesară dublarea caracterului executoriu al contractului de ipotecă, din perspectiva proporționalității acestei măsuri, astfel cum rezultă aceasta din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materia garantării dreptului la un proces echitabil reglementat de art. 6

al Convenției Europene a Drepturilor Omului, instanța investită cu dezlegarea prezentei chestiuni prealabile reține următoarele:

124. Preluând jurisprudența Curții Europene, noul Cod de procedură civilă stabilește, în art. 6 alin. (2), că dispozițiile alin. (1) al aceluiași articol privitoare la dreptul la un proces echitabil, în termen optim și previzibil, se aplică în mod corespunzător și executării silite; în același sens, jurisprudența Curții în materia executării silite este constantă în a stabili că executarea unei hotărâri judecătorești trebuie privită ca parte integrantă a procesului echitabil, garantat de art. 6 al Convenției Europene a Drepturilor Omului. În acest context, obligația pozitivă a statului este de a asigura executarea în mod prompt și efectiv a hotărârilor judecătorești și a altor titluri executorii recunoscute de lege.

125. Curtea Europeană a Drepturilor Omului amintește că dreptul la executarea unei hotărâri judecătorești este unul dintre aspectele dreptului de acces la justiție (a se vedea Cauza Hornsby împotriva Greciei, Hotărârea din 19 martie 1997, paragraful 40). În același sens, Curtea consideră că dreptul de acces la justiție nu este absolut (cauzele Golder împotriva Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Hotărârea din 21 februarie 1975, paragraful 36; Waite și Kennedy împotriva Germaniei [MC]), acesta reclamând prin chiar natura sa o reglementare din partea statului. Statele contractante se bucură în această materie de o oarecare marjă de apreciere. Totuși, este de competența Curții să statueze în ultimă instanță asupra respectării cerințelor Convenției; astfel, va trebui să se convingă de faptul că limitele impuse nu restrâng accesul oferit individului într-o asemenea manieră încât să aducă atingere înseși substanței dreptului. O asemenea limitare nu este conformă cu art. 6 paragraful 1 din Convenție decât în măsura în care vizează un scop legitim și există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul urmărit. Dacă limitarea este compatibilă cu aceste principii, art. 6 paragraful 1 nu este încălcat (Cauza Prințul Hans Adam II al Liechtensteinului împotriva Germaniei [MC], hotărârea din 12 iulie 2001, paragraful 44; Cauza Sabin Popescu contra României, hotărârea din 2 martie 2004, paragraful 66).

126. Pe tărâmul proporționalității măsurii nu ar fi rezonabil să i se pretindă creditorului aflat în posesia unui titlu executoriu, în cauză un contract de ipotecă, să își constituie un alt titlu executoriu pentru realizarea unei creanțe certe, lichide și exigibile. În acest sens, regula este că dacă reclamantul (în prezentul litigiu, creditorul) dispune de mai multe căi de recurs potențial efective, în sensul autonom consacrat de Convenție pentru noțiunea de recurs efectiv, acesta are obligația de a o utiliza doar pe aceea considerată cea mai adecvată satisfacerii creanței sale.

127. Mai mult, pe terenul executării silite, chiar și între particulari, deci în raportul pe orizontală, se apreciază că subzistă regula impusă de instanța de contencios european a drepturilor omului ca statul să se doteze cu un arsenal suficient, inclusiv la nivel legislativ, pentru a face posibilă executarea într-un termen rezonabil a unei hotărâri judecătorești sau a altui înscris căruia legea îi

atribuie caracterul de titlu executoriu. În același sens, reglementarea în favoarea creditorului a unor garanții reale sau personale este asigurată pentru ca titularul creanței să aibă la dispoziție anumite facilități pentru satisfacerea dreptului său.

128. În consecință, nu s-ar putea explica altfel care ar putea fi rațiunile legiuitorului pentru adoptarea dispozițiilor art. 2.431 din Codul de procedură civilă, dacă, prin respingerea unei cereri de executare silită a unui contract de ipotecă valabil încheiat, în absența unui alt titlu executoriu care să constate o creanță certă, lichidă și exigibilă, această dispoziție, instituită în favoarea creditorului ar rămâne fără substanță. În acest context se apreciază că se aplică pe deplin principiul interpretării unui text legal în sensul în care acesta poate produce efecte juridice, nu în acela în care ar rămâne fără efect legal (*actus interpretandus est potius ut valeat quam ut pereat*).

129. Pentru argumentele expuse se opinează că art. 2.431 din Codul civil instituie în mod independent caracterul de titlu executoriu contractului de ipotecă, iar acest caracter nu este condiționat de faptul ca și creanța garantată prin contractul de ipotecă să rezulte dintr-un înscris care să constituie, potrivit dispozițiilor legale, titlu executoriu, ceea ce este necesar a fi verificat fiind caracterul cert, lichid și exigibil al acestei creanțe.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD/C) nr. 60/2017

Prin Decizia nr. 60/2017, ÎCCJ (Complet DCD/C) a admis sesizarea privind pronunțarea unei hotărâri prealabile, formulată de Tribunalul București – Secția a IV-a Civilă, în dosarul nr. 22006/303/2016 și, în consecință, a stabilit că:

În interpretarea dispozițiilor art. 2431 din Codul civil raportat la art. 632 din Codul de procedură civilă, este posibilă executarea silită a unei creanțe garantate printr-un contract de ipotecă valabil încheiat, ce constituie titlu executoriu, chiar dacă dreptul de creanță însuși nu este constatat printr-un înscris care să constituie, potrivit dispozițiilor legale, titlu executoriu.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD/C) NR. 70/2017
(M. OF. NR. 935/27.11.2017): RECALCULAREA PENSIEI
DE SERVICIU A MAGISTRAȚILOR CARE AU EXERCITAT
ȘI PROFESIA DE AVOCAT**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 70/2017	Complet DCD/C	Legea nr. 303/2004 (M. Of. nr. 826 din 13 septembrie 2005, cu modif. ult.)	Art. 82 alin. (1), (2) și (4)	În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 82 alin. (4) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare, care prevăd majorarea pensiei de serviciu cu 1% din baza de calcul prevăzută de alin. (1) pentru fiecare an care depășește vechimea în magistratură, aceste dispoziții nu se aplică și în considerarea perioadei în care titularul pensiei de serviciu a exercitat profesia de avocat după data eliberării din funcție și obținerea pensiei de serviciu și nu pot reprezenta temei al recalculării acestei pensii, potrivit art. 23 din Normele metodologice de aplicare a prevederilor Legii nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, și ale Legii nr.

				47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, referitoare la pensiile de serviciu și la acordarea indemnizațiilor pentru creșterea copilului în vârstă de până la 2 ani, aprobate prin H.G. nr. 1275/2005, raportat la art. 107 alin. (4) și (5) din Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, cu modificările și completările ulterioare.
--	--	--	--	---

În M. Of. nr. 935 din 27 noiembrie 2017, a fost publicată **Decizia ÎCCJ (Complet DCD/C) nr. 70/2017** din 16 octombrie 2017 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: *„dacă majorarea pensiei de serviciu, prevăzută de art. 82 alin. (4) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare, cu 1% din baza de calcul prevăzută la alin. (1), pentru fiecare an care depășește vechimea în magistratură [noțiune înțeleasă prin raportare la art. 82 alin. (2) din aceeași lege ca incluzând și perioada în care titularul pensiei a exercitat profesia de avocat], se aplică și în considerarea perioadei în care titularul pensiei de serviciu a exercitat profesia de avocat după data eliberării din funcția de procuror și obținerea pensiei de serviciu, cu ocazia recalculării acestei pensii, potrivit art. 23 din Normele metodologice de aplicare a prevederilor Legii nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, și ale Legii nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, referitoare la pensiile de serviciu și la acordarea indemnizațiilor pentru creșterea copilului în vârstă de până la 2 ani, aprobate prin H.G. nr. 1.275/2005, raportat la art. 107 alin. (4) și (5) din Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, cu modificările și completările ulterioare”.*

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Legea nr. 303/2004

„Art. 82

(1) Judecătorii, procurorii, magistrații-asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție și personalul de specialitate juridică asimilat judecătorilor și procurorilor, precum și foștii judecători și procurori financiari și consilierii de conturi de la secția jurisdicțională care au exercitat aceste funcții la Curtea de Conturi, cu o vechime de cel puțin 25 de ani în funcția de judecător ori procuror, magistrat-asistent sau personal de specialitate juridică asimilat judecătorilor și procurorilor, precum și în funcția de judecător ori procuror financiar sau consilier de conturi de la secția jurisdicțională a Curții de Conturi se pot pensiona la cerere și pot beneficia, la împlinirea vârstei de 60 de ani, de pensie de serviciu, în cuantum de 80%

din baza de calcul reprezentată de indemnizația de încadrare brută lunară sau de salariul de bază brut lunar, după caz, și sporurile avute în ultima lună de activitate înainte de data pensionării.

(2) Judecătorii, procurorii, magistrații-asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție, personalul de specialitate juridică asimilat judecătorilor și procurorilor, precum și foștii judecători și procurori financiari și consilierii de conturi de la secția jurisdicțională care au exercitat aceste funcții la Curtea de Conturi se pot pensiona la cerere înainte de împlinirea vârstei de 60 de ani și beneficiază de pensia prevăzută la alin. (1), dacă au o vechime de cel puțin 25 de ani numai în funcția de judecător, procuror, magistrat-asistent sau personal de specialitate juridică asimilat judecătorilor, precum și în funcția de judecător ori procuror financiar sau consilier de conturi de la secția jurisdicțională a Curții de Conturi. La calcularea acestei vechimi se iau în considerare și perioadele în care judecătorul, procurorul, magistratul-asistent sau personalul de specialitate juridică asimilat judecătorilor și procurorilor, precum și judecătorul, procurorul financiar și consilierul de conturi la secția jurisdicțională a Curții de Conturi a exercitat profesia de avocat, personal de specialitate juridică în fostele arbitraje de stat, consilier juridic sau jurisconsult.

(...)

(4) Pentru fiecare an care depășește vechimea în magistratură prevăzută la alin. (1) și (2) la cuantumul pensiei se adaugă câte 1% din baza de calcul prevăzută la alin. (1), fără a o putea depăși.

(...)"

Norma metodologică de aplicare a prevederilor Legii nr. 303/2004

„Art. 23

Recalcularea pensiilor de serviciu în condițiile art. 95 și 169 din Legea nr. 19/2000, cu modificările și completările ulterioare, se face la cererea persoanei îndreptățite”.

Legea nr. 19/2000

„Art. 95

(1) Beneficiarii pensiei pentru limită de vârstă pot solicita recalcularea pensiei după fiecare stagi de cotizare de minimum 12 luni, realizat în condițiile prezentei legi.

(2) Cererea de recalculare a pensiei urmează aceleași reguli procedurale privind soluționarea și contestarea, prevăzute pentru cererea de pensionare.

(3) Pensia recalculează se acordă începând cu luna următoare celei în care s-a depus cererea de recalculare”.

„Art. 169

(1) Pensia poate fi recalculeată prin adăugarea stagiilor de cotizare nevalorificate la stabilirea acesteia.

(2) Cererea de recalculare a pensiei urmează aceleași reguli procedurale privind soluționarea și contestarea, prevăzute pentru cererea de pensionare.

(3) Pensia recalculeată se acordă începând cu luna următoare celei în care s-a depus cererea de recalculare”.

Legea nr. 263/2010

„Art. 107

(...)

(4) Pensionarii pentru limită de vârstă care, după data înscrierii la pensie, realizează stagiul de cotizare, pot solicita recalcularea pensiei, în condițiile legii.

(5) Sumele rezultate în urma aplicării prevederilor alin. (3) și (4) se acordă începând cu luna următoare celei în care a fost înregistrată solicitarea”.

I. Titularul și obiectul sesizării

1. Curtea de Apel Constanța – Secția I civilă a dispus, prin încheierea din 20 aprilie 2017, pronunțată în Dosarul nr. 5.412/118/2016, sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, în baza art. 519 din Codul de procedură civilă, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile cu privire la următoarea chestiune de drept: „Dacă majorarea pensiei de serviciu, prevăzută de art. 82 alin. (4) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare, cu 1% din baza de calcul prevăzută la alin. (1), pentru fiecare an care depășește vechimea în magistratură [noțiune înțeleasă prin raportare la art. 82 alin. (2) din aceeași lege ca incluzând și perioada în care titularul pensiei a exercitat profesia de avocat], se aplică și în considerarea perioadei în care titularul pensiei de serviciu a exercitat profesia de avocat după data eliberării din funcția de procuror și obținerea pensiei de serviciu, cu ocazia recalculării acestei pensii, potrivit art. 23 din Normele metodologice de aplicare a prevederilor Legii nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, și ale Legii nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, referitoare la pensiile de serviciu și la acordarea indemnizațiilor pentru creșterea copilului în vârstă de până la 2 ani, aprobate prin H.G. nr. 1.275/2005, raportat la art. 107 alin. (4) și (5) din Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, cu modificările și completările ulterioare”.

X. Înalta Curte de Casație și Justiție

69. Examinând sesizarea în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, raportul întocmit de judecătorii-raportori, punctele de vedere ale părților, opiniile specialiștilor consultați și chestiunea de drept ce se solicită a fi dezlegată, constată următoarele:

70. Pentru a evalua dacă sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept este aptă să asigure îndeplinirea funcției pentru care a fost concepută, aceea de a pronunța o decizie interpretativă de principiu, în scopul de a preîntâmpina apariția unei practici neunitare la nivel național, se impune, în primul rând, evaluarea tuturor elementelor sesizării, adică verificarea atât a circumstanțelor care o generează, cât și a condițiilor care permit declanșarea mecanismului de interpretare.

71. Aceasta presupune verificarea îndeplinirii simultane a tuturor condițiilor prevăzute pentru declanșarea procedurii hotărârii prealabile, condiții extrase din dispozițiile legale redată în cele ce urmează.

72. Conform art. 519 din Codul de procedură civilă, „Dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, învestit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective, este nouă și

asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată”.

73. Conform art. 520 alin. (1) din Codul de procedură civilă, „Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție se face de către completul de judecată după dezbateri contradictorii, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 519, prin încheiere care nu este supusă niciunei căi de atac. Dacă prin încheiere se dispune sesizarea, aceasta va cuprinde motivele care susțin admisibilitatea sesizării potrivit dispozițiilor art. 519, punctul de vedere al completului de judecată și al părților”.

74. Textele citate conturează suma condițiilor care verifică admisibilitatea sesizării, care vor fi analizate după cum urmează:

75. Condiția privind existența unei cauze aflate în curs de judecată, în ultimă instanță, în competența unui complet legal învestit cu soluționarea sa este îndeplinită, întrucât titularul sesizării, Curtea de Apel Constanța – Secția I civilă soluționează litigiul în apel, în ultimă instanță, cauza având ca obiect anularea unei prime decizii de pensionare și obligarea casei județene de pensii la emiterea unei noi decizii, care să includă și majorarea de 5%, prin aplicarea dispozițiilor art. 82 alin. (4) din Legea nr. 303/2004, respectiv câte 1% pentru fiecare an care depășește vechimea în magistratură de 25 de ani.

76. Jurisdicția în materia asigurărilor sociale se realizează în condițiile Legii nr. 263/2010, prin intermediul tribunalelor și curților de apel, acestea din urmă soluționând apelurile declarate împotriva hotărârilor tribunalelor, în ultimă instanță, potrivit dispozițiilor art. 155 alin. (2) din lege.

77. Chestiunea de drept a cărei lămurire este solicitată Înaltei Curți de Casație și Justiție are înrâurire asupra modului de soluționare pe fond a cauzei, situația premisă permițând instanței sesizate concluzia că și această condiție de admisibilitate este îndeplinită.

78. Astfel, reclamanta este beneficiara unei pensii de serviciu, fiind eliberată din funcția de procuror în anul 2009, prin valorificarea unei vechimi de 28 de ani în această funcție.

Ulterior, aceasta a exercitat profesia de avocat încă 5 ani, astfel cum rezultă din adeverința eliberată de Baroul Constanța, iar, în anul 2016, a solicitat casei județene de pensii emiterea unei noi decizii de pensionare care să includă o majorare de 5% a pensiei de serviciu, în temeiul dispozițiilor art. 107 alin. (4) din Legea nr. 263/2010 și ale art. 82 alin. (4) din Legea nr. 303/2004, adresându-se, în cele din urmă, instanței competente, în temeiul art. 151 alin. (2) din Legea nr. 263/2010.

79. În aceste condiții, devin esențiale pentru soluționarea pe fond a pretenției atât compatibilitatea dintre aplicarea dispozițiilor art. 107 alin. (4) din Legea nr. 263/2010 și art. 23 din Normele metodologice de aplicare a prevederilor Legii nr. 303/2004 cu cele ale art. 82 alin. (4) din Legea nr. 303/2004, cât și lămurirea

chestiunii dacă perioada lucrată de reclamantă ca avocat după pensionarea din funcția de magistrat reprezintă, în sensul art. 82 alin. (2) din Legea nr. 303/2004, vechime în magistratură care să îl îndreptățească pe titularul cererii la ajustarea pensiei de serviciu cu procentul prevăzut de art. 82 alin. (4) din aceeași lege.

80. Dualitatea interpretării dispozițiilor art. 82 din Legea nr. 303/2004 este relevată de instanța de trimitere printr-o complexă expunere, aceasta conturând, deopotrivă, dificultatea problemei de drept cu care Înalta Curte de Casație și Justiție a fost sesizată, urmare directă a neclarității prevederilor legale incidente, la care se pot adăuga, la nivel argumentativ, anumite considerente ale Deciziei nr. 26/2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, prin care s-a decis că *„Majorarea prevăzută de dispozițiile art. 82 alin. (4) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare, de 1% pentru fiecare an care depășește vechimea minimă de 25 ani, se aplică în condițiile în care în calculul vechimii de 25 de ani, ca și pentru vechimea ce depășește această limită se au în vedere și perioadele desfășurate de către beneficiarii pensiei de serviciu în activitățile și funcțiile conexe celor de judecător și procuror, expres prevăzute de art. 82 alin. (1) și alin. (2) din lege, respectiv magistrat-asistent sau personal de specialitate juridică asimilat judecătorilor, judecător ori procuror financiar sau consilier de conturi, precum și în exercitarea profesiei de avocat, personal de specialitate juridică în fostele arbitraje de stat, consilier juridic sau jurisconsult”*.

81. De asemenea, chestiunea de drept identificată prezintă caracter de noutate și asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

82. În acest sens, se reține că instanța de apel subliniază prin sesizare că noutatea chestiunii de drept se caracterizează, ca condiție de admisibilitate, prin inexistența unei jurisprudențe consolidate în materie la nivelul instanțelor, indiferent de ierarhia lor, dar și prin echivocul formulărilor folosite de legiuitor și prin neclaritatea ipotezei normative la care dispozițiile legale sunt incidente.

83. Totodată, relația de cauzalitate normativă dintre dispozițiile alin. (4) al art. 82 și cele ale alin. (1) și (2) ale aceluiași articol din Legea nr. 303/2004, în ipoteza actualei sesizări, se impune a fi clarificată și în contextul Deciziei nr. 26/2015 pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție în dezlegarea unor chestiuni de drept care, la o primă vedere, ar permite interpretarea că titularii dreptului la pensie de serviciu pot beneficia de quantumul majorat al acesteia pentru fiecare an lucrat, peste cei 25 de ani, în profesiile menționate de lege ca relevante pentru calculul vechimii în magistratură, fără nicio distincție.

84. În fine, sesizarea îndeplinește și condițiile prefigurate în art. 520 din Codul de procedură civilă, fiind făcută după dezbateri contradictorii și conținând argumentele care susțin admisibilitatea sa, punctul de vedere al instanței și al părților asupra acesteia.

85. În aceste condiții, se constată că sesizarea îndeplinește toate cerințele de admisibilitate pentru activarea mecanismului de unificare a practicii judiciare.

86. Pentru a conduce spre dezlegarea chestiunii de drept cu care a fost sesizată Înalta Curte de Casație și Justiție se impune lămurirea conceptului de pensie de serviciu, astfel cum este reglementat de Legea nr. 303/2004, și relația acesteia cu pensia pentru limită de vârstă reglementată de Legea nr. 263/2010.

87. Pentru acest demers este util de precizat că Legea nr. 303/2004 a intrat în vigoare la 27 septembrie 2004, a fost republicată în anul 2005 și a fost ulterior amendată prin mai multe acte normative, între care sunt relevante Legea nr. 29/2006 pentru completarea Legii nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, O.U.G. nr. 100/2007 pentru modificarea și completarea unor acte normative în domeniul justiției, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 97/2008.

88. În contextul acestei evoluții legislative, văzând sfera de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 303/2004, subiectele reglementării, baza și formula de calcul, precum și mecanismele de ajustare, rezultă fără îndoială că pensia reglementată prin acest act normativ este o pensie de serviciu, specială, care întrunește elemente care o disting esențial de o pensie de tipul celor reglementate de Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, cu modificările și completările ulterioare.

89. Toate criteriile care conturează configurația pensiei de serviciu îi imprimă un regim special, derogatoriu de la cel care este specific unei pensii pentru limită de vârstă, astfel cum aceasta este reglementată de dispozițiile art. 51 și următoarele din Legea nr. 263/2010.

90. Ca atare, orice interpretare juridică a dispozițiilor Legii nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare, rămâne tutelată de sorgintea statutară a acestora, inclusiv în ceea ce privește dreptul la pensie și va avea ca punct de plecare ideea că regimul juridic al acesteia este unul special, derogatoriu de la dreptul comun. În acest sens, reglementarea juridică a pensiei de serviciu este, în principiu, distinctă de normele comune care reglementează sistemul pensiilor publice.

91. Numai în sensul acestor argumente poate fi interpretat alin. (8) al art. 82 din Legea nr. 303/2004, prin care se stabilește că pensia prevăzută de art. 82 alin. (1)–(7) are regimul juridic al unei pensii pentru limită de vârstă. Cu alte cuvinte, pensia de serviciu este calificată de lege ca pensie pentru limită de vârstă, de care se distinge însă în conținut, și nu este reglementată după dispozițiile aplicabile acesteia.

92. Dispozițiile de drept comun în materie de pensii nu pot fi văzute decât ca fiind complementare celor ale legii speciale, Legea nr. 303/2004, și numai dacă nu sunt incompatibile cu natura și specificul pensiei de serviciu.

93. Această abordare corespunde fără doar și poate unor rațiuni juridice și politici sociale care dau expresie concretă tezei potrivit căreia anumite categorii

profesionale, prin serviciul public pe care îl exercită, garantează independența justiției și rolul acesteia în funcționarea statului, iar acestea se susțin și printr-o recunoaștere materială concretizată în drepturi bănești adecvate, inclusiv în forma pensiei de serviciu, ca o stimulare necesară și o întărire implicită a unei justiții independente.

94. Sub aceste auspicii necesar a fi relevate, se desprinde concluzia că, în relația sa cu Legea nr. 263/2010, în materia reglementării pensiilor, Legea nr. 303/2004 este lege specială, a cărei aplicare primează necondiționat și în toate cazurile asupra legii generale. De aceea, apelul la legea generală este posibil, în aceste condiții, numai dacă legea specială nu acoperă anumite domenii ale dreptului la pensia de serviciu pe care legea generală le reglementează sau dacă legea specială conține trimiteri exprese la dispozițiile celei generale.

95. De aceea, devine firească chestiunea de a lămuri dacă împrumutul de norme, conform celor ce precedă, este valorificabil în cazul analizat, altfel spus, dacă este posibilă o lămurire a modului de aplicare a dispozițiilor art. 82 alin. (4) din Legea nr. 303/2004 prin prisma incidenței dispozițiilor art. 107 alin. (4) din Legea nr. 263/2010.

96. Se impune a cerceta dacă mecanismul de recalculare a pensiilor pentru limită de vârstă este aplicabil și titularilor unei pensii de serviciu, în condițiile în care, cum este ipoteza care generează întrebarea, ulterior pensionării din funcția de judecător sau procuror, persoana în cauză, care exercită profesia de avocat, poate solicita, prin recalculare, aplicarea procentului de 1% prevăzut de art. 82 alin. (4) din Legea nr. 303/2004.

97. Astfel, se observă că, prin instituția recalculării pensiei pentru limită de vârstă, a cărei reglementare o regăsim în dispozițiile art. 107 alin. (4) și (5) din Legea nr. 263/2010, i se permite pensionarului care își reia activitatea și cumulează calitatea de pensionar cu cea de asigurat în sistemul public de pensii să solicite adăugarea stagiilor de cotizare realizate ulterior emiterii deciziei de pensionare, adăugare care, de regulă, are ca efect mărirea pensiei inițial calculate.

98. Specific recalculării, în sistemul de pensii publice, este identificarea unui stagiu de cotizare, indiferent de durată. Astfel, pensionarul reîncadrat poate cere adăugarea stagiului de cotizare, ceea ce presupune reîntoarcerea în patrimoniul său a beneficiului cotizării sub forma unei pensii recalculate într-un quantum mai mare.

99. În acest context, recalcularea pensiei este operația tehnico-juridică de stabilire a unui nou quantum al pensiei ca urmare a apariției unei situații juridice neavute în vedere de organul competent la stabilirea inițială a pensiei și emiteria unei prime decizii de pensionare.

100. Prin prisma acestui aspect definitoriu al noțiunii de recalculare a pensiei pentru limită de vârstă sub auspiciile dreptului comun în materie, se poate observa că dispozițiile art. 82 alin. (4) din Legea nr. 303/2004 au în vedere nu o recalculare de tipul celei stabilite potrivit art. 107 alin. (4) din Legea nr. 263/2010, ci un

mecanism de majorare cu 1% a cuantumului pensiei pentru fiecare an lucrat peste cei 25 de ani stabiliți în condițiile art. 82 alin. (2) din Legea nr. 303/2004.

101. Acest mecanism este deopotrivă aplicabil în cazul stabilirii pensiei de serviciu a magistraților, la data emiterii deciziei, dar și în cazul în care, ulterior emiterii deciziei inițiale de pensionare, titularii pensiei de serviciu solicită adăugarea procentului de 1% pentru fiecare an efectuat în plus până la data eliberării din funcție.

102. Aceasta, întrucât, încă la prima vedere, transpare că una dintre condițiile acestei majorări o reprezintă adăugarea unei perioade de 1 an de exercitare a funcției peste cei 25 de ani deja efectuați. Apoi, formula de calcul a pensiei de serviciu se face prin raportare la dispozițiile art. 82 alin. (1) din Legea nr. 303/2004, având ca reper indemnizația de încadrare brută lunară sau salariul de bază brut lunar și sporurile avute în vedere în ultima lună de activitate înainte de data pensionării, fiind deosebită de formula de recalculare prevăzută în sistemul de pensii publice. Un alt aspect de diferență al majorării pensiei în condițiile Legii nr. 303/2004, în comparație cu recalcularea pensiei, este acela că majorarea nu poate depăși, prin ajustarea cu 1% corespunzătoare fiecărui an lucrat în plus, procentul de 100%.

103. Așadar, chiar dacă s-ar putea susține, că, pe fond, atât recalcularea pensiei pentru limită de vârstă, cât și majorarea pensiei instituită pentru pensiile de serviciu prin legea specială au ca efect ajustarea pensiei, diferențele specifice justifică deplin concluzia că, pentru pensia de serviciu a magistraților, există un unicitate, cuprins în Legea nr. 303/2004, suficient în sine pentru stabilirea dreptului la pensia de serviciu, dacă vechimea în activitatea stabilită potrivit legii depășește 25 de ani.

104. Că mecanismul legislativ de majorare a pensiei de serviciu nu îndeplinește și funcția de recalculare a acesteia în condițiile dreptului comun se susține, în plus, și prin modul în care este enunțat art. 23 din Normele metodologice de aplicare a prevederilor Legii nr. 303/2004, care prevede că „*Recalcularea pensiilor de serviciu în condițiile art. 95 și 169 din Legea nr. 19/2000, cu modificările și completările ulterioare, se face la cererea persoanei îndreptățite*”. Aceste dispoziții susțin faptul că procedura recalculării pensiei magistraților, atunci când aceasta este incidentă sub toate particularitățile sale, este supusă, prin trimitere, dispozițiilor Legii nr. 263/2010 care reiau într-o formă ușor modificată dispozițiile Legii nr. 19/2000, aceasta neavând un domeniu suprapus cu cel al art. 82 alin. (4), care, cum s-a arătat deja, se aplică precum o reglementare independentă și suficientă per se.

105. Suma argumentelor prezentate mai sus permite o primă concluzie utilă pentru soluționarea chestiunii de drept cu care Înalta Curte de Casație și Justiție a fost sesizată, aceea că majorarea pensiei de serviciu, prevăzută de art. 82 alin. (4) din Legea nr. 303/2004, cu 1% din baza de calcul pentru fiecare an care depășește vechimea în magistratură nu poate fi obținută prin recalcularea acestei pensii,

potrivit art. 23 din Normele metodologice de aplicare a prevederilor Legii nr. 303/2004, raportat la art. 107 alin. (4) și (5) din Legea nr. 263/2010, ci prin raportare la prevederea specială cuprinsă în Legea nr. 303/2004.

106. A doua chestiune care trebuie verificată este aceea dacă majorarea pensiei de serviciu cu 1% din baza de calcul pentru fiecare an care depășește vechimea în magistratură se poate aplica în considerarea perioadei în care titularul pensiei de serviciu a exercitat profesia de avocat după eliberarea din funcția de procuror sau judecător prin pensionare și obținerea unei pensii de serviciu.

107. În acest demers trebuie subliniat, în primul rând, scopul esențial al legii speciale, care a fost concepută ca un beneficiu al desfășurării activității de magistrat, astfel cum se degajă și din jurisprudența Curții Constituționale, în care se afirmă constant că pensia de serviciu a magistraților a fost instituită în vederea stimulării stabilității, fidelității și formării unei cariere în magistratură. Scopul legii este, așadar, acela de a delimita statutul magistratului, creând un set de instituții juridice configurate în obligații și drepturi care îi au ca subiect al reglementării pe judecători și procurori și cariera acestora.

108. În acest context, este util de menționat că această calitate se obține și încetează în condiții specific reglementate și este dincolo de orice neclaritate că iese de sub spectrul reglementării, încetându-i această calitate, judecătorul sau procurorul eliberat din funcție prin pensionare.

109. Prin urmare, dacă, prin efectul dispozițiilor art. 82 alin. (2) din Legea nr. 303/2004 și în considerarea calității de magistrat a celui care invocă acest drept în calculul perioadei de 25 de ani de vechime în magistratură se vor avea în vedere perioadele în care acesta a desfășurat activități juridice conexe de tipul celor prevăzute de lege, la încetarea acestei calități, ieșind de sub incidența legii, această asimilare nu mai este posibilă.

110. În acest sens, vechimea în magistratură, a cărei reglementare o regăsim definită în dispozițiile art. 86 din Legea nr. 303/2004, se recunoaște celui care, având funcția de judecător sau procuror, a îndeplinit una dintre funcțiile enumerate de lege sau perioada în care a fost avocat notar etc., asimilarea făcându-se înainte, iar nu după încetarea acestei calități.

111. Chiar așa fiind, conceptul de vechime în magistratură cu care operează art. 82 alin. (4) din Legea nr. 303/2004 nu este cel definit de art. 86 din lege, ci cel delimitat prin alin. (1) și (2) din același art. 82.

112. Tot în același sens sunt interpretate dispozițiile art. 82 alin. (4) din Legea nr. 303/2004 prin Decizia nr. 26/2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, prin care s-a statuat, în esență, că vechimea în activitățile juridice conexe este considerată vechime utilă pentru dobândirea și calculul pensiei de serviciu, putând fi valorificată ca atare la data formulării cererii de pensionare.

113. Pe de altă parte, din perspectiva interpretării literale a dispozițiilor art. 82 din Legea nr. 303/2004, se poate observa că atât alin. (1), cât și alin. (4) fac explicită

referire, când fixează cuantumul și modul de calcul al pensiei de serviciu, la venitul avut la data pensionării magistratului din această funcție.

114. Din formularea legii, dând curs unei interpretări de acuratețe, fie și doar gramaticale, rezultă că luarea în calcul a vechimii legale care justifică acordarea pensiei speciale privește exclusiv perioada care precede recunoașterea, stabilirea și plata pensiei, iar asimilarea se poate face doar pentru deschiderea dosarului de pensie.

115. Natura de excepție a reglementării și stricta sa interpretare nu permit aplicarea ei extensivă într-o situație cu alți parametri, cum este cea care a generat formularea sesizării.

116. Similar, criteriile de majorare a pensiei de serviciu privesc cuantumul pensiei la momentul stabilirii, în considerarea activităților generatoare de vechime valorificabilă pentru pensia de serviciu, precum și un mod de calcul specific, atât în raport cu valoarea majorării cuantumul pensiei – de 1% pentru fiecare an care depășește vechimea de 25 de ani – cât și prin circumstanțierea activităților care pot fi luate în calcul pentru asemenea operațiuni. Acest mecanism intră în funcțiune doar când are loc pensionarea titularului unei pensii de serviciu.

117. Rezumând toate argumentele precedente, se pot desprinde drept concluzii utile pentru soluționarea chestiunii de drept cu care Înalta Curte de Casație și Justiție a fost sesizată, următoarele:

118. Mecanismul de majorare a pensiilor de serviciu ale magistraților, reglementat de art. 82 alin. (4) din Legea nr. 303/2004, este distinct de cel al recalculării pensiei, conform art. 23 din Normele metodologice de aplicare a prevederilor Legii nr. 303/2004, raportat la art. 107 alin. (4) și (5) din Legea nr. 263/2010.

119. Mecanismul de recalculare a pensiilor, reglementat de legea privind sistemul unitar de pensii publice, dă expresie regulii contributivității ridicate la rang de principiu, care nu este aplicabilă majorării pensiilor de serviciu, stabilite și reglementate prin legea specială. Plata contribuțiilor pensionarului reîncadrat, care achită contribuții de asigurări sociale, nu activează mecanismul de majorare a pensiilor, care va fi operant efectiv la data pensionării celui care are calitatea profesională cerută de lege, fără a fi posibilă aplicarea sa, prin analogie, altor situații.

120. Și, întrucât pensia de serviciu are la bază un concept diferit ca funcțiune, este justificată intenția legiuitorului de a delimita normativ modul de stabilire a acesteia atât din perspectiva calculului, cât și din cea a momentului la care poate fi stabilită.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD/C) nr. 70/2017

Prin Decizia nr. 70/2017, ÎCCJ (Complet DCD/C) a admis sesizarea privind pronunțarea unei hotărâri prealabile, formulată de Curtea de Apel Constanța – Secția I civilă în dosarul nr. 5412/118/2016 și, în consecință, a stabilit că: **în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 82 alin. (4) din Legea nr. 303/2004**

privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare, care prevăd majorarea pensiei de serviciu cu 1% din baza de calcul prevăzută de alin. (1) pentru fiecare an care depășește vechimea în magistratură, aceste dispoziții nu se aplică și în considerarea perioadei în care titularul pensiei de serviciu a exercitat profesia de avocat după data eliberării din funcție și obținerea pensiei de serviciu și nu pot reprezenta temei al recalculării acestei pensii, potrivit art. 23 din Normele metodologice de aplicare a prevederilor Legii nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, și ale Legii nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, referitoare la pensiile de serviciu și la acordarea indemnizațiilor pentru creșterea copilului în vârstă de până la 2 ani, aprobate prin H.G. nr. 1275/2005, raportat la art. 107 alin. (4) și (5) din Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, cu modificările și completările ulterioare.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD/P) NR. 25/2017
(M. OF. NR. 936/28.11.2017): ART. 9 ALIN. (1) LIT. B) ȘI C)
DIN LEGEA NR. 241/2005 PENTRU PREVENIREA
ȘI COMBATerea EVAZIUNII FISCALE -
INFRAȚIUNE UNICĂ**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 25/2017	Completul DCD/P	Legea nr. 241/2005 (M. Of. nr. 672 din 27 iulie 2005) cu modif. ult.	Art. 9 lit. b) și c)	Acțiunile și inacțiunile enunțate în art. 9 alin. (1) lit. b) și c) din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, care se referă la aceeași societate comercială, reprezintă variante alternative de săvârșire a faptei, constituind o infracțiune unică de evaziune fiscală prevăzută de art. 9 alin. (1) lit. b) și c) din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale.

În M. Of. nr. 936 din 28 noiembrie 2017, a fost publicată **Decizia ÎCCJ (Complet RIL) nr. 25/2017** din 3 octombrie 2017 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „dacă acțiunile enumerate în art. 9 lit. b) și c) din Legea nr. 241/2005 reprezintă modalități normative distincte de săvârșire a infracțiunii de evaziune fiscală sau variante alternative ale elementului material al infracțiunii unice de evaziune fiscală”.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept**Legea nr. 241/2005**

„Art. 9

(...)

b) omisiunea, în tot sau în parte, a evidențierii, în actele contabile ori în alte documente legale, a operațiunilor comerciale efectuate sau a veniturilor realizate;

c) evidențierea, în actele contabile sau în alte documente legale, a cheltuielilor care nu au la bază operațiuni reale ori evidențierea altor operațiuni fictive;

(...)”.

I. Titularul și obiectul sesizării

Prin Încheierea din 25 mai 2017, pronunțată de Curtea de Apel București – Secția I penală în Dosarul nr. 27.155/3/2013* (3.289/2014), în baza art. 475 din Codul de procedură penală, a fost sesizată Înalta Curte de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea de principiu a problemei de drept: „dacă acțiunile enumerate în art. 9 lit. b și c din Legea nr. 241/2005 reprezintă modalități normative distincte de săvârșire a infracțiunii de evaziune fiscală sau variante alternative ale elementului material al infracțiunii unice de evaziune fiscală”.

XIII. Înalta Curte de Casație și Justiție

Examinând sesizarea formulată în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, raportul întocmit de judecătorul-raportor și chestiunea de drept ce se solicită a fi dezlegată, reține următoarele:

A. Cu privire la condițiile de admisibilitate a sesizării

Potrivit dispozițiilor art. 475 din Codul de procedură penală, dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că există o chestiune de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective și asupra căreia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea o rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată.

Din examinarea normei de procedură rezultă că, în prealabil, în cadrul analizării admisibilității sesizării, se impune verificarea a patru condiții, și anume:

1) să existe o cauză în curs de judecată;

2) cauza să se afle pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului;

3) de chestiunea de drept invocată să depindă soluționarea pe fond a cauzei respective;

4) asupra chestiunii de drept Înalta Curte de Casație și Justiție să nu fi statuat printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și aceasta să nu facă obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

Din această perspectivă se constată ca fiind îndeplinite cumulativ condițiile impuse de dispozițiile art. 475 din Codul de procedură penală. În mod special, cu privire la ultima condiție, se impune a se reține că, prin Decizia nr. 4 din 21 ianuarie 2008, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Secțiile Unite - în recurs în interesul legii, publicată în M. Of. nr. 868 din 22 decembrie 2008, s-a examinat, prioritar, raportul dintre infracțiunea de evaziune fiscală prevăzută de art. 9 alin. (1) lit. b) și c) din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu modificările ulterioare, și infracțiunea de fals intelectual prevăzută de art. 43 din Legea contabilității nr. 82/1991, republicată, cu modificările și completările ulterioare, cu referire la art. 289 din Codul penal, stabilindu-se, așa cum s-a arătat anterior, că activitățile de fals sunt incluse în conținutul constitutiv al laturii obiective a infracțiunii de evaziune fiscală.

B. Cu privire la chestiunea de drept a cărei dezlegare se solicită

Problema de drept ce face obiectul analizei constă în aceea dacă acțiunile enumerate în art. 9 alin. (1) lit. b) și c) din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu modificările ulterioare, reprezintă modalități normative distincte de săvârșire a infracțiunii de evaziune fiscală sau variante alternative ale elementului material al infracțiunii unice de evaziune fiscală.

Dezlegarea problemei de drept enunțate trebuie abordată din cel puțin două perspective:

- prima are în vedere evoluția legislativă în materia infracțiunii de evaziune fiscală;

- a doua are în vedere distincția ce se impune a fi făcută între noțiunile de „acțiune” și „inacțiune” care reprezintă modalități alternative sub care se prezintă fapta în sensul legii penale, respectiv variantele tip de infracțiune (când se reține concursul de infracțiuni) și variantele de incriminare (când nu se poate reține un concurs de infracțiuni).

În fine, prezintă relevanță distincția dintre infracțiunile de comisiune și infracțiunile de omisiune.

Sub primul aspect se reține că infracțiunea de evaziune fiscală a fost reglementată inițial prin art. 13 din Legea nr. 87/1994 pentru combaterea evaziunii fiscale, republicată, cu modificările ulterioare, potrivit căruia: *„Fapta de a nu evidenția prin acte contabile sau alte documente legale, în întregime sau în parte, veniturile realizate ori de a înregistra cheltuieli care nu au la bază înregistrări reale, dacă au avut ca urmare neplata ori diminuarea impozitului, taxei și a contribuției, se pedepsește cu închisoarea de la 6 luni la 5 ani și interzicerea unor drepturi sau cu amenda de la 1.000.000 la 10.000.000 lei”.*

Prin Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției, cu modificările și completările ulterioare, au fost abrogate dispozițiile art. 13-16 din Legea nr. 87/1994 pentru combaterea

evaziunii fiscale, iar prin art. 11 lit. c) din noua lege se prevedea că „omisiunea în tot sau în parte a evidențierii în acte contabile sau în alte documente legale a operațiunilor comerciale efectuate sau a veniturilor realizate ori înregistrarea de operațiuni sau cheltuieli nereale, în scopul de a nu plăti ori diminua impozitul, taxa sau contribuția”, se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 8 ani și interzicerea unor drepturi.

Ulterior, prin Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu modificările ulterioare, potrivit art. 9 alin. (1) „Constituie infracțiuni de evaziune fiscală și se pedepsesc cu închisoare de la 2 ani la 8 ani și interzicerea unor drepturi următoarele fapte săvârșite în scopul sustragerii de la îndeplinirea obligațiilor fiscale:

- a) ascunderea bunului ori a sursei impozabile sau taxabile;
- b) omisiunea, în tot sau în parte, a evidențierii, în actele contabile ori în alte documente legale, a operațiunilor comerciale efectuate sau a veniturilor realizate;
- c) evidențierea, în actele contabile sau în alte documente legale, a cheltuielilor care nu au la bază operațiuni reale ori evidențierea altor operațiuni fictive;
- d) alterarea, distrugerea sau ascunderea de acte contabile, memorii ale aparatelor de taxat ori de marcat electronice fiscale sau de alte mijloace de stocare a datelor;
- e) executarea de evidențe contabile duble, folosindu-se înscrisuri sau alte mijloace de stocare a datelor;
- f) sustragerea de la efectuarea verificărilor financiare, fiscale sau vamale, prin nedeclararea, declararea fictivă ori declararea inexactă cu privire la sediile principale sau secundare ale persoanelor verificate;
- g) substituirea, degradarea sau înstrăinarea de către debitor ori de către terțe persoane a bunurilor sechestrate în conformitate cu prevederile Codului de procedură fiscală și ale Codului de procedură penală”.

Omisiunea, în tot sau în parte, a evidențierii, în actele contabile ori în alte documente legale, a operațiunilor comerciale efectuate sau a veniturilor realizate – art. 9 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu modificările ulterioare –, constă în neînregistrarea în aceste documente a unor surse impozabile ori taxabile realizate de către contribuabil.

Conținutul infracțiunii este realizat indiferent de împrejurarea că există sau nu o evidență contabilă. Ceea ce interesează la această modalitate de săvârșire a infracțiunii nu sunt atât operațiunile comerciale, ci veniturile, întrucât ceea ce determină realizarea obligației fiscale este obținerea unui venit.

Și în cazul evidențierii, în actele contabile sau în alte documente legale, a cheltuielilor care nu au la bază operațiuni reale ori evidențierea altor operațiuni fictive – art. 9 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu modificările ulterioare –, ceea ce interesează nu este, în mod obligatoriu, doar operațiunea neevidențiată, ci venitul realizat care nu este înregistrat, în tot sau în parte, disimulându-se realitatea, cu consecința eludării obligațiilor fiscale.

În ambele variante, modalitățile faptice de săvârșire a infracțiunii de evaziune fiscală au același scop, respectiv sustragerea de la îndeplinirea obligațiilor fiscale.

În fine, potrivit art. 43 din Legea contabilității nr. 82/1991, republicată, cu modificările și completările ulterioare, *„Efectuarea cu știință de înregistrări inexacte, precum și omisiunea cu știință a înregistrărilor în contabilitate, având drept consecință denaturarea veniturilor, cheltuielilor, rezultatelor financiare, precum și a elementelor de activ și de pasiv ce se reflectă în bilanț, constituie infracțiunea de fals intelectual și se pedepsește conform legii”*.

Din analiza textelor de lege evocate rezultă că atât fapta de a omite evidențierea corectă în documentele legale, cât și fapta de a nu evidenția corect veniturile și cheltuielile au fost incriminate prin aceeași normă, scopul fiind unul comun, respectiv asigurarea stabilirii de situații fiscale reale, care să asigure o corectă colectare a impozitelor, taxelor, contribuțiilor și a celorlalte obligații fiscale ce revin contribuabililor.

Sub cel de-al doilea aspect este necesar a se realiza distincția între noțiunile de „acțiune” și „inacțiune”, care reprezintă modalități sub care se prezintă fapta în sensul legii penale și infracțiunile comisive (de acțiune), respectiv infracțiunile omisive (de inacțiune).

Doctrina a statuat că, prin acțiune, se înțelege o manifestare de voință prin care subiectul urmărește să producă o schimbare, aceasta din urmă lezând interesul protejat de norma penală.

Spre deosebire de acțiune – ca modalitate de săvârșire a unei fapte penale – inacțiunea se circumscrie unui comportament pasiv, o manifestare de voință realizată prin abținerea subiectului de la îndeplinirea unei obligații legale. Omisiunea nu se va analiza niciodată în abstracto, ca o simplă pasivitate, ci va fi evidențiată, întotdeauna, prin raportare la o anumită acțiune determinată, care îi este cerută subiectului.

Inacțiunea a fost definită în doctrină ca nerealizarea unei acțiuni posibile pe care subiectul avea obligația juridică de a o realiza sau ca neefectuarea unei acțiuni așteptate din partea unei persoane. Inacțiunea are un conținut normativ, determinat de procedura legală, care impune o anumită obligație.

Acțiunea și inacțiunea – ca modalități de săvârșire a unei fapte penale – nu se exclud și nu trebuie, așadar, confundate cu infracțiunile comisive, respectiv cu infracțiunile omisive.

Infracțiunea comisivă constă în săvârșirea unui act pe care legea îl interzice (a distruge, a sustrage), iar infracțiunea omisivă constă în nesăvârșirea unui act pe care legea îl ordonă (nedenunțarea unor infracțiuni contra securității naționale, prevăzute de art. 410 din Codul penal).

În fine, relevantă pentru problema de drept analizată este și distincția ce se impune între infracțiunile cu conținut unic, cele cu conținut alternativ și cele cu conținuturi alternative.

Infracțiunile cu conținut unic sunt acele infracțiuni ale căror elemente constitutive se înfățișează sub o formă unică, exclusivă, nesusceptibilă de mai multe modalități (bigamia, omorul).

Infracțiunile cu conținut alternativ sunt acele infracțiuni pentru care legea prevede variante alternative ale elementului material al laturii obiective, variante echivalente sub aspectul semnificației lor penale.

Spre deosebire de infracțiunile cu conținut alternativ care, în esență, presupun existența mai multor modalități de săvârșire a faptei, infracțiunile cu conținuturi alternative sunt acele infracțiuni în cazul cărora legiuitorul regrupează, sub aceeași denumire, două sau mai multe infracțiuni de sine stătătoare.

Delimitarea dintre infracțiunile cu conținut unic, infracțiunile cu conținut alternativ și infracțiunile cu conținuturi alternative prezintă importanță sub aspectul efectelor diferite care apar în cazul realizării mai multor variante alternative de comitere.

Astfel, în cazul infracțiunilor cu conținut alternativ, modalitățile diferite, prevăzute în norma de incriminare, nu generează un concurs de infracțiuni, nu afectează unitatea infracțiunii.

Dimpotrivă, în cazul infracțiunilor cu conținuturi alternative, dacă se realizează mai multe dintre aceste conținuturi, ne vom afla în prezența unui concurs de infracțiuni.

Raportând distincțiile teoretice, expuse anterior, la problema de drept supusă dezlegării, rezultă că ne aflăm în prezența unei infracțiuni unice de evaziune fiscală, și nu în prezența unui concurs de infracțiuni, neputându-se reține o infracțiune cu conținuturi alternative, ci o infracțiune cu conținut alternativ, variantele alternative de săvârșire a faptei fiind echivalente sub aspectul semnificației lor penale.

La aceeași concluzie se ajunge și prin interpretarea literală a textului, care reflectă, în mod neechivoc, intenția legiuitorului de a stabili mai multe modalități alternative ale elementului material al infracțiunii unice de evaziune fiscală, și nu infracțiuni distincte de evaziune fiscală.

Omissionea, respectiv evidențierea în actele contabile sau în alte documente legale a unor operațiuni nereale, fictive, în aceleași împrejurări, cu privire la una sau mai multe societăți comerciale, existența unor intervale scurte de timp și o rezoluție infracțională unică ori săvârșirea faptelor la intervale mari de timp și în baza unor rezoluții infracționale distincte fie conferă faptelor caracter continuat, fie determină existența unui concurs real de infracțiuni, acest atribut revenind exclusiv autorității judiciare chemate să aplice legea.

Concluzionând, se reține că acțiunile și inacțiunile enunțate în art. 9 alin. (1) lit. b) și c) din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu modificările ulterioare, care se referă la aceeași societate comercială, reprezintă variante alternative de săvârșire a faptei, constituind o infracțiune unică de evaziune fiscală prevăzută de art. 9 alin. (1) lit. b) și c) din legea anterior menționată.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD/P) nr. 25/2017

Prin Decizia nr. 25/2017, ÎCCJ (Complet DCD/P) a *admis* sesizarea formulată de Curtea de Apel București - Secția I penală în Dosarul nr. 27.155/3/2013* (3.289/2014) și în consecință, a stabilit că: **acțiunile și inacțiunile enunțate în art. 9 alin. (1) lit. b) și c) din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, care se referă la aceeași societate comercială, reprezintă variante alternative de săvârșire a faptei, constituind o infracțiune unică de evaziune fiscală prevăzută de art. 9 alin. (1) lit. b) și c) din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale.**

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD/C) NR. 74/2017
(M. OF. NR. 939/28.11.2017): PERIOADA ÎN CARE MILITARUL
A FOST ELEV AL UNUI CICLU PROFESIONAL ABSOLVIT
DUPĂ GIMNAZIU, ÎN CADRUL ȘCOLII MILITARE
DE MUZICĂ NU SE ASIMILEAZĂ STAGIULUI DE COTIZARE
ÎN SISTEMUL PUBLIC DE PENSII ȘI NU CONSTITUIE
VECHIME ÎN SERVICIU**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 74/2017	Complet DCD/C	Legea nr. 263/2010 (M. Of. nr. 852 din 20 decembrie 2010) cu modif. ult.	Art. 49 alin. (1) lit. g)	În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 49 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, cu modificările și completările ulterioare și a prevederilor art. 3 lit. e) pct. 3 din Legea nr. 223/2015 privind pensiile militare de stat, cu modificările și completările ulterioare, perioada în care asiguratul a fost elev al unui ciclu profesional absolvit după gimnaziu, în cadrul Școlii Militare de Muzică, astfel cum era reglementată prin Decretul nr. 198/1953 privind reorganizarea Școlii Militare de Muzică, nu se asimilează stagiului de cotizare în sistemul public de pensii, respectiv nu
		Legea nr. 223/2015 (M. of nr. 556 din 27 iulie 2015) cu modif. ult.	Art. 3 lit. e) pct. 3	

				constituie vechime în serviciu pentru o persoană din sistemul de apărare națională.
--	--	--	--	---

În M. Of. nr. 939 din 28 noiembrie 2017, a fost publicată **Decizia ÎCCJ (Complet DCD/C) nr. 74/2017 din 16 octombrie 2017** referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: *„dacă perioada în care asiguratul a fost elev al unui ciclu profesional în cadrul Școlii Militare de Muzică, absolvit după gimnaziu, se asimilează stagiului de cotizare în sistemul public de pensii, respectiv dacă constituie vechime în serviciu pentru o persoană din sistemul de apărare națională”.*

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Legea nr. 263/2010

„Art. 49

(1) În sistemul public de pensii se asimilează stagiului de cotizare și perioadele necontributive, denumite în continuare perioade asimilate, în care asiguratul:

(...)

g) a fost elev al unei școli militare/școli de agenți de poliție sau student al unei instituții de învățământ din sistemul de apărare națională, ordine publică și siguranță națională pentru formarea cadrelor militare, polițiștilor și funcționarilor publici cu statut special din sistemul administrației penitenciare, cu excepția liceului militar”.

Legea nr. 223/2015

„Art. 3

În înțelesul prezentei legi, termenii și expresiile de mai jos au următoarea semnificație:

(...)

e) vechimea în serviciu – perioada în care o persoană din sistemul de apărare națională, ordine publică și securitate națională s-a aflat în una dintre următoarele situații:

(...)

3. a îndeplinit serviciul militar ca militar în termen, militar cu termen redus, elev sau student al unei instituții militare de învățământ din sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională pentru formarea cadrelor militare/polițiștilor/funcționarilor publici cu statut special, cu excepția învățământului liceal;

(...)”.

I. Titularii și obiectul sesizărilor

1. Prin Încheierea de ședință din 10 aprilie 2017, dată în Dosarul nr. 1.526/111/2016, Curtea de Apel Oradea – Secția I civilă a dispus sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile cu privire la modalitatea de interpretare și aplicare a dispozițiilor art. 49 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, cu modificările și completările ulterioare (Legea nr. 263/2010), și a prevederilor art. 3 lit. e) pct. 3 din Legea nr. 223/2015 privind pensiile militare de stat, cu modificările și completările ulterioare (Legea nr. 223/2015), în sensul de a se stabili *„dacă perioada în care*

asiguratul a fost elev al unui ciclu profesional în cadrul Școlii Militare de Muzică, absolvit după gimnaziu, se asimilează stagiului de cotizare în sistemul public de pensii, respectiv dacă constituie vechime în serviciu pentru o persoană din sistemul de apărare națională”.

IX. Înalta Curte de Casație și Justiție

54. Examinând sesizarea în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, raportul întocmit de judecătorii-raportori, punctele de vedere formulate de părți și chestiunea de drept ce se solicită a fi dezlegată, constată următoarele:

55. Potrivit dispozițiilor art. 519 din Codul de procedură civilă, pentru declanșarea procedurii hotărârii prealabile au fost instituite mai multe condiții de admisibilitate, care se impun a fi întrunite în mod cumulativ și care pot fi enunțate astfel:

- existența unei cauze în curs de judecată, aflate în ultimă instanță;
- cauza care face obiectul judecății să se afle în competența legală a unui complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului investit să soluționeze cauza;
- soluționarea pe fond a cauzei să depindă de lămurirea chestiunii de drept ce face obiectul sesizării;
- chestiunea de drept a cărei lămurire se cere să fie nouă;
- Înalta Curte de Casație și Justiție să nu fi statuat asupra respectivei chestiuni de drept, iar aceasta nici să nu facă obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

56. Procedând la analiza asupra admisibilității sesizării, se constată că primele două condiții sunt îndeplinite, întrucât Înalta Curte de Casație și Justiție a fost sesizată de două complete din cadrul Curții de Apel Oradea și al Curții de Apel Pitești, investite cu soluționarea în ultimă instanță a unui conflict de asigurări sociale, potrivit dispozițiilor art. 152 și 155 din Legea nr. 263/2010, respectiv art. 100 - 104 din Legea nr. 223/2015, coroborate cu art. 96 pct. 2 și art. 483 alin. (2) din Codul de procedură civilă.

57. Astfel, instanțele de trimitere sunt legal investite cu soluționarea apelului în cauze în care se solicită revizuirea drepturilor de pensie militară cu luarea în considerare a perioadei în care titularul acestor drepturi a fost elev al ciclului profesional al Școlii Militare de Muzică.

58. Este îndeplinită și cerința ca soluționarea pe fond a cauzei să depindă de lămurirea chestiunii de drept ce face obiectul sesizării, întrucât de încadrarea acestui tip de studii în categoriile utilizate de legislația ce reglementează drepturile de pensie depinde recunoașterea perioadei de studii ca fiind stagiu asimilat, respectiv vechime în serviciu și, implicit, stabilirea cuantumului pensiei cuvenite.

59. Problema prezintă caracter de noutate dată fiind jurisprudența relativ recentă depusă la dosarul cauzei din care rezultă o interpretare diferită a textelor de lege incidente, cu consecința recunoașterii sau nu a respectivei perioade de studii în calculul drepturilor de pensie, situație care justifică interesul în formu-

larea unei cereri pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile în scopul prevenirii generalizării unei practici neunitare.

60. De asemenea, Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat asupra acestei probleme de drept, materia nefiind în domeniul său de competență materială, și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

61. În consecință, se reține că cele două sesizări conexe îndeplinesc condițiile de admisibilitate prevăzute de lege privind declanșarea procedurii hotărârii prealabile.

62. Pe fondul sesizărilor se reține că ambele instanțe de trimitere solicită a se interpreta dispozițiile art. 49 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, cu modificările și completările ulterioare, care se referă la stagiul asimilat, și prevederile art. 3 lit. e) pct. 3 din Legea nr. 223/2015 privind pensiile militare de stat, cu modificările și completările ulterioare, care definesc vechimea în serviciu.

63. Astfel, referitor la interpretarea dispozițiilor art. 49 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 263/2010 și ale art. 3 lit. e) pct. 3 din Legea nr. 223/2015, Curtea de Apel Oradea – Secția I civilă a adresat întrebarea *„dacă perioada în care asiguratul a fost elev al unui ciclu profesional în cadrul Școlii Militare de Muzică, absolvit după gimnaziu, se asimilează stagiului de cotizare în sistemul public de pensii, respectiv dacă constituie vechime în serviciu pentru o persoană din sistemul de apărare națională”*. Simultan, în interpretarea aceluiași text de lege, Curtea de Apel Pitești – Secția I civilă a formulat întrebarea în sensul *„dacă perioada în care o persoană a urmat ciclul de învățământ profesional de muzică militară din cadrul Școlii Militare de Muzică constituie perioadă în care a fost elev al unei școli militare pentru formarea cadrelor militare sau, dimpotrivă, poate fi echivalată liceului militar”*.

64. În acest context, cu titlu prealabil, se constată că, aparent și formal, cele două sesizări cuprind întrebări cu un conținut diferit. În esență însă finalitatea ambelor întrebări este aceeași, slujind soluționării unor cereri cu obiect identic, iar răspunsul la cea de-a doua întrebare nu va constitui decât o etapă în argumentarea soluției privitoare la întrebarea adresată de Curtea de Apel Oradea, care are un conținut ceva mai extins. Pentru a nu fragmenta artificial argumentele și a oferi o cursivitate logică expunerii acestora, cele două întrebări vor fi analizate unitar.

65. Cu aceste precizări, se constată în continuare că este corectă opinia potrivit căreia perioada în care asiguratul a fost elev al unui ciclu profesional absolvit după gimnaziu, în cadrul Școlii Militare de Muzică, astfel cum era organizată prin Decretul nr. 198/1953, nu se asimilează stagiului de cotizare în sistemul public de pensii, respectiv nu constituie vechime în serviciu pentru o persoană din sistemul de apărare națională, dar nici nu poate fi echivalată liceului militar.

66. Astfel, potrivit dispozițiilor art. 49 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 263/2010, constituie stagiul asimilat perioada în care asiguratul a fost *„elev al unei școli militare (), cu excepția liceului militar”*.

67. Aceași perioadă poate fi valorificată ca vechime în serviciu de către o persoană din sistemul de apărare națională, ordine publică și securitate națională, respectiv de militarii cu vocație la pensia militară de stat reglementată de Legea nr. 223/2015. Potrivit acestei legi, constituie vechime în serviciu perioada în care această persoană „a îndeplinit serviciul militar ca militar în termen, militar cu termen redus, elev sau student al unei instituții militare de învățământ din sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională pentru formarea cadrelor militare/polițiștilor/funcționarilor publici cu statut special, cu excepția învățământului liceal” [art. 3 lit. e) pct. 3 din lege].

68. Problema de drept care se impune a fi dezlegată cu prioritate este dacă un elev al ciclului profesional al Școlii Militare de Muzică, astfel cum aceasta a fost organizată prin Decretul nr. 198/1953, poate fi considerat elev al unei școli militare în sensul prevăzut de textele de lege menționate sau, dimpotrivă, ca urmând cursuri de nivel liceal.

69. Pentru lămurirea acestui aspect este necesar a se porni de la noțiunea de școală militară.

70. Este de remarcat faptul că, potrivit dispozițiilor ce au reglementat îndeplinirea serviciului militar pe perioada în litigiu (în spețele în care s-au formulat sesizările, perioada în litigiu este 1972 - 1976), cadrele militare permanente se compun din subofițeri, maiștri militari și ofițeri, în activitate (art. 29 din Decretul nr. 468/1957, respectiv art. 61 din Legea nr. 14/1972). De asemenea, potrivit art. 26 din Decretul nr. 468/1957, respectiv art. 56 - 57 din Legea nr. 14/1972, tinerii care au împlinit vârsta de 18 ani pot fi admiși în școlile militare, respectiv se pot prezenta la concursul de admitere în instituțiile militare de învățământ.

71. Este evident că, potrivit legislației menționate, una dintre condițiile necesare pentru a accede într-o instituție militară de învățământ care asigură o pregătire militară finalizată cu acordarea calității de cadru militar și a unui grad corespunzător acestei pregătiri era împlinirea vârstei de 18 ani, școlile militare fiind destinate formării de ofițeri, maiștri militari și subofițeri.

72. Pe de altă parte, potrivit dispozițiilor Decretului nr. 198/1953, Școala Militară de Muzică era organizată în trei cicluri de pregătire: ciclul profesional de muzică militară, ciclul de sergenți muzicali și ciclul de ofițeri dirijori.

73. Ciclul profesional de muzică militară pregătea muzicanți executanți și se adresa persoanelor absolvente a 7 clase elementare, cu aptitudini muzicale și vârsta cuprinsă între 15 și 17 ani, iar programa de învățământ era aceea a școlilor profesionale. Baza de recrutare pentru ciclul sergenților muzicanți era constituită din absolvenții ciclului anterior care împliniseră 18 ani sau militarii în termen cu pregătire muzicală echivalentă, acceptați în urma susținerii unui examen de admitere.

74. Din interpretarea coroborată a dispozițiilor legale menționate rezultă că ciclul profesional de muzică militară este corespondentul unei școli profesionale, ce

putea fi urmată după ciclul gimnazial, ca variantă de studii alternativă și corespondentă, ca nivel, liceului. În aceste condiții, chiar dacă, formal, acest ciclu școlar este inclus într-o unitate de învățământ ce purta denumirea de Școală Militară de Muzică, nu poate fi calificat ca formă de învățământ militar în sensul legii, nici echivalentă liceului militar, dar nici echivalentă unei școli militare.

75. Aceasta întrucât, potrivit reglementărilor legale menționate anterior, școlile militare se adresează absolvenților de liceu sau școli profesionale, sunt destinate pregătirii cadrelor militare permanente, au o programă stabilită de Ministerul Apărării Naționale, iar absolvenții acestora devin militari activi deținători ai gradelor militare.

76. Criteriile enunțate sunt îndeplinite doar de ciclurile de sergenți muzicali și de ofițeri dirijori din cadrul Școlii Militare de Muzică. De altfel, în spețele în care s-au formulat prezentele sesizări, ciclul școlii de subofițeri a fost valorificat ca vechime în serviciu pentru beneficiarii pensiilor militare.

77. Prin urmare, durata ciclului profesional nu poate dobândi valențele unui stagiu valorificabil la stabilirea drepturilor de pensie, nefiind echivalentul unei școli militare. În soluționarea problemei de drept este important a se distinge între formele de învățământ, în funcție de conținutul ciclului de învățământ, și de a se verifica îndeplinirea criteriilor ce caracterizează o școală destinată formării cadrelor militare, prin raportare la reglementările specifice domeniului apărării naționale, fără ca analiza să se limiteze la aspectul formal al denumirii acestei instituții.

78. Ciclul de învățământ profesional, deși se află la același nivel, este distinct și de cel liceal, din punctul de vedere al formei de învățământ. În ceea ce privește învățământul profesional de muzică militară din cadrul Școlii Militare de Muzică, acesta a fost transformat în ciclu liceal în mod expres prin Hotărârea Guvernului nr. 1.016/1990, astfel că, până la această dată, nu se poate vorbi de echivalarea studiilor profesionale cu cele liceale.

79. Deși acest aspect nu are legătură directă cu stabilirea drepturilor de pensie, întrucât perioada studiilor liceale nu reprezintă stagiu, întrebarea adresată de Curtea de Apel Pitești urmărește identificarea unui argument care să justifice de ce un astfel de ciclu de școală profesională nu poate fi valorificat, deși nu este exclus expres de lege, precum liceul, din categoria perioadelor asimilate stagiului contributiv sau vechimii în serviciu.

80. Din acest punct de vedere se poate aprecia că, în identificarea stagiului/vechimii asimilate, se aplică norma pozitivă, respectiv se verifică dacă a fost urmată o școală militară, referirea din textele de lege analizate, cu titlu de excepție, la învățământul liceal militar fiind de natură a exclude de la asimilare un nivel de studii, cel „liceal”, aflat între ciclurile gimnaziale și postliceale (nivel în care sunt cuprinse și școlile profesionale), și nu o anumită formă de învățământ, „liceul”. Prin urmare, nu se poate considera că a fost inclusă în perioada de stagiu asimilat, respectiv de vechime în serviciu perioada în care au fost urmate cursurile unor instituții de învățământ de același nivel cu cele exceptate, doar pentru că nu au fost indicate în mod formal.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD/C) nr. 74/2017

Prin Decizia nr. 74/2017, ÎCCJ (Complet DCD/C) a *admis* sesizarea privind pronunțarea unei hotărâri prealabile, formulată de Curtea de Apel Oradea - Secția I civilă în dosarul nr. 1526/111/2016 și Curtea de Apel Pitești - Secția I civilă în dosarul nr. 1161/109/2016 și, în consecință, a stabilit că: **în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 49 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, cu modificările și completările ulterioare și a prevederilor art. 3 lit. e) pct. 3 din Legea nr. 223/2015 privind pensiile militare de stat, cu modificările și completările ulterioare, perioada în care asiguratul a fost elev al unui ciclu profesional absolvit după gimnaziu, în cadrul Școlii Militare de Muzică, astfel cum era reglementată prin Decretul nr. 198/1953 privind reorganizarea Școlii Militare de Muzică, nu se asimilează stagiului de cotizare în sistemul public de pensii, respectiv nu constituie vechime în serviciu pentru o persoană din sistemul de apărare națională.**

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD/C) NR. 55/2017
(M. OF. NR. 943/29.11.2017): BENEFICIAZĂ DE SCUTIREA
DE LA PLATA TAXEI JUDICIARE DE TIMBRU ÎN CALEA
DE ATAC, NUMAI RECLAMANTUL CARE A FOST SCUTIT
ÎN PRIMĂ INSTANȚĂ DE OBLIGAȚIA TIMBRAJULUI**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 55/2017	Completul DCD/C	O.U.G. nr. 80/2013 (M. Of. nr. 392 din 29 iunie 2013)	Art. 28	De scutirea de la plata taxei judiciare de timbru în calea de atac, beneficiază numai reclamantul care a fost scutit în primă instanță de obligația timbrajului.

În M. Of. nr. 943 din 29 noiembrie 2017, a fost publicată **Decizia ÎCCJ (Completul DCD/C) nr. 55/2017** din 3 iulie 2017 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „dacă scutirea de la plata taxei judiciare de timbru în calea de atac, reglementată de art. 28 din O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, operează doar dacă aceasta este formulată de reclamantul care a fost scutit în primă instanță de obligația timbrajului sau indiferent de partea care formulează calea de atac”.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru

„Art. 28

Dacă legea nu prevede altfel, este scutită de la plata taxei judiciare de timbru orice cerere pentru exercitarea unei căi de atac, ordinare și extraordinare, împotriva hotărârii judecătorești prin care a fost soluționată o acțiune sau cerere scutită, potrivit legii, de taxă judiciară de timbru”.

„Art. 29

(1) Sunt scutite de la plata taxei judiciare de timbru acțiunile și cererile, inclusiv cele pentru exercitarea căilor de atac, ordinare și extraordinare, referitoare la:

(...)

f) protecția drepturilor consumatorilor, atunci când persoanele fizice și asociațiile pentru protecția consumatorilor au calitatea de reclamant împotriva operatorilor economici care au prejudiciat drepturile și interesele legitime ale consumatorilor”.

I. Titularul și obiectul sesizării

1. Prin Încheierea de ședință de la 31 ianuarie 2017, pronunțată în Dosarul nr. 444/740/2015/a1, Curtea de Apel București – Secția a V-a civilă a dispus sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, în baza art. 519 din Codul de procedură civilă, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarei probleme de drept: „dacă scutirea de la plata taxei judiciare de timbru în calea de atac, reglementată de art. 28 din O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, operează doar dacă aceasta este formulată de reclamantul care a fost scutit în primă instanță de obligația timbrajului sau indiferent de partea care formulează calea de atac”.

XI. Înalta Curte de Casație și Justiție

56. Examinând sesizarea în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, raportul întocmit de judecătorii-raportori, precum și problema de drept ce se solicită a fi dezlegată, constată următoarele:

Asupra admisibilității sesizării

57. Dispozițiile art. 519 din Codul de procedură civilă instituie o serie de condiții de admisibilitate pentru declanșarea procedurii hotărârii prealabile, condiții care se impun a fi întrunite în mod cumulativ, și anume:

- existența unei cauze în curs de judecată, în ultimă instanță;

- cauza care face obiectul judecății să se afle în competența legală a unui complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului investit să soluționeze cauza;

- ivirea unei chestiuni de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei în curs de judecată;

- chestiunea de drept identificată să prezinte caracter de noutate și asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție să nu fi statuat și nici să nu facă obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

58. Se constată că toate aceste condiții de admisibilitate sunt îndeplinite în cauză, sesizarea fiind admisibilă.

59. Astfel, litigiul în legătură cu care s-a formulat sesizarea, având ca obiect reexaminare taxă judiciară de timbru, este în curs de judecată, în ultimă instanță, Curtea de Apel București, legal investită cu o cerere de reexaminare a taxei judiciare de timbru stabilite pentru calea de atac a apelului aflată pe rolul său [cererea de reexaminare a taxei judiciare de timbru se face la aceeași instanță, potrivit art. 39 alin. (1) din O.U.G. nr. 80/2013], urmează să o soluționeze prin pronunțarea unei încheieri care, potrivit art. 39 alin. (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013, este definitivă.

60. De lămurirea chestiunii de drept ce face obiectul sesizării, vizând interpretarea dispozițiilor art. 28 din O.U.G. nr. 80/2013, depinde soluționarea pe fond a cererii de reexaminare, întemeiate pe aceste dispoziții legale.

61. Chestiunea de drept a cărei dezlegare se solicită prezintă caracter de noutate, deoarece își are izvorul într-un act normativ relativ recent adoptat și care nu s-a aplicat decât cererilor de chemare în judecată formulate după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură civilă, iar examenul jurisprudențial efectuat nu relevă cristalizarea unei jurisprudențe constante în legătură cu chestiunea de drept sesizată, astfel încât mecanismul cu funcție de prevenție al hotărârii prealabile să fie înlăturat.

62. În raport cu punctele de vedere teoretice și argumentele exprimate de instanțele din țară, care oferă indicii referitoare la posibilitatea apariției unei practici neunitare cu privire la problema de drept ce face obiectul sesizării, aceasta apare ca una veritabilă, existând o dificultate reală de interpretare a dispozițiilor art. 28 din O.U.G. nr. 80/2013, care necesită o rezolvare de principiu pe calea procedurii prevăzute de art. 519 din Codul de procedură civilă, în scopul preîntâmpinării apariției unei practici neunitare.

63. Asupra chestiunii de drept cu care a fost sesizată, instanța supremă nu a statuat printr-o hotărâre prealabilă sau printr-o decizie în recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii.

Asupra fondului sesizării

64. Potrivit art. 28 din O.U.G. nr. 80/2013, dacă legea nu prevede altfel, este scutită de la plata taxei judiciare de timbru orice cerere pentru exercitarea unei căi de atac, ordinare și extraordinare, împotriva hotărârii judecătorești prin care a fost soluționată o acțiune sau cerere scutită, potrivit legii, de taxă judiciară de timbru.

65. Acest articol transpune în plan normativ regula conform căreia, dacă cererea însăși ce a primit dezlegare prin hotărârea atacată a fost scutită de lege de la plata taxei judiciare de timbru, a fortiori și căile de atac ce vor fi formulate împotriva acestei hotărâri vor fi scutite, sub rezerva inexistenței unei dispoziții contrare.

66. Soluția este pe deplin judicioasă, pentru că, odată ce aceleași rațiuni subzistă și în privința căii de atac, ar fi fost nejustificat ca scutirea să se aplice numai judecății în primă instanță.

67. Regula inserată în acest articol operează în limitele specificate de textul de lege care o instituie.

68. În materia taxelor judiciare de timbru operează principiul consacrat prin art. 1 alin. (1) din O.U.G. nr. 80/2013, potrivit căruia „Acțiunile și cererile introduse la instanțele judecătorești, precum și cererile adresate Ministerului Justiției și Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție sunt supuse taxelor judiciare de timbru”, singurele excepții fiind în cazurile anume prevăzute de lege.

69. Aceste taxe sunt datorate de către toate persoanele fizice și juridice și reprezintă plata serviciilor prestate de către instanțele judecătorești.

70. Condiția sine qua non pentru ca scutirea să opereze și în cadrul căilor de atac este ca legea să dispenseze partea de achitarea taxei judiciare de timbru cu privire la judecata cererii în primă instanță.

71. Art. 28 din O.U.G. nr. 80/2013 reglementează cu caracter general scutirea de plata taxei judiciare de timbru a oricărei cereri pentru exercitarea căilor de atac împotriva hotărârii judecătorești prin care a fost soluționată o acțiune sau cerere scutită de taxa judiciară de timbru, însă doar „dacă legea nu prevede altfel”.

72. Art. 29 și 30 din același act normativ instituie cazurile speciale de scutire de la plata acestei obligații ce revine părților litigante.

73. Din analiza acestor prevederi legale rezultă că există situații în care scutirea este instituită în considerarea obiectului cauzei și operează indiferent de calitatea persoanei care le formulează (de exemplu: litigiile privind stabilirea și plata pensiilor sau alte drepturi de asigurări sociale; cele privind obligațiile legale și contractuale de întreținere; ocrotirea minorilor etc.).

74. Pe de altă parte, există situații în care acest beneficiu este acordat în virtutea situației personale a uneia dintre părți (de exemplu: consumator, deținut politic, Senat, Camera Deputaților, Președinția României, Guvernul României etc.).

75. Art. 29 din O.U.G. nr. 80/2013 are caracter special și se aplică cu prioritate, conform principiului specialia generalibus derogant. Această concluzie este susținută de mențiunea existentă în cuprinsul art. 28, conform căreia acest text de lege se aplică doar „dacă legea nu prevede altfel”. Or, art. 29 prevede altfel, respectiv acordă scutirea de la plata taxei judiciare de timbru anumitor tipuri de acțiuni. Caracterul special al art. 29 rezidă și din topografia textelor de lege, fiind situat în cuprinsul actului normativ ulterior dispoziției generale din art. 28.

76. Așa fiind, ori de câte ori cauza de scutire legală de la plata unei taxe judiciare de timbru este acordată intuitu personae, în considerarea unei calități proprii părții reclamante, art. 28 din O.U.G. nr. 80/2013 nu își va găsi aplicabilitatea atunci când calea de atac este exercitată de partea pârâtă, întrucât aceasta nu este scutită de obligația de plată a taxei judiciare de timbru.

77. Analizând succesiunea textelor anterior menționate și apelând la regulile de interpretare sistematică și istorico-teleologică, rezultă că nu se poate extinde beneficiul unei scutiri acordate în considerarea conjuncturii personale a uneia dintre părțile litigante în favoarea alteia care nu se află în aceeași situație.

78. Aceasta deoarece regula generală este că cererile adresate instanțelor judecătorești sunt supuse taxelor judiciare de timbru, iar excepțiile sunt de strictă interpretare și aplicare, nefiind permis ca ele să fie extinse la alte situații pe care norma juridică nu le prevede.

79. În reglementarea anterioară, respectiv Legea nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru, nu există un corespondent al art. 28 din O.U.G. nr. 80/2013, însă există un articol corespondent al art. 29, respectiv art. 15, care stabilea care sunt cererile și acțiunile scutite de plata taxelor judiciare de timbru, inclusiv cele pentru exercitarea căilor de atac.

80. Pentru O.U.G. nr. 80/2013 nu s-au adoptat Norme metodologice pentru aplicare, așa cum existau Normele metodologice pentru aplicarea Legii nr. 146/1997

privind taxele judiciare de timbru, aprobate prin Ordinul ministrului de stat, ministrul justiției, nr. 760/C/1999 și care stabileau în art. 23 alin. (1) lit. b) „scutiri care privesc anumite persoane și de care beneficiază numai persoanele respective. Cererile și acțiunile formulate de celelalte părți procesuale se timbrează potrivit legii”.

81. Aceasta nu înseamnă însă că art. 28 din O.U.G. nr. 80/2013 consacră scutirea de la plata taxei judiciare de timbru indiferent de partea care formulează respectiva cale de atac, nefiind schimbată optica față de prevederile legii anterioare.

82. Art. 28 din O.U.G. nr. 80/2013 stabilește regula generală, iar art. 29 din același act normativ stabilește expres și limitativ acțiunile și cererile scutite de plata taxei de timbru.

83. Un alt argument în susținerea acestui punct de vedere este faptul că art. 28 prevede că „(...) este scutită de la plata taxei judiciare de timbru orice cerere pentru exercitarea unei căi de atac, ordinare și extraordinare, împotriva hotărârii judecătorești prin care a fost soluționată o acțiune sau cerere scutită, potrivit legii, de taxa judiciară de timbru”, iar în art. 29 alin. (1) se stabilește că „sunt scutite de la plata taxei judiciare de timbru acțiunile și cererile, inclusiv pentru exercitarea căilor de atac, ordinare și extraordinare, referitoare la [...]”.

84. Nu există niciun motiv pentru care în dispozițiile a două articole diferite ale aceluiași act normativ se reia aceeași reglementare, decât faptul că relația (raportul) dintre art. 28 și, respectiv, art. 29 din Ordonanță este de general – special.

85. De altfel, Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 260 din 21 aprilie 2010, cu modificările și completările ulterioare, prevede în art. 16 alin. (1) : „În procesul de legiferare este interzisă instituirea aceluiași reglementări în mai multe articole sau alineate din același act normativ ori în două sau mai multe acte normative”.

86. În concluzie, sfera de aplicare a dispozițiilor art. 28 din O.U.G. nr. 80/2013 include „orice” cerere pentru exercitarea unei căi de atac și se includ aici căile de atac ordinare – apelul și extraordinare – recursul, contestația în anulare, revizuirea.

87. Dispozițiile acestui articol sunt înlăturate de la aplicare de existența unor prevederi speciale care consacră scutirea anumitor cereri, dar și a căilor de atac și care se aplică cu prioritate.

88. Se încadrează aici cazurile de scutire de la plata taxei judiciare de timbru prevăzute de art. 29 și 30 din O.U.G. nr. 80/2013.

89. Scutirea subiectivă operează exclusiv în privința subiectului calificat de lege, nu și cu privire la alte persoane care ar exercita calea de atac.

90. În cazul scutirilor personale (subiective), dispoziția de favoare este aplicabilă exclusiv ipotezelor în care căile de atac sunt formulate de chiar persoana în favoarea căreia operează scutirea.

91. Această interpretare este mai apropiată de intenția legiuitorului și, deci, de spiritul legii, chiar dacă din modul de redactare a textului s-ar părea că acesta ar

avea o sferă mai largă de aplicare. Câtă vreme însăși scutirea pentru o cerere operează numai dacă este formulată de acea persoană, fiind dependentă de calitatea acesteia, scutirea căii de atac trebuie să se aplice numai în măsura formulării de acea persoană.

92. Potrivit dispozițiilor art. 29 alin. (1) lit. f) din O.U.G. nr. 80/2013, *„sunt scutite de la plata taxei judiciare de timbru acțiunile și cererile, inclusiv cele pentru exercitarea căilor de atac, ordinare și extraordinare, referitoare la: (...) f) protecția drepturilor consumatorilor, atunci când persoanele fizice și asociațiile pentru protecția consumatorilor au calitatea de reclamant împotriva operatorilor economici care au prejudiciat drepturile și interesele legitime ale consumatorilor”*.

93. Față de argumentele anterior expuse, banca, în calitate de pârâtă într-un astfel de litigiu, în situația în care exercită o cale de atac împotriva unei hotărâri judecătorești prin care a fost soluționată o acțiune în care calitate de reclamant are o persoană fizică sau o asociație pentru protecția consumatorilor, are obligația de a achita taxa judiciară de timbru, astfel cum este reglementată în art. 23-26 din O.U.G. nr. 80/2013.

94. Această interpretare nu încalcă în niciun fel principiul *ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus*, deoarece dispozițiile art. 28, astfel cum s-a arătat anterior, reprezintă norma generală în materie, iar art. 29 și art. 30 norme speciale.

95. Pe de altă parte, art. 28 nu poate fi interpretat ut singuli, ci în contextul întregului act normativ din care face parte.

96. Se apreciază că trebuie să prevaleze rațiunea legiuitorului de a crea un beneficiu exclusiv în sarcina consumatorului și a asociațiilor pentru protecția consumatorilor, în detrimentul unei interpretări gramaticale simpliste a unui text deficitar. Cu siguranță, ceea ce a urmărit legiuitorul a fost să motiveze reclamantul – consumator ori asociație pentru protecția consumatorilor – să formuleze astfel de cereri prin care se solicită a se constata existența unor clauze abuzive în contractele încheiate între comercianți și consumatori.

97. Raționamentul simplist conform căruia dispozițiile art. 28 din O.U.G. nr. 80/2013 nu disting în funcție de persoana care formulează calea de atac nu constituie un argument solid în sensul exonerării băncii de obligația de plată a taxei judiciare de timbru.

98. Aceasta deoarece prevederile art. 28 din O.U.G. nu sunt aplicabile în ipoteza vizată, fiind înlăturate de norma specială inserată în cuprinsul prevederilor art. 29 alin. (1) lit. f) din același act normativ.

99. Pe de altă parte, trebuie luată în considerare întreaga legislație privind protecția consumatorului, care se goleşte de conținut în măsura în care se apreciază că banca beneficiază de scutirea de la plata taxei judiciare de timbru în calea de atac.

100. Intenția neîndoielnică a legiuitorului este aceea ca norma să fie interpretată prin prisma finalității sale, relevant pentru a fi incidentă scutirea fiind ca persoanele fizice - consumatorii sau, după caz, asociațiile pentru protecția consumatorilor să fie inițiatorii căii de atac.

101. Această interpretare nu încalcă nici principiul nediscriminării sau al egalității părților în procesul civil. De altfel, Curtea Constituțională, în soluționarea unor excepții de neconstituționalitate prin care s-a susținut că scutirea unei părți de la plata taxei judiciare ar impune și scutirea celeilalte părți de la plata taxei în virtutea principiului egalității în drepturi prevăzut de dispozițiile art. 16 alin. (1) din Constituție, a reținut că *„principiul egalității prevăzut de Constituție pentru cetățeni nu poate ca, prin extensie, să primească semnificația unei egalități între cetățeni și autoritățile publice. Așa cum rezultă din dispozițiile constituționale ale art. 16, cetățenii se bucură de drepturile prevăzute în Constituție și în legi, fiind egali în fața acestora și a autorităților publice, în timp ce autoritățile publice exercită atribuțiile ce le sunt stabilite de lege, potrivit competenței lor, în realizarea funcțiilor pentru care sunt create”*.

102. În legătură cu critica de neconstituționalitate bazată pe susținerea că se încalcă dreptul de liber acces la justiție, respectiv dreptul la un proces echitabil, Curtea a reținut că aceasta este neîntemeiată, întrucât *„dispozițiile constituționale ale art. 21 nu exclud stabilirea unor condiții în legătură cu introducerea acțiunilor în justiție, între care și aceea a plății unor taxe, așa cum niciuna dintre aceste prevederi nu stabilește gratuitatea serviciului public în justiție. În jurisprudența Curții Constituționale s-a stabilit că instituirea unor excepții de la regula generală a plății taxelor judiciare de timbru (scutiri de la plata taxei) nu constituie o discriminare. Potrivit art. 139 alin. (1) din Constituție, impozitele, taxele și orice alte venituri ale bugetului de stat și ale bugetului asigurărilor sociale de stat se stabilesc numai prin lege, fiind așadar la latitudinea legiuitorului să stabilească scutiri de taxe și impozite având în vedere situații diferite, fără ca prin aceasta să se aducă atingere principiului egalității în drepturi. Plata unor taxe sau impozite nu reprezintă un drept, ci o obligație constituțională a cetățenilor, prevăzută în art. 56 alin. (1) din Legea fundamentală, în conformitate cu care cetățenii au obligația să contribuie prin impozite și prin taxe, la cheltuielile publice”*.

103. Respectarea principiului nediscriminării și al egalității se realizează tocmai prin recunoașterea scutirii doar în situația în care calea de atac este formulată de reclamantul care a beneficiat de scutirea de la plata taxei judiciare de timbru în primă instanță.

104. Diferența de tratament juridic este justificată de inexistența unor situații identice în care s-ar afla părțile. Rațiunea pentru care este scutit consumatorul, respectiv necesitatea ocrotirii consumatorului, nu subzistă în cazul profesionistului, respectiv al băncii.

105. Așa fiind, în calea de atac formulată de banca pârâtă, aceasta are obligația de a achita taxa judiciară de timbru, chiar dacă reclamantul consumator a fost scutit de plata acestei taxe la instanța de fond.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD/C) nr. 55/2017

Prin Decizia nr. 55/2017, ÎCCJ (Complet DCD/C) a *admis* sesizarea privind pronunțarea unei hotărâri prealabile, formulată de Curtea de Apel București – Secția a V-a civilă în dosarul nr. 444/740/2015/a1 și, în consecință, a stabilit că: **dispozițiile art. 28 din O.U.G. nr. 80/2013 se interpretează în sensul că, de scutirea de la plata taxei judiciare de timbru în calea de atac, beneficiază numai reclamantul care a fost scutit în primă instanță de obligația timbrajului.**